

Prosjektrapport:

Nasjonal innsamlings- og dokumentasjonsplan for tekstilindustri

Foto:

Framsida: Norsk Trikotasjemuseum, Norsk Teknisk Museum, Moss by- og industri-
museum, Sjølingstad Uldvarefabrik, Berger museum.

4: Norsk Trikotasjemuseum

8-11: Berger museum

12-15: Moss by- og industrimuseum.

16: Repro av reklameplakat: Anne-Lise Reinsfelt, Norsk Folkemuseum.

17-20: Norsk Teknisk Museum

21-22: Helge Sunde

23: Bevaringstenestene, MuHo

24: Norsk Trikotasjemuseum

25-28: Sjølingstad Uldvarefabrik

34-35: Norsk Teknisk Museum

38: Helge Sunde

Norsk Trikotasjemuseum, 2017.

Norsk Trikotasjemuseum

MUSEUMSSENTERET i Hordaland

Innhald

1	Innleiing	3
2	Gjennomføring	3
3	Bakgrunn	5
3.1	Eit definisjonsspørsmål	5
3.2	Eit tilbakeblikk	5
4	Om samlingane	8
4.1	Berger museum, Vestfoldmuseene avd. Nord-Jarlsberg-museene	8
4.2	Moss by- og industrimuseum, Østfoldmuseene	12
4.3	Norsk Teknisk Museum	17
4.4	Norsk Trikotasjemuseum, Museumssenteret i Hordaland	21
4.5	Sjølingstad Uldvarefabrik, Vest-Agder-museet	25
5	Samanlikning	29
5.2	Innsamling i resten av landet	29
	Nasjonale institusjonar	32
	Dei store tekstilbedriftene ved Akerselva	32
	Større tekstilbedrifter rundt Bergen	32
	Andre kjende bedrifter og merkevarer	33
	Symaskiner	33
6	Å dokumentere industri	34
7	Framtidig inntak og dokumentasjon	36
	Norsk Teknisk Museum	36
	Moss by- og industrimuseum	36
	Berger museum	36
	Sjølingstad Uldvarefabrik	36
	Norsk Trikotasjemuseum	37

Vedlegg:

1	Litteraturliste
2	Oversikt over innsamling

1 Innleiing

Strukturendringar i næringslivet i Noreg i førre hundreåret har ført til mange tomme industrilokale rundt om i landet, og danna i si tid grunnlag for Riksantikvaren sitt verneprogram for tekniske og industrielle kulturminne. 15 teknisk-industrielle kulturminne som viser produksjons-, arbeids- og levkår er no med i programmet. Industrimusea er forholdsvis nye institusjonar med spesifikke ansvarsområde. Dei har òg eit anna fokus på heilskap, på produksjonsslinjer og tekniske gjenstandar som ofte gjev mindre mening utanfor kontekst enn tradisjonelle kulturhistoriske gjenstandar. Gjenstandane er masseproduserte og det er ofte mange av kvar, dei er komplekse og har delar og reservedelar som kan vere vanskelege å identifisere utan teknisk kompetanse.

Ein har vektlagd heile anlegg og miljø i næringar som har vore viktige for utviklinga av Noreg som industrinasjon, fordelt geografisk og på bransje. To av desse er frå tekstilindustrien, og er med i dette prosjektet: Norsk Trikotasjemuseum (Museumssenteret i Hordaland, MuHo) og Sjølingstad Uldvarefabrik (Vest-Agder-museet). Dei to musea har hatt eit godt samarbeid dei siste åra, blant anna om innsamlingsspørsmål. Dette prosjektet er både ei videreføring og konkretisering av dette, og ei følgje av den generelle utviklinga innan samlingsforvaltning på norske museum, der prioritering, arbeidsdeling og samordning av innsamling har blitt stadig viktigare. Dette dannar òg noko av grunnlaget for dei nasjonale museumsnettverka. Stortingsmeldinga Kulturpolitikk fram mot 2014 presiserer at dei nasjonale museumsnettverka blant anna «skal leggja til rette for rasjonell arbeidsdeling og samordning, motverka konkurrerande overlapping og dermed sikra fagleg samanheng og god ressursutnytting.»³

Samlingsplan for musea i Hordaland 2015–2020 sette fart i diskusjonen om ei tematisk ansvarsfordeling mellom musea i Hordaland, spesielt for musea med eit regionalt ansvar. Alle desse har tekstilar og drakt som tema i samlingane sine, men har i lita grad samla inn masseproduserte tekstilar. Det vart her føreslått at Norsk Trikotasjemuseum skulle ta hovudansvar for innsamling av industrielt framstilte tekstilar i Hordaland, inkludert tekstilar som er designa i Hordaland, men framstilt andre stadar.⁴

3 St. meld. Nr. 48 (2002–2003), s. 178. Sjå òg *Framtidas museum* (St. meld. 49, 2008–2009), s. 73, og *Samhandling og arbeidsdeling ved dokumentasjon og innsamling i kulturhistoriske museer*. Rapport fra arbeidsgruppe, januar 2012. Norsk kulturråd.

4 *Samlingsplan for musea i Hordaland 2015–2020*, vedlegg 2, s. 1.

I dette prosjektet har vi gått saman med andre museum i Nettverk for industri- og teknologihistorie og Nettverk for arbeidarkultur og arbeidslivshistorie som har samlingar eller delsamlingar frå tekstilindustrien. Vi ville bli betre kjende med kvarandre sine samlingar: Kva gjenstandskategoriar inneheld dei – og kva innsamlingsprinsipp og meiningar er dei bygde på? Hovudmålet med planen har difor vore å lage eit oversyn over eksisterande innsamling i dei aktuelle musea, og kartlegge innsamling ved andre institusjonar. Eit nasjonalt oversyn vil gjere det lettare å gjere gode prioriteringar og verdivurderingar, og peike ut satsingsområde framover. Ei slik oversikt har òg overføringsverdi til andre bransjar, og slik sett gjev prosjektet eit grunnlag for god forvaltning av den industrielle kulturarva, og for større arbeidsdeling mellom musea.

Kulturrådet har tildelt midlar til prosjektet gjennom Program for samlingsforvaltning, og ynskjer at det skal analysere status og framtidig kapasitet i samlingsforvaltninga i deltakarmusea, blant anna ved hjelp av Benchmarks in Collections Care, og bruke metodar for verdivurdering av kulturhistorisk materiale. Prosjektgruppa har valt å ikkje ta i bruk Benchmarks, då bevaring ikkje er hovudfokus i prosjektet. Vi har derimot brukt Significance 2.0 som eit vurderingsverktøy for heile samlingar/delsamlingar.

Vi takkar for tilskotet som gjer at vi kan løfte blikket utanfor våre eigne magasin og sjå samlingane i samanheng – og etablere betre samarbeid om samlingsspørsmål innan dei nasjonale museumsnettverka. Ei stor takk til samarbeidspartnarane våre i Nettverk for industri- og teknologihistorie og Nettverk for arbeidarkultur og arbeidslivshistorie.

2 Gjennomføring

For ein enkelt institusjon kan arbeidet med ein innsamlings- eller samlingsutviklingsplan delast i tre: 1) Vit kva du har – få oversikt 2) Finn ut kva du treng – definer framtidig fokus for innsamling og dokumentasjon 3) Få tak i det du treng – spesifikke tiltak.⁵ Slik kan musea forme samlingane i staden for å ta dei for gitt. Korleis står samlinga i forhold til føremålet med museet, og utviklinga av dette og samlinga over tid? Ein god plan skal vere eit verktøy som rettleier aktiv innsamling, er til hjelp når ein svarar på gåvetilbod, og gjev føringar for avhending. Den seier noko om kva samlingane inneheld, kva dei bør innehalde, og oppmodar til samarbeid med andre museum.

5 Sjå blant anna Lubar, Steven (mfl.) (2015) *New Bedford Whaling Museum Collections Development Plan*.

Nasjonalt ansvar for bransjen inneber ikkje nødvendigvis at ein har alt sjølv, men at ein har oversikt over kva som finst. Mykje av arbeidet i prosjektgruppa har difor gått med til å gå gjennom og kartlegge egne samlingar og hente inn informasjon frå andre. Så har vi prøvd å systematisere dette gjennom verdivurderingar av samlingane. Norsk Trikotasjemuseum (NT) har koordinert arbeidet basert på materiale frå dei andre musea. Samarbeidsmusea har òg bidrege med eigeninnsats i form av arbeidstid til å gå gjennom og skrive om egne samlingar, og delta på møta.

Frå utstillinga Gateplagg fra Helly Hansen 1950-2015, på Moss by- og industrimuseum.

Prosjektarbeidet vart først gjennomført av samlingsleiar ved NT, Torunn Kojan Bøe som prosjektleiar og Hanne Dale. I løpet av prosjektperioden vart Torunn tilsett som avdelingsleiar ved Bevaringsstenestene (MuHo). I siste perioden har Hanne Dale fungert som prosjektleiar i samarbeid med dei andre samarbeidspartnarane og avdelingsleiar Ann Kristin Ramstrøm. Grunna dette og omorganisering i det konsoliderte museet vart prosjektperioden justert frå august 2015–2016 til haust 2016–vinter 2017.

Kjernen i arbeidsgruppa har vore Hanne Dale/ Torunn Kojan Bøe frå Norsk Trikotasjemuseum, Sylvi Sørensen frå Sjølingstad Uldvarefabrik, Bjørg Holsvik frå Moss by- og industrimuseum, Hilde Woxen Stormark frå Berger museum og Tone Rasch frå Norsk Teknisk Museum. Ann Kristin Ramstrøm frå Norsk Trikotasjemuseum, Hanne Synnøve Østerud frå Nord-Jarlsbergmuseene og Hanne Skagmo frå Teknisk museum har òg delteke på møte i prosjektet.

Vi hadde oppstartsmøte i samband med nettverksmøte på Norsk Teknisk Museum 21. oktober 2015. Møtet gjekk med til ein presentasjon av samlingane til dei ulike musea innan tekstilindustri, og avgrensing og føringar for prosjektet, eksisterande plandokument og arbeid med industridokumentasjon. Prosjektet vart òg presentert på nettverksmøte 21. oktober 2015, og i samlingsrådet i Hordaland 19. februar 2016.

16. februar 2016 hadde gruppa arbeidsmøte på Moss by- og industrimuseum. Til møtet hadde alle deltakarane arbeidd med ei oversikt over sine samlingar knytt til tekstilindustri, og NT hadde sendt ut ei spørjeundersøking til alle norske konsoliderte museum for å kartleggje materiale frå tekstilindustrien i andre samlingar. Det neste møtet fann stad i Norrköping den 17. november, under eit nettverksmøte/studietur til industribyen. Her diskuterte vi vurderingar av egne samlingar gjennom Significance-metoden. Etter dette har vi arbeidd nettbasert med verdivurderingar av heile samlingar gjennom ved hjelp av Significance 2.0, og diskutert moglegheiter for framtidig dokumentasjon og innsamling som resultat av prosjektet.

Lista over bedrifter frå dette prosjektet har vi gjenbrukt saman med informasjon frå nettstaden industrimuseum.no i ei liste over norske industribedrifter i KulturNav. Lista, som nettstaden, er administrert av Norsk Teknisk Museum, men det er fritt fram for andre museum å fylle på med bedrifter frå sine databasar. Dette håpar vi skal bli ein god registreringsressurs som er nyttig for fleire museum, og som knyter saman ulike nettressursar om industrihistorie (DM, Wikipedia, snl.no, Arkivportalen). Lista vart presentert på nettverksmøte på Klevfos industrimuseum 11. mai 2017, og vi har begynt å ta den i bruk i Primus/DM. Arbeidet med lista vil fortsette utover hausten.

3 Bakgrunn

3.1 Eit definisjonsspørsmål

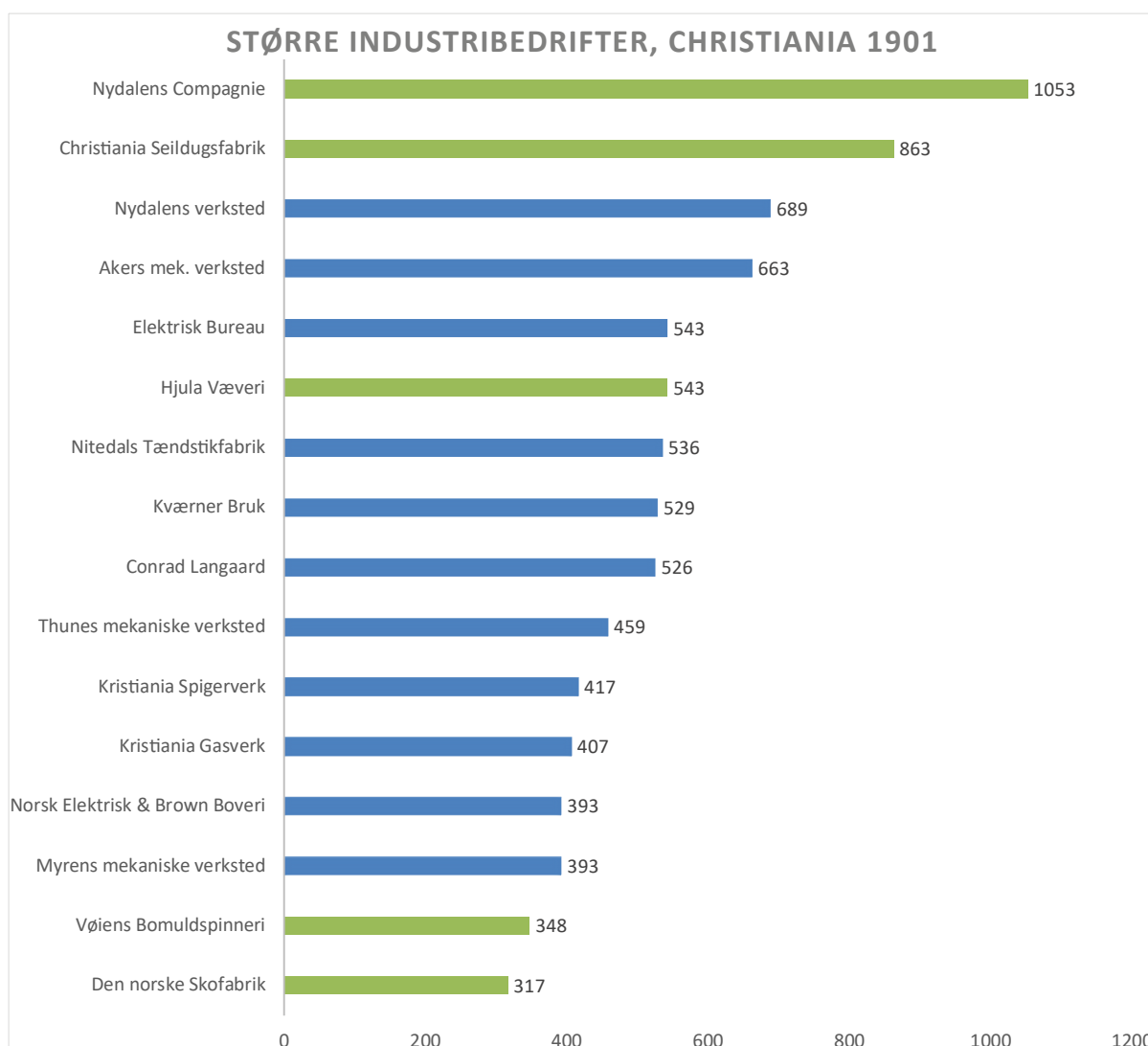
Vi har tatt utgangspunkt i definisjonane av tekstilindustri og konfeksjons- og skoindustri i Outline. Det vil seie industriell produksjon av tekstilar ved hjelp av karding/spinning, veving og strikking. Spinneri, veveri, trikotasjefabrikkar, sjoddyproduksjon, farging og tøytrykking fell inn under dette. Den andre delen av bransjen rommar montering og omarbeiding til ferdige produkt: konfeksjon, inkludert tilskjering, saum og pressing. I dette spekteret finn vi framstilling av garn, klede, sko, interiørtekstilar, tekniske tekoprodukt og fiskereiskapar. Sistnemnde har vi lagt mindre vekt på, då det er mange andre norske museum som tek vare på den maritime kulturhistoria.

Vi har hovudvekt på bedrifter sentrert rundt ein fabrikk, og i mindre grad heimeproduksjon og protoindustri. Vi føreset ei viss grad av masseproduksjon av standardiserte produkt ved hjelp av maskiner. I desse definisjonane er også sko- og tauproduksjon teke med, sjølv om undersøkingane våre kan ha ei

viss slagside mot tekstilproduksjon og konfeksjon av klede, basert på den typen materiale som finst i musea i prosjektgruppa. Noko informasjon om til dømes produsentar av maskiner til bransjen er teke med, men dette er ikkje hovudfokuset. Det var likevel viktig for oss å ikkje snevre inn for mykje, slik at vi ikkje gjekk glipp av viktig informasjon frå musea. Vi ser likevel at det kan vere vanskeleg å dra ei klår line, spesielt innan konfeksjon. Fokuset på bedrifter gjer òg til at ein del fell utanfor: fagforeiningar, bransjeorganisasjonar eller opplæringsinstitusjonar, som tekstillinja på Christiania/Bergen Tekniske skole.

3.2 Eit tilbakeblikk

Tekstilindustrien var blant dei første industrigreinene som vart etablert i Noreg, og hadde i 1939 rundt 65 000 av totalt 252 000 sysselsette i norsk industri. Saman med jern og metallindustrien var tekstilindustrien den viktigaste industrigreina i Oslo rundt 1900 (sjå figur under), og Nydalens Compagnie og Christiania Seildugsfabrik var landets tredje og fjerde største industriarbeidsplassar. Men tilgangen på vasskraft gjorde òg ei meir desentralisert industriut-

Tekstil/konfeksjonsbedrifter er merka i grønt. Tal frå Grieg, Norsk tekstil II (1948), s. 397.

vikling mogeleg.

All produksjon av tekovarar starta som heimearbeid, og vart vidareført i forlagssystemet, der ein forleggar stod for råvarer og overtok ferdig vare for sal, men arbeidet blei utført gjennom heimearbeid. Manufakturbedrifter, der spinnarar og vevarar arbeidde i eigne lokale og etter visse standardar, likna meir på industriell drift, men arbeidet var enno utført for hand (difor ordet manufaktur). Manufaktursystemet vart aldri særleg utbreidd i Noreg, unntatt i fengsla i dei største byane og mange arbeidsanstaltar. Forlagssystemet vart heller ikkje særleg utbreidd innan tekstilproduksjon, då norske bønder gjerne var sjølvforsynte med ull, og spann og vevde til eigen bruk – og selde det eventuelle overskotet. Innan saum og konfeksjon derimot, har forleggarverksemd i form av heimearbeid og leigesaum, vore utbreidd heilt fram til vår tid.⁶

Blant dei tidlege tilløpa til tekstilindustri i Noreg finn vi dei første mekaniske bomullsveveria i Halden (Haldens Bomullsspinneri, 1813) og Drammen (Solberg Spinneri, 1818).⁷ Produksjon av tau i reperbaner kom endå tidlegare, som eit handverk som etter kvart utviklar seg til industriell produksjon. Det var òg ein viss produksjon av ulltøy (farging og veving) frå seint på 1700-talet, men tidleg på 1800-talet spelar husfliden enno den viktigaste rolla. Det store gjenombrotet for industrien kjem ikkje før 1840–80-åra i Oslo, Bergen, Kristiansand, Ålesund, Stavanger og Trondheim.

Lågare toll på bomull og opphevinga av eksportforbodet på engelske tekstilmaskiner i 1842 set fart i industriutviklinga i landet, då det vart meir gunstig å importere bomull enn ferdig garn og tøy. Fleire viktige aktørar vert etablerte like etter 1842: Vøien Bomullsspinneri og Nydalens Compagnie langs Akerselva i Oslo (1845) og Arne Fabrikker i Ytre Arna (1846). Ullindustrien vert stort sett industrialisert etter 1850. Snart blir det òg etablert fleire trikotasje-fabrikkar, med allsidig produksjon i ull og bomull.⁸ O. A. Devold (1853–d.d) i Langevåg ved Ålesund, etterfulgt av Salhus Tricotagefabrik (1859–1989) var dei første mekaniserte trikotasjefabrikkane i Noreg.

Mange av fabrikkane vart drivne med vasskraft. Tilgang på kraft, og kort avstand til marknaden og forbrukarane forklarar noko av plasseringa til norsk tekstilindustri. For ullvarefabrikkane har tilgang på ull og tilhøva for sauehald i regionen påverka plasseringa. Orientering i retning område med ledig arbeidskraft har truleg òg gjort sitt til at Vestlandet har fått ein så stor del av tekstil- og klesindustrien.

Konfeksjonsbransjen gjekk gradvis over til industriell drift. Etter opphevinga av laugsordninga i 1839, starta ein del klesforretningar og grossistar opp eigne systuer, eller dreiv forlagssystem der leigesyer-sker sydde heile plagget. Desse sydde billige klede for å konkurrere med importen frå utlandet. Herkules Confectionsfabrik i Oslo (1898) skal ha vore den første norske konfeksjonsfabrikken med industriell produksjon, der kvar operatør berre sydde delar av plagget. Tida mellom 1850–1900 var ei gradvis overgangstid frå «handverksfabrikkar» til industribedrifter, og det er vanskeleg å skilje desse i industristatistikken til SSB. Dette gjeld særleg saum: frå heimesaum under forlagssystemet til ein stadig meir spesialisert og organisert leigesaum, og ein gradvis overgang til industriell produksjon etter at symaskina kom til Noreg midt på 1850-talet. Oslo var sentrum for bransjen, i tillegg til Bergen, Trondheim, Drammen, og nokre distrikt – særleg Romsdal, eit område med lange husflidstradisjonar, der ein byrja å selje klede gjennom Nordlandshandelen.⁹

Mellom 1896 og 1939 var det stor vekst i norsk industri generelt, men stillstand og til og med nedgang i meir tradisjonelle bransjar, inkludert tekstilindustrien. Fram mot 1950-talet ser konsentrasjonen av tekstilindustrien på Vestlandet ut til å bli styrka. Hordaland har ein femtedel av tekstilproduksjonen i landet på 1950-talet, medan klesindustrien enno står sterkast i Oslo. Ein vesentleg del av skoproduksjonen finn stad i Østfold, og elles er det viktige produksjonssmiljø i Møre og Romsdal, Rogaland og Buskerud.¹⁰

Figurane under viser tala på tilsette i nokre av dei største tekstilbedriftene i Noreg i 1951 og 1970.¹¹ Her ser vi den same geografiske fordelinga som

6 Christiansen, Kåre. *Teknoindustrien – historie og bransjekunnskap*. 1999. Vollen: Amfora, s.44.

7 Den tidlege maskinteknikken er beskrive blant anna i Dan Ch. Christensens *Det moderne projekt: teknik & kultur i Danmark-Norge 1750–(1814)–1850*. Elles er hovudverket om utviklinga av norsk tekstilindustri framleis Sigurd Griegs *Norsk Tekstil* (bind I og II). De Norske Tekstilfabrikkers Hovedforening, 1948.

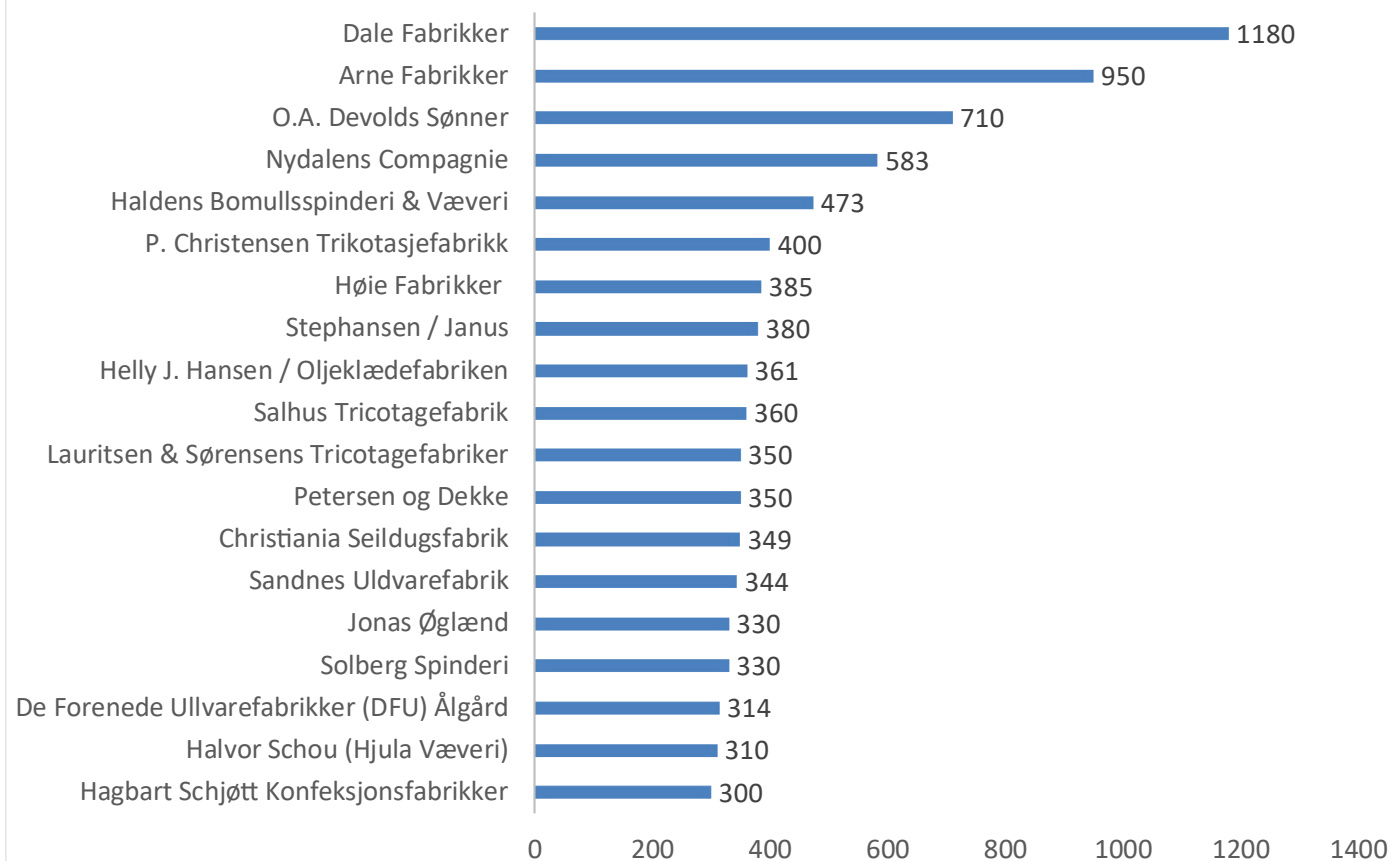
8 Typisk spinning av eige kardegarn og produksjon av raggsokkar, islendrar, og undertøy i ull og bomull.

9 Thorson, Odd. *Folk skaper klær – klær skaper folk*. (1959) Oslo: Confectionsfabrikantenes landsforbund.

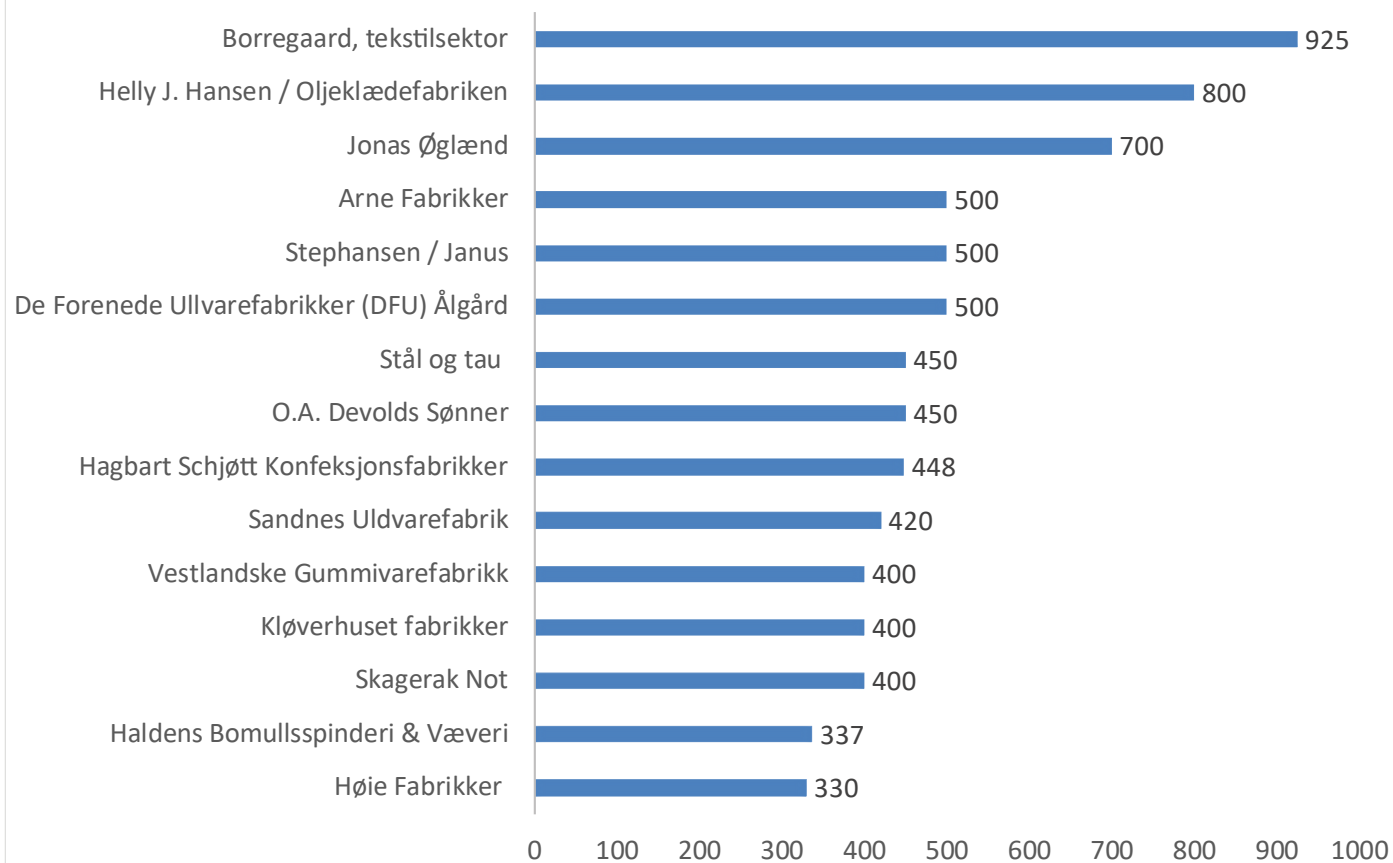
10 Stangeby, Kristian. *Statistisk-økonomisk oversikt over norsk tekstil- og bekledningsindustri*. (1956) Bergen: Norsk Handelshøyskole, Forretningsøkonomisk institutt.

11 Bedrifter med over 300 tilsette i *Norsk tekstil- og konfeksjonsindustri 1951–52* og 6. utg., 1970. A/S Norske industri-årbøker, Oslo. Merk at desse bransjeoversiktene berre inkluderer medlemmer av Norske Tekstilfabrikkers Hovedforening og Confectionsfabrikantenes Landsforbund. Ikkje alle bedriftene har oppgitte tal på tilsette.

TILSETTE I STØRRE TEKSTILBEDRIFTER, 1951-2

TILSETTE I STØRRE TEKSTILBEDRIFTER, 1970

nemnt ovanfor, men i 1970 har mykje endra seg. Fleire av dei store tekstilbedriftene rundt Akerselva er nedlagt, og dei største arbeidsplassane (Borregaard og Helly Hansen) representerer plastens inntog i tekstilindustrien, og overgangen frå ein mekanisk til ein meir kjemisk industri med syntetiske fargar og fiber i etterkrigstida. Tala viser elles nedgang i mange bedrifter, og rasjonalisering, fusjonar, og utflytting av produksjonen til land med lågare produksjonskostnader pregar norsk tekstilindustri etter 1970.

4 Om samlingane

Under følgjer ein omtale av kvart museum sine samlingar innan tekstilindustri, basert på ei verdivurdering med metoden *Vurdering av samlinger/Significance 2.0*. Ifølgje Collections Council of Australia er dette – i tillegg til å vurdere gjenstandsgrupper og enkeltobjekt – er ein nyttig måte å systematisere informasjon om heile samlingar i temastudier. Dette ville vi prøve ut. Erfaringane våre er at det er ei forholdsvis tidkrevjande, men nyttig øving for å reflektere rundt opphav, historie, innhald og kulturhistorisk verdi. Tekstane seier noko om korleis mål, individ og hendingar i organisasjonen si historie har forma samlinga, og skildrar innhaldet i dei på noverande tidspunkt. Dette er ein kortversjon av tekstane som vart skrivne av dei ulike musea.

4.1 Berger museum, Vestfoldmuseene avd. Nord-Jarlsbergmuseene

Nord-Jarlsbergmuseene (NJM) er ei avdeling i Vestfoldmuseene med hovudkontor i Holmestrand. NJM skal styrke museumsdrifta i kommunane Svelvik, Sande, Holmestrand, Hof og Re, særleg innan Vestfolds industri- og arbeidslivshistorie. Museet har

fagleg ansvar for Aluminiumsmuseet (Holmestrand), Berger museum (Svelvik) og Jernverket Eidsfoss (Hof). NJM eig ingen samlingar sjølv, men har forvaltingsavtalar med samlingseigarane. Frå 1997 har NJM avtale med Berger historielag om forvaltinga av samlingane deira, og om drift av nye Berger museum (2015–).

Berger museum formidlar norsk tekstilindustri- og designhistorie med utgangspunkt i Berger og Fossekleven fabrikk, og staden Berger som eit av landets best bevarte industrisamfunn. Berger museum skal, i samdrift med Fossekleiva kultursenter, vere møteplassen og drivkrafta i stadutviklinga på Berger. Samlingane speglar Berger si kulturelle, sosiale, industrielle, kunstnariske og arkitektoniske historie.

Relevante plandokument:

- Prosjektbeskrivelse for det nye Berger museum i samdrift med Fossekleiva kultursenter, 2012
- Vestfoldmuseenes strategiplan 2017–2021
- NIBR-rapport, 2011:32

Samlinga i tal: 4758 registrerte gjenstandar

Perspektiv

Samlingane har eit lokalt nedslagsfelt med eit aktivt historielag som formidlar og samlar inn materiale frå Berger si samfunnshistorie. Historia til staden og fabrikkene er lokalhistorisk viktig for kommunane Svelvik og Sande, men speglar òg den nasjonale og internasjonale tekstilindustriens historie og utvikling.

Samlingshistorikk

Fabrikkane på Berger blei etablert av Jürg Jebsen og drivne av to brør Jebsen frå Arna ved Bergen, der familien allereie hadde etablert Arne fabrikk. Eigarskap og leiarskap gjekk i arv frå ein generasjon Jebsen til neste. Den siste eigaren, Jørg Jebsen d.y. blei tilsett i 1953. Då han tok over som disponent i 1970 såg han behovet for å ta vare på historia til Berger og Fossekleven fabrikk, og starta å samle og systematisere arkiv og gjenstandsmateriale då Høie kom inn på eigarsida i andre halvdel av 1980-tallet. Det førte til at maskinparken blei modernisert. Jacquardvevene gjekk frå å vere mekanisk til digitalt drivne. Dei gamle skissene, patronteikningane og tekstilane frå den eldre tida blei aktivt tatt vare på.

Gjenstandar frå heim, foreinings- og idrettssliv på Berger har komme til etter kvart, sjølv om det er Jørg Jebsen som har samla mest. Han tok også vare

på Berger fabrikkers arkiv, og dette blei ordna tidleg på 2000-tallet av Vestfoldarkivet i regi av NJM. Det finst ein arkivnøkkel og katalog over arkivet, men den er ikkje publisert på Arkivportalen. Vestfoldarkivet har også tatt vare på Berger Tekstilarbeiderforenings arkiv.

Berger museumsforening blei danna i 1996 for å synleggjere og bevare Berger si historie, og samlar primært inn gjenstandar, foto og film frå kvardags-, bedrifts- og foreiningslivet på Berger. Foreininga skaffa utstillingslokale i Fossekleiva sameige i fabrikkkomplekset og gjekk tidleg inn i eit samarbeid med Nord-Jarlsbergmuseumene. Berger museum flytta inn i nye lokale sommaren 2015. I 2016 blei foreininga gjort om til eit historielag, og har no større fokus på innsamling av immateriell kulturarv i tillegg til foto og gjenstandsmateriale frå etter 1950 i samarbeid med NJM. NJM si rolle i samlingsarbeidet er både aktiv innsamlar og registrator, og organisator av prosjekt for kunnskapsutvikling. NJM driv enno aktiv innsamling av fotografi og gjenstandar som bygger opp under og utfyller den opphavlege samlinga, i samarbeid med historielaget.

Omfang, tema og relevans

1 Samlingane inneheld ca. 250 registrerte gjenstandar frå administrasjon og produksjon, kvardag og fest ved fabrikk og i miljøet rundt, religiøse foreiningar, organisasjons-, idretts- og musikkliv.

Medaljar og diplom frå dei fleste utstillingane fabrikane var representert på er bevart.

2 Tekstilarkivet inneheld både skisser og tekstilprodukt. Samlinga er registrert slik at skisse, patron-teikning, tekstilprøver og tekstilprodukt som har det same designet er gruppert saman i den rekkefølga dei har i produksjonsprosessen. Dette hjelper oss å tidfeste produksjonslinja og sette tekstilane inn i ein produksjonssamanheng. Det er 1381 registreringar på Design-nivå, og totalt 4470 enkeltgjenstandar.

3 Arkivet etter Berger og Fossekleven fabrikk (55 hm) er for det meste rydda, og omfattar bedriftshistoria i 1881–1998. NJM forvaltar også arkiv og nokre gjenstandar etter Bjarne Hansen Trikotasje og Hertug trikotasje (Per Øivind Hansen), som også låg på Berger. Arkiva er ordna og oppbevart i Fossekleiva, er ikkje vurdert i denne samanhengen. Museet har òg arkivmateriale frå Berger skole, Foreningen Samhold, Berger Idrettslag, Berger Sparebank, Berger Husmorlag, Berger Musikkorps, Berger Tekstilarbeiderforening, Berger kirke og Berger gård.

4 Foto- og filmsamlinga inneheld motiv og filmar frå ca. 1890 og fram mot vår tid. Det er få foto frå den tidlege tekstilproduksjonen, men det finst ein del godt filmmateriale frå Berger, tidlegast frå 1924 (Bergerfilmen), 1978 (Mathijs Goris) og ein film frå teppeproduksjonen frå 2002. Det føregår for tida aktiv innsamling og digitalisering av «nye» foto frå

Arbeidarar på Berger fabrikk, ca. 1900. Foto: Berger museum.

Bergers historie i regi av historielaget og NJM.

5 «Arbeiderboligen» er ein av Fossekleivas arbeidarbustadar som er kommunal og regulert til bevaring. Første etasje er innreia av NJM som museumsleilegheit basert på familien Bullens historie, og innreia med gjenstandar frå familien. Leilegheita speglar levkåra til ein funksjonærfamilie på Berger rundt 1900.

6 Immateriell kulturarv. Heile «det gamle Berger» med fabrikkbygginga, arbeidarbustadar og andre typar bygningar, er regulert til bevaring. Berger gård med vassrettigheitene som var utgangspunktet for industriutviklinga, seterdrift og husmannsplassar er delvis i drift, og dyra held kulturlandskapet i hevd. Vassdraget med damanlegg er også verneverdig. NJM ser heile Berger med sitt godt bevarte kulturlandskap og industrisamfunn som museet sin formidlingsarena og i utvida forstand «samling», sjølv om Vestfoldmuseene ikkje har forvaltningsansvar for det fysiske miljøet. Kulturlandskapet på Berger, inkludert gamle gjerde, innhegningar og teigar også historisk interessante.

Gjennom «Topografiprojektet» samlar museet inn lokale stadnamn på Berger. Ti intervju vart gjort gjennom projektet *Industrisamfunnet i omstilling – sett igjennom barns øyne* i regi av SIKA/ Museumsforbundet i 2005, og nokre nøkkelpersonar har blitt intervjuet om livet deira på Berger. I 2015 blei det gjort ei innsamling av kokebøker frå Berger. NJM ønskjer å samle meir immateriell kulturarv, gjere fleire intervju med fokus på arbeidet i fabrikkane.

7 Museet har ein del eldre maskiner frå tekstilindustrien, blant anna tre vevstolar, ei prøvekar-demaskin og ei holkortsymaskin som dels har vore brukt i Berger og Fossekleven fabrikk, dels i heimeproduksjonen på Berger.

8 Eit bibliotek frå bedrifta sitt kontor er ikkje registrert som ei eiga samling, men blir brukt som handbibliotek i arbeidet med Bergerhistoria. Det inneheld bøker og litteratur som til ei viss grad dekkjer anna tekstilindustri i Noreg, og produksjonstekniske handbøker frå før 1950.

Tilstand og miljø

Gjenstandssamlinga og tekstilarkivet er i generell god stand, og er magasinert i Vestfoldmuseenes fellesmagasin i Sandefjord. Magasinet har høg standard med moderne klimastyring, logistikksystem og høg

sikkerheit. Ein mindre del av samlinga er oppbevart i ein container utanfor fellesmagasinet til museet finn ressursar til registrering og innflytting i magasin. Foto og film er oppbevart i spesialmagasin ved Vestfoldmuseenes fellesmagasin. Fotografia er digitaliserte, men ikkje registrerte. Det finst også noko ikkje-digitalisert materiale på kontor og andre stadar der forholda ikkje er optimale. Det meste av filmaterialet er digitalisert.

Arkivet er i Berger og Fossekleiva kultursenter, lagra tørt men ikkje optimalt. Det er eit mål å flytte arkivet til Vestfoldarkivet. Boksamlinga er verken ordna eller sikra – den bør vurderast for registrering. Utstillinga har tåkeanlegg for brannsikring og lokala er bemanna i opningstida. Det meste av tekstil og mønstersamlinga er i låste eller beskytta utstillingsmonter og arkivskuffer.

Berger fabrikk, 1978. Foto: Mathjis Goris.

Konklusjon

NJM har spesielt lagt vekt på historisk og kunstnarisk/estetisk verdi i vurderinga av samlinga. Industri-staden Berger er enno godt lesbar og svært godt eigna til å fortelje om framveksten av vårt moderne velferdssamfunn og om industrialiseringa og av-industrialiseringa av Noreg. Tekstilarkivet er historisk interessant fordi det dokumenterer ei teknologisk utvikling, det er ei eksempelsamling innan design-historie, og delar av samlinga stammar frå bedrifter som no er lite kjende.

Samlinga av tyske mønsterteikningar er eit døme. Desse viser eit tidstypisk utval av stilhistorie og samfunnshistorie, då mange av atelieria var jødiske – og dermed var borte etter 2. verdskrig, saman med historia deira og ein stor del av arkivmaterialet. Teikningane representerer tidstypiske stilar og motar, og mange er svært vakre. Museet har eksempel på mønsterskisser kjøpt i atelier i Tyskland, England og Sverige. Mønsteratelieria rundt i Europa blei brukt av ulike tekstilprodusentar til alt frå pledd og møbelstoff til tapet. Frå 1910–40 blir det produsert mange tekstilar på Berger i ulike stilartar basert på norsk og utanlandsk design. Desse mønstera kan sjåast som ein del av ein masse-industri og sjølv om dei ikkje nødvendigvis er originale som formuttrykk, representerer dei ein handverksmessig og tradisjonsberande estetikk som treffe den europeiske marknaden godt.

Viktige mønsterteiknarar:

- Rolf Klæboe: designør og prøvevevar ved Berger og Fossekleven fabrikk som 24-åring, seinare leiar ved Berger før Jørg Jebsen tok over seint på 1950-tallet.
- Bror hans, kunstnaren Ivar Klæboe, leverte òg nokre mønsterteikningar til pledd til fabrikk. Mønstera hans utdjupar starten på hans kunstnariske produksjon i Nord-Noreg etter 2. verdskrig og fram til hans død i 1977.
- Mønstera Thorolf Holmboe teikna til jubileumsutstillinga på Frogner i 1914 blei mykje brukt til teppeproduksjon seinare, og vart plukka fram att av designaren Jean Charles de Castelbajac og vist på catwalken i Paris på 1980-tallet. Seinare blei dei brukt av Unn Dale i jakker og kåper i hennar design un-

der namnet Lillunn Sport A/S. Ein kan enno kjøpe varer med desse mønstera frå Lillunn. Teikningane etter Ivar Klæboe og Thorolf Holmboe er originale akvarellar som har kunstnarisk eigenverdi.

- Tekstilarkivet etter Inger Sonberg Ramstad er unikt fordi det er nær komplett med skisser og eksempel på pledd ho var med på å utforme. Ramstad overtok ut-mønstrings- og dessineringsarbeidet av teppe, pledd og dekorasjonsstoff etter Rolf Klæboe i 1963, og jobba for fabrikk til 1984. Ho var også kjend som biletvevar, og hausta prisar for både dette og som designar for Berger. Ramstad var med på å utvikle merkevara «Bergerpledd» saman med Jørg Jebsen. Saman med hennar reiserapporter frå studieturar til andre europeiske tekstilmarknadar, bidreg arkivet til å forstå den tidlege generasjonen av norske kvin-nelege industridesignarar. Mønsterteikningane er originale skisser der fleire kan seiast å ha kunstnarisk verdi.

Berger og Fossekleven fabrikkers tidlege bruk av jacquardveving i produksjonen av ullpledd er

Skisse BMF.01214-A-4

Patrontegning BMF.01214-B-1

Pleddprøve BMF.01214-C-4

Ferdig produkt, pledd
BMF.01214-D-1

Pledd fra skisse til ferdig produkt.
Inger S. Ramstad: «Psykedelika», 1978

interessant i eit teknologiutviklingsperspektiv. Nye Berger museum vil tiltrekke seg forskarar, kunstnarar og designarar som vil nytte materialet, spesielt tekstilarkivet, til vidare kunstnarisk verksemd og historiskrivning. Samlinga er allereie brukt til kunstnarisk verksemd bl.a. av scenografistudiet ved Høyskolen i Østfold, i samarbeid med Fossekleiva kultursenter, og gjennom Kunst Rett Vest, Noregs største regionale kunstsatsing.

Samlingane har blitt til med eit bevisst mål frå starten av, og er for det meste godt dokumenterte og framstår samla som eit autentisk og sikkert kjeldemateriale. Dei er i stor grad heilskaplege – gjenstands-, tekstilarkivet, arkiv og fotosamlingane representerer kvar for seg samanheng og kompletterer kvarandre. Samlinga oppfyller samlingsstrategien til Vestfoldmuseene gjennom måla som NJM og Berger historielag har utarbeidd for Berger museums samlingsarbeid. Den dannar grunnlaget for museet sine utstillingar, og saman med kultursenteret skal det vere ein møteplass både for lokalsamfunnet og eit nasjonalt publikum. Det nye Berger museum skal sjå industriutviklinga på Berger i eit utvida perspektiv, med fokus på framveksten av det moderne samfunnet og arbeidslivet. Utstillinga tar sikte på å formidle stil- og designhistorie, og vekker gjenkjenning og ny forståing av tekstilindustriens historie generelt, og av det samfunnet som vaks fram her.

Samlingane til Berger museum og industristaden Berger bidreg vesentleg til opplevinga av eit autentisk historisk miljø. NJM sin forvalting og samlingsstrategi for tekstilarkivet legg grunnen for vidare forskning på samlingane og deira historiske verdi. Det er eit mål at publikum skal få oppleve meir «levande» kulturhistorie ved at vevstolen skal kunne brukast til å veve opp pledd, dei skal kunne kjenne på stoffkvalitetar og bli kjent med lokalhistoria gjennom ein digital møteplass i utstillinga. Med ein vevstol i delvis drift vil vi bidra til kunnskap om 1900-tallets vevteknologi som kan supplere Sjølingstad og auke nedslagsfeltet for denne typen oppleving for publikum.

4.2 Moss by- og industrimuseum, Østfoldmuseene

Moss by- og industrimuseum er ei avdeling i Østfoldmuseene, med samlingar som speglar Moss si sosiale, arkitektoniske og industrielle historie med vekt på det 20. hundreåret. Museet har seks samlingar med historisk materiale frå tekstilindustribedrifter: dei

fleste er små og inneheld 1–34 produkt, nokre også foto, trykksaker og arkivdokument. Desse er ikkje vurdert i denne samanhengen, men bedriftsnamn og tal er ført inn i oversiktsskjemaet som er vedlagt planen. Denne verdivurderinga tek føre seg bedriftssamlinga etter Helly Hansen, som inneheld gjenstandar, foto og arkiv frå 1877–2015. Det finst òg åtte intervju med tidlegare tilsette på ulike nivå i Helly Hansen.

Relevante plandokument:

- Samlingsforvaltningsplan Østfoldmuseene 2017–2027

Perspektiv

- Lokalt: ei viktig hjørnesteinsbedrift i Moss
- Nasjonalt: ei kjend merkevare i norsk tekstilindustri
- Internasjonalt: ei bedrift som utvikla seg til eit globalt konsern med ei internasjonal merkevare.

Samlingshistorikk

Moss by- og industrimuseum tok imot Helly Hansens historiske samling i 2009. Samlinga har blitt til ved at tilsette og pensjonistgruppa i bedrifta har tatt vare på gjenstandar og materiale som dei har vurdert har historisk verdi. Museet har seinare tatt inn fleire gjenstandar for å supplere og tette hol i samlinga, blant anna ein del plagg og trykksaker i samband med utstillinga *Gateplagg fra Helly Hansen 1950–2015*. Museet gjekk då aktivt ut og etterlyste klassikarane som slo an som populære bruks- og moteplagg i grupper i Noreg og i utlandet.

Frå kjellarbedrift til internasjonalt konsern I 1877 starta Kaptein Helly Juell Hansen (1840–1914) og kona Maren Margarethe å produsere oljeklede i kjellaren deira i Moss. Kleida blei sydde av ubleikt lerret og impregnerert med linolje. Helly J. Hansens Olieklædefabrik produserte òg jakker, bukser, sydvestar, brannspann og presenningar. I 1886 kjøpte Hansen Christiania Korkfabrik og flytta produksjonen til Moss, og flaskekorkar, garnflottørar og redningsve-

star blei ein del av produksjonen. Bedrifta produserte møbelfær frå 1905 etter å ha kjøpt opp Kristiania Sofafjærfabrik A/S.

Sonen, Konsul Helly Hansen, tok over i 1914, moderniserte produksjonen og gjorde bedrifta om til aksjeselskapet Helly-Hansen A/S. I 1924 lanserte Helly Hansen kolleksjonar i Linox: tynt lerret belagt med oksidert linolje. Linox var lettare og kleba mindre, og Lin-O-Lett i oljeimpregnert silke var endå lettare. Resultatet var lettare og meir komfortabelt regntøy til spaser- og fritidsbruk.

Frå 1946, under Leiv Helly-Hansen, begynte Helly Hansen å utvikle metervarer i plast: først Plarex, ein kraftig PVC-belagt bomullstekstil til arbeidsklede. I 1949 investerte bedrifta i kalandrar som valsa PVC ut til plastfolie. Metervara fekk namnet Helox, og blei brukt til lette regnfrakkar, garderobeskap, møllposar og forklede. Avkappet blei strimla opp og sendt til Trysil, der kvinner sat heime og vevde plasteryer. Rye-produksjonen blei flytta til Moss då lerretsproduksjon blei avvikla der. Fabrikkane i Moss produserte også andre plastprodukt, og seinare skumplast.

På 1960-tallet utvikla Helly Hansen fleire plagg retta mot spesifikke kjøpegrupper: Kelly Coat (tenåringar), Sneppert Coat (unge jenter) og Rain Colour Look (vaksne, motebevisste kvinner). I 1961 starta samarbeidet med Norsk Fiberpels i Fredrikstad. Dette isolasjonsmaterialet var ideelt under vasstette klede, og det blei utvikla plagg med fiberpels innvendig og vassavstøytande tekstil utvendig, i tillegg til skogsarbeidartrøyer, varmedressar, polsokkar og vottar i fiberpels.

I 1967 blei selskapet børsnotert, og familien trakk seg gradvis ut. Eit samarbeid med Joh. Mikelsen Trikotasje fabrikk A/S om produksjon av superundertøy i Lifa i 1974 vart starten på Helly Hansens trelagssystem. Lifa var strikka materiale av spunne polypropylene-fiber og var godt eigna til å halde huden tørr og varm, då den førte fukta vekk frå kroppen. Med undertøy i Lifa innerst, fiberpels som mellomlag og regntøy ytterst kunne Helly Hansen levere plagg fra ytterst til innerst. Seinare blei oljeindustrien ein viktig marknad, spesielt redningsdrakter til offshore-industrien (frå 1976). På 1960–80-talet blei det oppretta nye avdelingar og fabrikkar innanlands og utanlands, blant anna i Rjukan, Mjøndalen, Alta, Melbu, København, Portugal, Irland og i Seattle. Pustande regntøy i Windbreaker og Helly Tech erstatta gradvis Linox, og

på 1980-tallet kom allværsjakka som fungerte både som eit sports-, fritids- og moteplagg. Bedrifta spesialiserte seg også på klede til ekstremsport og offshore seglartøy.

Internasjonalisering, globalisering og eigarskifte kjenneteiknar bedriftas nyare historie. Produksjonen i Noreg og Europa blir nedlagt og flytta til land med lågare produksjonskostnader – i dag føregår det meste i Asia. Spesialproduktavdelinga vart eit eige selskap (Hansen Protection AS) i 1995 og selt ut av bedrifta i 2010, og hovudkontoret flytta til Oslo. Hansen Protection held i dag til på Tykkemyr i Moss, og produserer enno overlevingsdrakter til offshore-industrien. Begge selskapa har i dag utanlandske eigarar.

Linoljeimpregnert regntøy frå 1913.

Omfang, tema og relevans

1. Tekstilar (318 stk.)

Klesplagg produsert ved bedrifta dominerer samlinga. 233 er registrert og digitalisert, og 56 plagg ligg ute på DigitaltMuseum. Resten av tekstil- og plastprodukta er forventa registrert i løpet av 2017.

1. Oljebelagte plagg (ca. 1877–1945)

- Dei eldste oljebelagte tekstilane, 1877–1912:
Arbeidstøy til herrar på sjø og land.
- Oljebelagt arbeids- og fritidstøy til kvinner og menn i Linox og Lin-O-Lett (1912–1945):
Arbeidstøy i tjukkare lerret impregnert med olje, og spaser- og fritidstøy i tynnare oljebelagte metervarer.

2. Plagg i plast og syntetisk materiale (1946–2015):

a. Dei første plagg i plast:

- Plarex, kraftig PVC-belagt bomullstekstil brukt i arbeids- og sjøklede.
- Fritidsklede i Linnox, ein lettare kvalitet som videreførte merkenamnet frå mellomkrigstida.

- Plastfolieplagg i Helox, ei PVC-blanding valsa ut mellom to kalandrer til ein tynn folie.

b. Nyare plagg i PVC-belagt nylon:

- bomull belagt utvendig med PVC: Linnox og Plarex
- nokre plagg i ein lettare variant, Rainbreaker: syntetisk metervare med PVC utvendig.
- Ei stor gruppe tekstilar er i syntetisk metervare med innvendig PVC-belegg: fritids-, fjell- og seglarplagg i Nyfil, Stormbreaker og Windbreaker-kvalitet.
- Plagg i Helly Tech, eit motsvar til Gore-Tex som var vassavstøytande og pustande (barneklede og klede til bruk på sjøen/fjellet)
- strikka plagg i syntetiske fiber i Fleece, Fiberpels og Lifa.

2. Gjenstandar (ca. 200 stk.)

2. Interiør og hushaldsprodukt i Helox plastfolie: garderobeskap, møllposar, oppbevaringslommer for toalettsaker og plastryer.

3. Produkt frå andre avdelingar: flytevestar, flær, flå og flyteelement. Folkegassmaske, overlevingsdrakt, vassfilter (Spesialprodukt), møbelfjær (Fjærfabrikken), skumplast (Skumplastavdelingen).

4. Gjenstandar til produksjon, merkantil og administrativ drift: Sy-, skjere og sveisemaskin, måleapparat, slipeskiver, stempel, sjablongar, laboratorieutstyr, skrivebord, reknemaskiner, kontorrekvisita m.m.

5. Andre gjenstandar med uklar proveniens – ein del er truleg samla inn og brukt som rekvisittar i bedrifta si historiske utstilling.

3. Plakatar, diplom og skisser

Samlinga inneheld fleire reklameplakatar og mange innramma diplom frå utstillingar og messer, 1878–1937. Blant nyare diplom er Merket for god design frå Norsk Designråd.

4. Foto- og film

Positivar, negativar og dias frå oppstarten og fram til tusenårsskiftet: dei eldste motiva er i hovudsak gruppebilete av tilsette. Helly Hansen hadde i lengre periode eigen fotograf. Fleire sider av bedrifta i 1945–1970 er derfor godt dokumentert og systematisert. Oversikta er dårlegare etter 1970, då bedrifta brukte meir innleigde profesjonelle fotografar. Mange av dei nyare fotografia manglar dokumentasjon om opphavs- og bruksrett.

Konservatoren ordnar Berge Viking-jakka for fotografering.

5. Arkivet

30–40 hm uregistrert materiale som har kome til museet i to etappar. Arkivet inneheld eldre historisk materiale, klipparkiv, HH-nytt, årsmeldingar (1960–2009), varekatalogar og brosjyrar (1977–2009), og er delvis grovsortert, sett i hyller og listeført. Det er eit stort ønske på sikt å få ordna og registrert heile arkivet i ASTA. Per i dag er det ikkje sett av ressursar til å ordne og registrere fotosamlinga og arkivet.

Kontekst

Oppstarten av selskapet i 1877 kom på tampen av den første industrialiseringsfasen i Noreg. Etter spørsele etter vasssett arbeidstøy på land og til sjøs var stor, og seint på 1800-talet vaks det også fram ei rekke andre regnkleddefabrikkar: Fredrikstad Regnkleddefabrikk, seinare Hanco & Co (Østfold, 1893), A/S Herkules Confectionsfabrikk (Kristiania, 1898), Eriksen Oljekleddefabrik (Ålesund, 1913) og Vestlandske Gummivarefabrikk, seinare Viking

Gummi (Stavanger, 1938). Norsk regntøy var etterspurt og blei etter kvart marknadsleiande, med Helly Hansen som ein av dei sentrale produsentane.

Historia samlinga fortel er interessant i eit Østfold-perspektiv. Østfold vaks tidleg fram som Noregs nest tyngste industrialiserte fylke. I byane stod treforedlingsindustrien sterkt, men også tekstilindustrien var representert i den første industrialiseringa. Haldens Bomuldsspinderi & Væveri (1815) ved elva i Tistedalen var ein av Noregs eldste tekstilfabrikkar. Tekstilbedrifter etablerte seg også i

Stempel og møbelfjærer frå Helly Hansen.

Antrekk frå Rain Colour Look, ca. 1970. (Foto: ukjend)

dei andre Østfoldbyane. Mens Halden blei senter for sko- og porteføljeindustrien, var det i Fredrikstad fleire tekstil og konfeksjonsfabrikkar i 1900–1960. Veveri, konfeksjons- og trikotasjeindustrien var også representert i Moss.

Helly Hansen-samlinga kan også knytast til plastens inntog og utviklinga og innovasjonen i det nye materialet. Østfold vart etter kvart eit senter for produksjon av syntetiske materiale og plastprodukt. På slutten av 1800-talet kom kunstsilke basert på cellulose frå treflis. Saugbruks og Borregård leverte silkecellulose til kunstsilkeindustrien frå 1920-åra, og Borregårds rayonullfabrikk produserte viskose til tekstilindustrien over heile verda i 1929–1982. Etter 2. verdskrig gjekk Helly Hansen over til å produsere arbeids- og fritidstøy i plast, noko som var viktig for vidare vekst. Plastfolie som metervare var etterspurt, då den blei brukt i mange andre produkt enn klede. I 1970 inngjekk fabrikkken eit samarbeid med Renolit Werke og starta ein ny plastfabrikk i Rygge kommune. Samarbeidet varte til 1998, då Helly Hansen selde seg ut. Renolit vart nedlagt i 2006, men er berre ein av fleire plastbedrifter som blei etablert i Østfold etter krigen. I Moss var det på det meste heile 14 plastbedrifter, og sjølv i dag vert fylket omtalt som ei plastklynge.

Avindustrialisering, internasjonalisering og globalisering av tekstilindustrien er eit anna aktuelt perspektiv. Mellom 1960 og 1980 måtte dei fleste tekstilbedriftene i Østfold og i resten av landet legge ned produksjonen. Starten på dette kom med etableringa av eit europeisk frihandelssystem frå slutten av 1950-tallet. Samlinga kan fortelje oss om strategiar Helly Hansen tok i bruk for å møte den stadig aukande konkurransen frå utanlandske produsentar, først frå Europa og USA, seinare ikkje minst frå lågkostlanda i Asia.

Tilstand og miljø

Tilstanden til samlinga er generelt god og oppbevaringsforholda er tilfredsstillande. Museet har eit eige gjenstandsmagasin og fotomagasin i lokala museet leiger i Møllebyen, og låner eit rom av Moss kommune ved Rådhuset. Tekstilsamlinga, gjenstandane og arkivet blir oppbevart her, medan fotografia er oppbevarte i museets klimastyrte fotomagasin i Møllebyen.

Arkivet, tekstilane og dei andre gjenstandane er i dag ikkje oppbevarte i klimastyrte magasin. Temperatur og fuktmålingar viser likevel eit stabilt og

forsvarleg klima. Dei eldste oljebelagte tekstilane bør på kortare sikt (1–3 år) pakkast om og flyttast til eit klimastyrkt magasin. Det er spesielt utfordringar knytt til bevaring av Rainbreaker-plagga. Desse klebar og PVC-belegget har begynt å forvitre. På middels lang sikt (2–10 år) er det ønskeleg å flytte heile tekstil- og gjenstandssamlinga til Trollull, Østfoldmuseene sitt nye fellesmagasin i Mysen.

Relaterte stadar og objekt

Samlinga er knytt til Moss og blir oppbevart ved Moss by- og industrimuseum. Produksjon, produktutvikling, administrasjon, marknadsføringsapparat heldt til på Høyenhald i Moss (1877–1989) og Solgård Skog (1989–2009). I 1970–72 blei det også produsert skumplast i ein tidlegare karosserifabrikk på Kambo.

Samlinga er knytt til byar og bygder i Noreg der Helly Hansen hadde produksjon: Fredrikstad (Fiberpels), Halden (produksjonsavdeling), Horten, Vestby og garden Heia i Eidsberg (systuer), Ålesund og Melby (arbeidstøy og regntøy), Trysil (plast-ryer), Rjukan (systue for Fiberpelsprodukt), Tinn i Austbygd (eigen fabrikk), Mjøndalen (konfeksjon) og Alta. Helly Hansen kjøpte også opp og etablerte egne fabrikkar i Danmark (Imak), Portugal og Irland og starta etter kvart lisensproduksjon i Europa og Asia. Selskapet hadde dotter- og salselskap i fleire land i Europa, USA og Asia.

Prisvinnande designprodukt blir årleg formidla i skuleprosjektet Prisverdig Design. Her viser ein kjente produkt frå Helly Hansen, Ving, TrioVing, Ving, Il-O-Van/Høyang Polaris med fleire. Gjenstandar, arkiv og foto frå Helly Hansen kan også relaterast til museets dokumentasjon og formidling av den store Mosseutstillingen i 1937. Her hadde bedrifta stand og Helly Hansen leia utstillingskomiteen. Samlinga er knytt til andre samlingar som dokumenter tekstil- og konfeksjonsindustrien og kvinnearbeidsplassar i Moss, slik som museets samling etter Aug. P. Horn AS på Jeløy.

Konklusjon

Proveniensen til samlinga etter Helly Hansen er god, men noko variabel. Det er forholdsvis få gjenstandar i samlinga som kan relaterast til produksjon og arbeidsliv. Det er lite historisk materiale frå produksjonen ved Helly Hansen-avdelingar andre stadar i landet og i utlandet. Museet bør fortsette å dokumentere Helly Hansen som arbeidsplass ved å intervju menneske som har arbeidd på ulike nivå

Reklameplakat for Kelly Coat, Helly Hansen. Repro: Østfoldmuseene / Norsk Folkemuseum

og avdelingar. Dette er viktig for å sette samlinga frå 1960 til i dag i ein breiare, og ikkje minst personleg kontekst. Det vil også vere interessant å dokumentere produksjonen ved fabrikkane i utlandet. Det er mykje foto- og filmmateriale frå 1950 og utover, men åra før er meir sporadisk dekkja. På noverande tidspunkt har museet ikkje god nok oversikt over arkivet til å vurdere proveniensen.

Tekstil- og produktsamlinga etter Helly Hansen er representativ i forhold til teknologi, materiale, stil, forbruksmønster i ulike periodar i bedrifta si historie. Dei eldste plagga og gjenstandane representerer ein meir handverksmessig produksjon, der det blei produsert få plagg årleg i forhold til moderne masseproduksjon. I tillegg var dei kostbare å kjøpe og blei brukte til dei var utslitne. Dette saman med tidsaspektet gjer at det er langt færre plagg som representerer den tidlege fasen i produksjonshistoria. Museet har langt større tilgang på nyare, masseproduserte plagg og gjenstandar, spesielt etter plastens inntog i 1946. Det viser seg at plagga har hatt lang levetid, og har ofte vore brukt som arbeidsplass i hagen eller «reservetøy» på hytta etter ordinær bruk. Tendensen

til auka omfang desto nærare vi kjem vår eiga tid gjeld også for arkiv, foto, og filmsamlinga. Museet må avgjere kva kriterium det skal bruke til å velje ut objekt og materiale frå vår eiga samtid som skal representere Helly Hansen i framtida.

Tilstanden til samlinga er generelt god. Ein del av dei eldste plagga og gjenstandane er skjøre og vil trenge betre oppbevaringsforhold for å forlenge nedbrytingstida. Nokre av objekta vil trenge konservering. I Noreg har dei fleste eigd, arva, brukt, eller kjenner nokon som har hatt eit plagg frå Helly Hansen, og gjenkjenningsverdien er stor. I utstillinga Gateplagg fra Helly Hansen 1950–2015 erfarte museet at dei utstilte plagga vekte både minner og kjensler hos publikum.

Når vi set dei fire verdiane opp mot dei samanliknande kriteria er det spesielt innan historie, kunnskap og forskning vi ser samlinga har stor verdi. Samlinga kan knytast til industrialiseringa av Noreg og framveksten av Moss som industriby, men også til omstillingsprosessar tekstilindustrien og industrien elles gjekk gjennom og avindustrialiseringa i seinare tid. Samlinga speglar økonomiske, teknologiske, kulturelle og sosiale prosessar i samfunnet og er interessant både i ein lokal, nasjonal og internasjonal kontekst.

Samlinga er relevant for Østfoldmuseenes strategiplan 2017–2027 og satsingsområda «Arbeid i Østfold», tema som Moss by- og industrimuseum arbeider etter og andre tekstil- og industrisamlingar i Østfoldmuseene. Gjenstandar, arkiv- og fotomateriale i samlinga blir aktivt brukt i utstillingar og formidlingsopplegg ved museet. Samlinga har stort potensial for forskning, og for å auke dette ytterlegare bør museet arbeide vidare med dokumentasjon av teknikk, produksjon og arbeidslivet i fabrikkane.

Objekt frå ulike periodar og i ulike teknikkar har estetisk verdi. Både trykksaker, fotografi og plagg representerer ulike stilperiodar og motar, men òg rådande normer, verdiar og ideal i samfunnet. Kolleksjonane etter 1970 ber preg av at Helly Hansen byggjer opp ei eiga designavdeling i Noreg og etter kvart også avdelingar i utlandet og blir meir profesjonalisert på dette feltet. Samlinga har også sosial verdi. Både gjenstandar, arkiv og fotomaterialet bør vere innfallsportar til kunnskap og større forståing om tema som velferd, migrasjon, konsum og bruk av klede som markør for sosial og kulturell tilhørslse.

4.3 Norsk Teknisk Museum

Norsk Teknisk Museum (grunnlagt 1914) er nasjonalmuseum for teknologi, industri, naturvitskap og medisin på Kjelsås i Oslo. Museet har omfattande utstillingar og samlingar, og eit vitensenter. Museet heldt først til i kjellaren på Vikingskipshuset på Bygdøy i 1930–1959, på Hølsfyr ca. 1960–1980, og på Kjelsås frå 1986 til i dag. Samlinga dekker mange felt og bransjar, hovudsakleg frå 1850 til i dag. Den inneheld originalgjenstandar, modellar, teikningar, privatarkiv og foto, og eit omfattande teknologi-historisk bibliotek.

Samlinga i tal:¹²

	Totalt	Registrert	Digitalisert	Tilgjengeleg
Gjenstandar	60 000	47 782	23 262	15 810
Foto	2 200 000	68 542	69 710	24 772

Relevante plandokument

- Innsamlingsplan (2009)
- Samlingsforvaltningsplan (2008)
- Forskningsplan (2015–2020)

Samlingshistorikk

Norsk Teknisk Museum blei stifta 13. juli 1914 under Jubileumsutstillingen på Frogner, der 100 års-jubileet til Grunnlova blei feira. Museet har to hovudmål ifølge vedtektene:

- å belyse sammenhengen mellom teknikkens historiske utvikling og arbeidslivets vilkår gjennom tidene og de tekniske landevinningers grunnleggende betydning for og sammenheng med den kulturelle utvikling.
- å anskueliggjøre og spre kunnskap om utvikling og fremskritt i teknikk, håndverk, industri og samferdsel frem til de nyeste konstruksjoner, prosesser og ar-

¹² Tala er henta frå museumsstatistikken 2015.

beidsmåter, for derved å bli et læreverk for hele landet.

Etter 1914 har grunnsamlinga gradvis blitt bygd ut. Frå midten av 1990-tallet har det kome til følgende samlingar:

1. Viken-samlinga, Oslo Lysverkers (Oslo Energi) bedriftsmuseum (1998)
2. Nasjonalt Medisinsk Museum, Rikshospitalets samling (2002)
3. DEXTRA Photo-samlinga, foto (deponi 2008). Inneheld industridokumentasjon og produkt-/reklamefoto som er relevant for forståinga av norsk industrihistorie.

Omfang, tema og relevans

Gjenstandar

Gjenstandssamlinga var opphavleg delt inn i tematiske undersamlingar ut frå teknikk. Tekstilindustrien inngår hovudsakleg i kategoriane «Mekanisk teknologi» og «Kjemisk teknologi». Samlinga inneheld også undervisningsmateriell frå tekstilteknisk utdanning, produksjonsmidlar brukt i heimeindustri og husflid og handverksproduksjon av klede og sko.

Det har vore ei spesiell aktiv innsamling innanfor tekstil knytt til:

- eldre symaskiner (til 100-års jubileumsutstilling for symaskina i 1930)
- tekstiltekniske gjenstandar frå den industrielle revolusjonen i Noreg
- gjenstandar frå handverksbedrifter (pga. museet si interesse for tekniske kulturminne, spesielt i 1930–1990)
- syntetiske tekstilar (til prosjektet «Plast i det moderne Noreg» 1997–1999, utstilling 2001)
- tekstilmaskiner innanfor veving, strikking og saum. Trykkeriteknikk og spinning er dårleg representert. Det er også ein del vareprøver i samlinga.

Privatarkiv

Norsk Teknisk Museum har omfattande privatarkiv. To av dei er spesielt viktige for forståinga av landets tekstilhistorie.

Hjula Væveri 1855–1957:

- 112 hm, katalogisert og publisert på Arkivportalen
- forretningsdokument og rundt 180 prøvebøker med tekstilprøver frå Hjula Væveri, Nydalens Compagnie og frå utanlandske produsentar.
- tatt opp i Noregs dokumentarv

Hjula Væveri blei anlagt ved Akerselva i Oslo som

ledd i den industrielle revolusjonen. I ein periode var veveriet ein av landets største arbeidsplassar med omkring 800 tilsette, og hovuddelen var kvinner.

Arkivet fortel om:

- kvinners moglegheiter i yrkeslivet i ei tid prega av strenge grenser mellom kjønna.
- korleis industrigründarane drev oppkjøp av fossekraft og tok i bruk ny teknologi frå Storbritannia, og kor globalisert tekstilindustrien var allereie på 1800-tallet.
- tekstilane fabrikkjen produserte: bomullsstoff og ullvarer til kvardagsklede, seinare vart Hjula ein stor produsent av trykte interiørtekstilar.

Rayonullfabrikken ved A/S Borregaard, tidl. Norsk cellullfabrikk, 1929–1982

Rayonullfabrikken representerer satsinga på ny teknologi i etterkrigstida, og gir innsikt i den nære forbindelsen mellom papir- og tekstilindustrien då tekstilindustrien gjekk over frå mekanisk teknologi til kjemisk industri. Museet har ei spinnemaskin for produksjon av merkevara «Supral». Østfoldmuseene ved Borgarsyssel museum har også delar av arkivet til Rayonullfabrikken, og resten av Borregaardarkivet. Arkivet er ikkje katalogisert i ASTA eller digitalt publisert.

Museet har også arkivet til Noregs første symaskinimportør Dag Torgersen i Oslo (1864–ca. 1950), byggeteikningar for tekstilindustrien som ein del av Myren Verksteds teikningsarkiv og byggeteikningar frå forsikringsbransjen for brannvern.

Foto

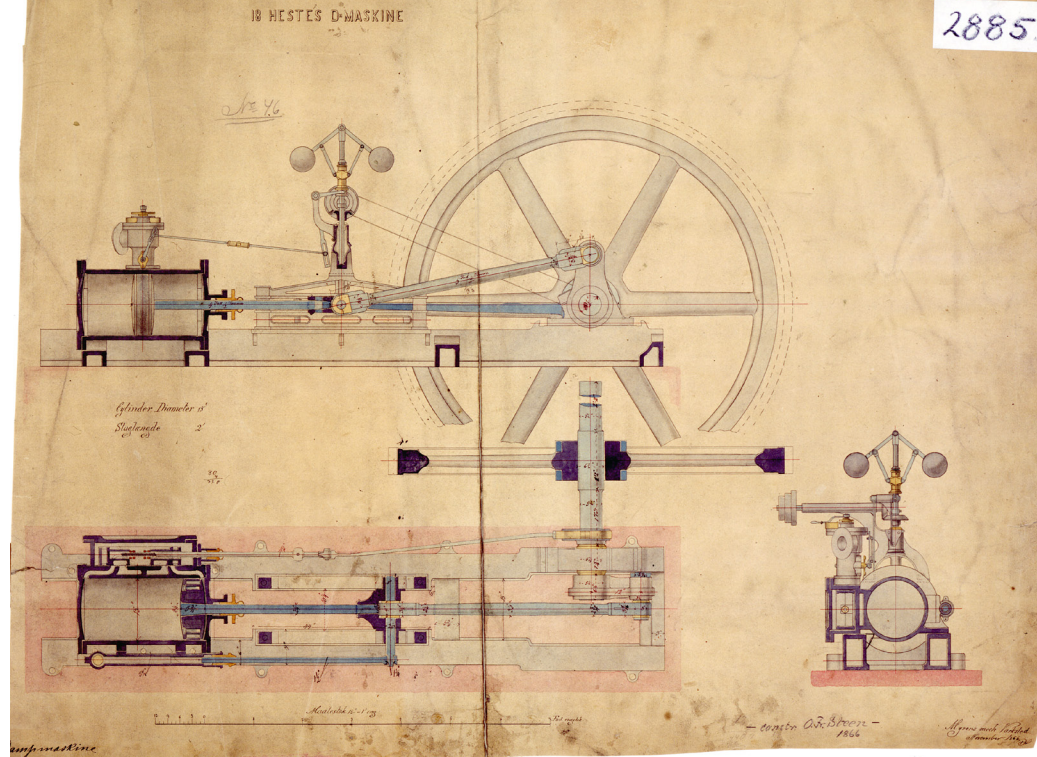
Museets opphavlege fotosamling dokumenterer i stor grad norsk teknisk og industriell verksemd frå midten av 1800-tallet til i dag. Museet har også film- og lydmateriale innan desse fagområda. DEXTRA Photo-samlinga inneheld industridokumentasjon og produkt/reklamefoto, særleg frå 1950–60-tallet. Teigens Fotoateliers samling foto frå 1930-åra og framover, har fotografi også frå industri- og brukskunstutstillingar.

Bøker og tidsskrift

Teknisk museum har eit stort bibliotek med bøker og tidsskrift, rundt 135 000 bind. Innan tekstil er det ca. 700 bind om drakt, tekstilar eller tekstilkunst.

Kontekst

Norsk Teknisk Museum blei etablert i 1914, då industrialiseringa var forbi første fase som mekanisk industri etter mønster frå den industrielle revolus-

Fabrikkmerke frå Hjula Væveri, og teikning av dampmaskin til den same fabrikken frå Myrens Verksted.

jonen i Storbritannia. Etableringa skjedde i samband med Jubileumsutstillingen på Frogner, som var eit utstillingsvindaug for den moderne industrien. Gjenstandane som blei gitt til Teknisk museum dei første åra skulle både dokumentere industriens eldste fase og nyheiter i samtida. Denne innsamlingspolitikken har blitt følgt fram til i dag. Det er likevel lite innsamling av ny teknologi, gjenstandane er ofte blitt utdaterte før museet får tilbod om dei. For tekstilindustriens del, slik vi tenker på tekstilindustri som produksjonsbedrifter, er det sjeldan museet nå får tilbod om maskiner og teknisk utstyr, då dei fleste tekstilfabrikkane i Oslo-området blei nedlagt før 1980.

Tekoindustriens historie er viktig for å forstå samfunnet i dag. Det har alltid vore ein global industri basert på handel, teknologioverføringar mellom land og trendar og mote som viktige insitament i designprosessar.

Tilstand og miljø

Museet har magasin i museumsbygget på Kjelsås og eit fjernmagasin på Gjerdrum. Gjenstandssamlinga inkludert tekstilmaskinene er delvis plassert på Kjelsås og på Gjerdrum. Ingen av magasinane er klimaregulerte, men det blir gjort regelmessige kontrollar av klimaforholda, som er relativt stabile. Det kunne likevel vore betre oppbevaringsforhold og oversikt over plasseringar på magasin. Arkivet, fotoarkivet og biblioteket er plassert på Kjelsås, fotoarkivet i klimastyrt kjølemagasin. Nitratfilmen er frosen ned.

Konklusjon

Norsk Teknisk Museum har ei viktig rolle som nasjonalt museum innan teknologi og industri. Tekstilindustri inngår i teknikkområda mekanisk teknologi og kjemisk industri. I tillegg er det stort potensiale i å jobbe med tekoindustrien innanfor designhistorie, forbruksforskning og mediehistorie.

Museets tekstilsamling handlar i stor grad om 1800-talets industrielle revolusjon, med fleire bevarte gjenstandar frå dei tidlege fabrikkane. Museet har fleire vevstolar frå 1800-talet og tidlege strikke-maskiner. Samlinga av symaskiner viser mangfaldet av tidlege symaskiner både brukt i heimen og profesjonelt. Tekstilindustrien frå midten av 1900-talet, med auka bruk av syntetiske fiber, er dekkja gjennom gjenstandar og anna materiale frå syntetvareindustrien. Reklamefoto i fotoarkivet er kjeldemateriale for å forstå sal og marknadsføring av tekstil- og konfeksjonsindustrien. Det er gjort fortløpande dokumentasjon av fabrikkbygningane ved Akerselva frå 1950–1990-talet som viser endringar i bybildet.

Mønsterbøkene i Hjula-arkivet har stor designhistorisk verdi. Dette gjeld også reklame- og utstillingsfotoa i samlinga, og dei andre vareprøvene. Særleg arkivet etter Hjula Væveri arkiv har vore brukt som grunnlag i akademiske avhandlingar om teknologioverføring, fabrikkarkitektur, tekstilhistorie og salsarbeid. Dette har vore gjort av museets tilsette og eksterne forskarar. Dei seinare åra har det i liten grad vore bygd opp nytt gjenstands- eller arkivmateriale innan tekstilindustriens historie. Gjenstandane har i liten grad vore brukt i forskning, men inngår i museets formidlingsprogram. Biblioteket blir i stor grad

besøkt av forskarar og lokalhistorisk interesserte. Hjula-arkivet gir innblikk i industrihistoria og særleg dei sosiale vilkåra for både eigarar og arbeidarar på 1800-tallet.

Dei tekstilhistoriske gjenstandane i Norsk Teknisk Museums samlingar har generelt god proveniens. Det same gjeld også ein del av arkiv-materialet. Tekstilmaskinene og arkiva kan seiast å vere representative i si tid, men er i dag sjeldne, då mykje av den materielle kvardagskulturen er gått tapt. Hjula-arkivet er unikt også på eit Nordeuro-peisk nivå, men samlinga inneheld få objekt som var sjeldne i si tid.

Gjenstandane i samlinga er fragmenterte, det er litt herifrå og litt derifrå. Eit unntak var maskinane frå Laurdals uldvarefabrik, som var ei heilskapleg gjenstandssamling. Det meste herifrå er imidlertid avhenda. Arkiva frå Hjula og Borregaard representerer heilskapar, sjølv om arkiva ikkje er fullstendig bevarte.

Tilstanden til ein del av gjenstandane er uoversiktleg fordi maskinene kan vere demonterte. I dag er dei under stabile oppbevaringsforhold. Aktiv konservering skjer ved utstilling. Arkiva og fotomaterialet er oppbevart stabilt og tilfredsstillande. Fordi Hjula-arkivet er oppført på lista over Noregs dokumentarv, er museet særleg forplikta til å ta vare på dette.

Tekstilsamlinga er relevant for museet som ein viktig del av historia om den industrielle revolusjonen, og for oppbygginga av norsk syntetvareindustri og konsumsamfunnet slik det utvikla seg på 1950-tallet og framover før avindustrialiseringa med nedlegginga av ferdigvareindustrien. Teko-industrien er likevel ikkje veldig synleg i museets utstillingar og formidling.

Nokre av museets tekstilmaskiner er stilt ut i industriutstillingane. Gjennom undervisningsopplegget «Kilder til kunnskap» med utgangspunkt i arkivet til Hjula Væveri har elevane blitt kjent med arkivet gjennom å jobbe konkret med oppgåver. Industriutstillingane på museet er gamle og museet arbeider med ei fornying, der tekstilindustrien vil inngå som ei av forteljingane.

Den materielle kulturen blir uttrykt gjennom gjenstandar, arkivmateriale og bøker. Autentiske gjenstandar formidlar historia på ein særeigen måte.

Museumsformatet gjer det mogleg til å gi opplevingar omkring tredimensjonale objekt, å utdjupe den historiske konteksten og avdekke eller konstruere samanhengar som er interessante for publikum. Også foto- og filmsamlinga mogleggjer visualisering av historia på ein god måte i utstillingane. Museet, som ikkje er eit teknisk kulturminne, gir moglegheiter for ein variert presentasjon av relevante tema.

Tekstilindustriens historie er ein viktig del av landets industrihistorie og har derfor ein vesentleg plass i museets samlingar og utstillingar.

Over: Reklamefoto for Cebelle band. (Teigens Foto-atelier / DEXTRA Photo).

Under: Reklamefoto for «Fjord-look»-kolleksjonen, 1968. (Sohlberg Foto / DEXTRA Photo)

4.4 Norsk Trikotasjemuseum, Museumssenteret i Hordaland

Norsk Trikotasjemuseum (2001–) forvaltar Salhus Tricotagefabrik (1859–1989) utanfor Bergen, og er ei av sju avdelingar i Museumssenteret i Hordaland (MuHo). Fabrikkanlegget med omkringliggende bygg er ein del av Riksantikvarens bevaringsprogram for tekniske og industrielle kulturminne, og er eit nasjonalt industriminne. Museet har ei stor maskinsamling til produksjon av garn og strikka tekstilar, og ei tekstilsamling med vekt på norskprodusert trikotasje. Museet forvaltar arkivet etter Salhus Tricotagefabrik, og arkiv og ei stor tekstilsamling frå broderibedrifta Gunnar Pedersen AS. Samlinga rommar ein del historiske foto knytt til Salhus og tekstilindustri, og annan dokumentasjon av industrien. I tillegg kjem ei boksamling på ca. 5000 bind.¹³

Samlinga i tal:

	Totalt	Registrert	Digitalisert	Tilgjengeleg
Gjenstandar	20 893	7266	6216	5433
Fotografi	1442*	862	775	419

Relevante plandokument:

- Plan for samlingsforvaltning (MuHo 2011)
- Innsamlingsplan (Norsk Trikotasjemuseum 2009)

Perspektiv

Samlinga til Norsk Trikotasjemuseum kan sjåast i ein lokal, regional og nasjonal kontekst, og innsamlinga ved museet har hatt fokus på dei to første. I verneplanen til Riksantikvaren frå 1998 er arbeidsområdet til museet tredelt: 1) nasjonalt – trikotasjeindustrien i Noreg, 2) regionalt – industrialiseringa av regionen og 3) lokalt – vern og formidling av den historiske tettstaden Salhus.

Samlingshistorikk

I 1987 peikar Fylkeskonservatoren i Hordaland ut

Salhus Tricotagefabrik som det best bevarte og intakte av dei eldste anlegga frå den omfattande trikotasjeindustrien i Hordaland, og eit aktuelt verneobjekt. Året etter vert den eldste delen av fabrikkkanlegget kjøpt inn.¹⁴ Tanken er at museet i den eldste delen av bygget skal samarbeide med produksjonsverksemda i den nye delen, men investeringane for å drive fabrikkken vert for store, og den vert nedlagd i 1989.

Stiftinga Norsk Trikotasjemuseum og Tekstilsenter vert oppretta i 1992, og i 1997 vert fabrikkken ein del av Riksantikvarens verneprogram for tekniske og industrielle kulturminne. I dei første åra er planane for drifta tredelte: a) ivareta Salhus Tricotagefabrik som eit autentisk industriminne b) vise den teknologiske utviklinga innan trikotasje og utstillingar om tekstilindustrien, og c) opprette eit tekstilt ressurscenter med koplingar til bransjen, produktutvikling, utdanning, design og kunsthåndverk. Det siste punktet vert ikkje realisert.

Mykje av den tidlege innsamlinga vert styrt av redningstanken, og er eit resultat av at museet får tilbod om å overta maskiner i samband med nedlegging og utflytting i bransjen på 1990-talet. Nedskjerjingane i bransjen i denne perioden er difor det som har hatt størst påverknad på samlinga. I 2001, etter ti år med restaureringsarbeid, opnar museet offisielt for publikum. Tidlegare leiarar og styreleiarar ved museet har bidrege til fokus på innsamling av lokalhistorisk materiale, inkludert samferdsle og båttransport – som har vore viktig for industrien i Salhus – i dei tidlege åra. Dette gjeld òg innsamling av tekstil generelt, blant anna gjennom inntaket av arkiv og tekstilar frå broderibedrifta Gunnar Pedersen AS.

I 2004 vert museet ein del av Museumssenteret i Hordaland. Det vert tekstilkonserveringsatelier og fellestenester for musea i Hordaland i den nyare delen av fabrikkbygget, og administrasjon for MuHo i den tidlegare disponentbustaden «Kveldheim». Sidan 2010 har museet arbeidd med å få katalogisert museet si boksamling, få betre oversikt over gjenstandsmaterialet i samlinga, levere prioriterte gjenstandar til fellesmagasinet i Hordaland, registrering og forvaltning av maskinparken, og digitalisering av foto. Mykje arbeid er gjort med broderisamlinga frå Gunnar Pedersen AS, i stor grad med midlar frå givar.

¹⁴ med tilskot frå Riksantikvaren og Norsk kulturråd, som gjev tilskot til restaurering saman med Hordaland fylkeskommune og Bergen kommune. Større deler av fabrikkkanlegget vert overteke utover 1990-talet.

¹³ 1500 er katalogiserte pr. 2016, inkludert alle tidsskrift.

Omfang, tema og relevans

Industriminnet som heilskap er det viktigaste «objektet» i samlinga, og dannar grunnlaget for museet. Fabrikken er intakt med produksjonslokale, maskinpark, delelager og arkiv. Denne er bygd på i ulike tidsperiodar, frå seint 1800-tal til 1953. I tillegg har museet to arbeidarbustadar (1860), ein lærarbustad (1864), disponentvilla (1866), skulehus (1878), ulike uthus og uteområde. Dette er teke vare på for å vise ein trikotasjefabrikk med maskiner, og miljøet rundt fabrikkane i eit kompakt industrisamfunn. Anlegget er òg tenkt å vise arbeids- og sosiale forhold på denne typen fabrikk, og utbreiinga av trikotasjeindustrien i Noreg.¹⁵

Museet har fleire hundre tekstilmaskiner: rundt 170 strikkemaskiner, 250 symaskiner og 50 maskiner til andre prosessar. Dette inkluderer blant anna kardeverk, rue-, spinne-, spole- og ketlemaskiner, farge- og vaskemaskiner, sentrifuger og tørkeapparat, skjere- og pakkemaskiner. Store delar av maskinparken er frå 1900–1960, men også seinare. I tillegg kjem spesialverktøy, -utstyr og delelager til maskinene. Samlinga inneheld òg fleire hundre tekstilar frå fabrikkene, og andre norske tekstilfabrikkar, med vekt på strikka plagg produserte i Hordaland. Her er det mykje undertøy, sokkar og ullgenserar, stoffprøvar, i tillegg til sports- og fritidsklede. Klede er i all hovudsak kvardagsplagg, mykje av det ubrukt og i (plast) emballasje.

¹⁵ Riksantikvaren 1988.

Samlinga inneheld foto-, lyd- og filmmateriale knytt til Salhus Tricotagefabrik, og intervjumateriale herifrå og frå enkelte andre fabrikkar, og ei boksamling knytt til tekstilindustri og -teknikk frå Deichmanske bibliotek og Norsk Tekoinstitutt. Boksamlinga inneheld monografar og tekstiltekniske tidsskrift frå inn- og utland, hovudsakleg om emne som fiberlære, garnframstilling, farging, kjemi, maskinteknikk, bedriftsøkonomi, produksjonsstyring osv. Vidare er det ein del handbøker, manualar og oppslagsverk, og ein del industrihistorisk litteratur og kulturhistorie. Museet har òg teke vare på ein del innbu og anna materiale frå hus i Salhus.

Kontekst

Salhus Tricotagefabrik (1859–1989) var, saman med Devold i Møre og Romsdal, landets første fullmekaniserte trikotasjefabrikkar, og høyrer til den første industrialiseringsbølga i Noreg. Hordaland vart eit kjerneområde for tekstilindustrien, med tekstile tungvektarar som Arne Fabrikker, Janus og Dale Fabrikker. Mange av fabrikkane produserte strikka klede.

Salhus som tettstad med Salhus Tricotagefabrik illustrerer og dei gjennomgripande kulturelle og økonomiske endringane i landet frå 1850 og fram til i dag: vegen frå bondesamfunn til moderne industrialisasjon. I Salhus var det gode tider også på 1950-talet, men bygda vart del av den generelle nedgangen, blant anna grunna auka globalisering og import frå

Arbeidarbustadar og skulehus (fremst i bildet, f.v.).

F.v.: Cobra-truse, strikkeprøver frå 1927 frå Salhus Tricotagefabrik. T. h.: Stoffprøver frå Tangens Gardinfabrikk.

lågkostland. Salhus Tricotagefabrik A/S vart nedlagt i 1989 – 13 år etter nedlegginga av nabobedrifta, Salhus Væverier. Totalt forsvann 750 arbeidsplassar i Salhus knytt til tekstilindustrien.

Framveksten av trikotasje- og tekstilindustrien i Bergensområdet og Hordaland har vore viktig for utviklinga av næringslivet i regionen, og for utviklinga av enkelte tettstadar. Salhus Tricotagefabrik er eit døme på dette. Det er lett å dra parallellar til andre tettstadar som vart etablerte utanfor dei største byane, og bygde opp rundt ei sentral hjørnesteinsbedrift – i tekstilindustrien på Vestlandet er Ytre Arna og Dale i Vaksdal nærliggande døme.

Tilstand og miljø

Museet får støtte til forvaltning og vedlikehald av bygningsmassen frå Riksantikvaren. Museet har eit tekstilmagasin med tilfredsstillande oppbevaringsforhold for tekstilar og nokre mindre gjenstandar. Resten av museet sine samlingar er oppbevarte under varierende tilhøve i fabrikklokala, som er historiske tre/betongbygg plassert ved sjøen, i tillegg til eit eksternt lagerlokale. Fleire delar av fabrikklokala er dårleg eigna til oppbevaring av museumsgjenstandar, blant anna grunna utette bygningar og variasjon i inn klima, og mykje lys gjennom store vindauge på sida av bygget mot sjøen. Museet har mykje metall i samlingane, og korrosjon er ei utfordring i område med høg luftfuktigheit. Demonstrasjonsbruk av maskinene i fabrikklokala gjev noko slitasje, men fører òg til at ein held maskinene og kunnskapen om dei ved like. Dette er ein konstant balansegang.

Relaterte stadar og objekt

Samlinga er knytt til Salhus, og vert oppbevart i lokala etter Salhus Tricotagefabrik. Andre relaterte stadar er andre tekstilindustribygder i Hordaland – Ytre Arna, Dale, Trengereid – som museet har materiale frå. Samlinga frå broderifirmaet Gunnar Pedersen A/S er tettast knytta til Oslo, der bedrifta heldt til.

Konklusjon

Samlinga til Norsk Trikotasjemuseum er framfor alt viktig på grunn av Salhus Tricotagefabrik, og at museet tek vare på fabrikkkanlegga som eit representativt og autentisk industriminne frå siste halvdel av 1800-talet og ut på 1900-talet. Anlegget er eit konsentrert og heilskapleg miljø med fleire samanhengande fabrikkbygg langs sjøen og arbeidarbustadar og skulehus bak, saman med disponentbustaden Kveldheim. Sett i samheng med arkivmateriale, maskiner, tekstilar, foto og intervjumateriale er dette eit viktig døme på utviklinga i norsk tekstilindustri i denne perioden, og ei omvising i fabrikkkonkreteriserer både arbeids- og sosiale forhold, produksjon og teknikkhistorie. Maskinene og kunnskapen om drift av dei vert heldt ved like gjennom vedlikehald og demonstrasjonar, og ein avgrensa produksjon til museumsbutikken.

Museet har òg større samlingar frå Cebelle/Trengereid Fabrikker (bandveveri, Trengereid/Bergen), Tangens Gardinfabrikk (gardinveveri, Bergen) og Gunnar Pedersen AS (broderi, Oslo). Samlinga etter broderifirmaet Gunnar Pedersen A/S ligg noko på sida av museet sitt hovudfokus i dag, men ivaretakinga av bedriftsarkiv, mønster, foto og tekstilar

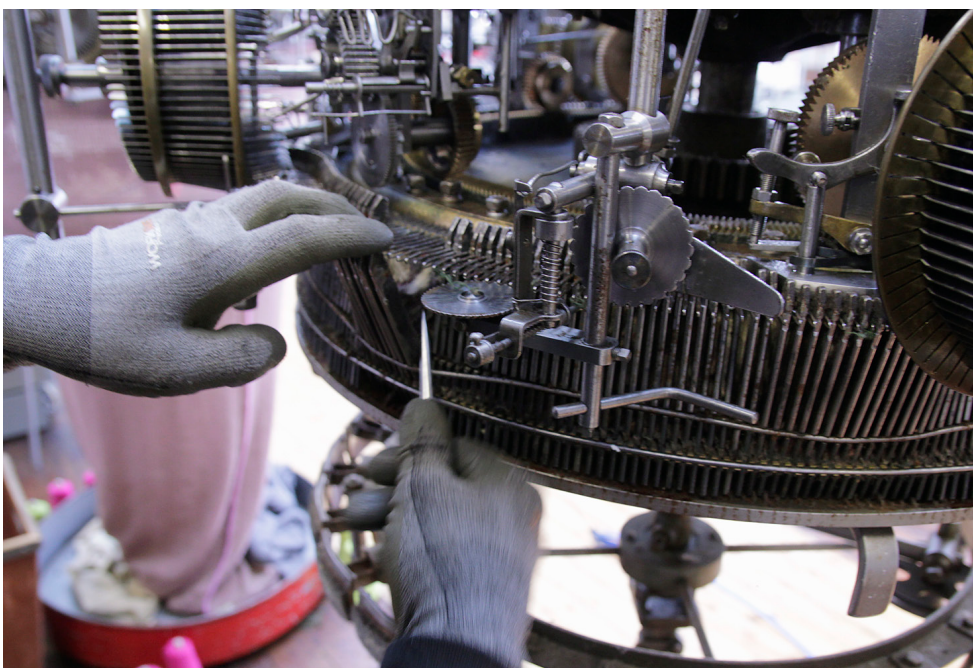
gjev eit heilskapleg inntrykk av bedrifta og mønsterproduksjonen i ei kommersiell broderibedrift midt på 1900-talet, samlinga er heilskapleg og godt dokumentert. Dei viktigaste gjenstandstypene i samlinga er tekstilmaskiner (trikotasje), fabrikkproduserte klede, vareprøver, reklame, foto og andre typar dokumentasjon (film, foto, intervju) av tekstilindustrien i Bergensområdet.

NT har hatt hovudfokus på trikotasje og produksjonslinja ved fabrikkene, og tekstilindustri i Bergen og Hordaland. Museet har slik sett eit klart tematisk fokus som kan danne grunnlag for ei spissa innsamling. Museet har ikkje mykje eigna magasinlokale, men prioriterer å betre tilhøva i dei tilgjengelege lokala i fabrikkanelegget, og å levere mindre gjenstandar til fellesmagasinet i Hordaland.

Samlinga har først og fremst historisk, og kunnskaps- og forskingsverdi. Den bidreg til å forstå overgangen frå bondesamfunn til industrisamfunn i Noreg, og rolla tekstilindustrien har spelt i dette. Den er til hjelp for å forstå arbeidsprosessar og -tilhøve i tekstilindustrien før og no, og utviklinga av Salhus og andre einsidige industristadar. Industrihistorie, tekstilindustri, teknikk-, arbeid-, arbeidsliv- og sosialhistorie og prosessar i produksjon av strikka tekstilar er viktige tema. Stoffprøvebøker, reklamefoto- og materiell kan fortelje noko om motar innan produksjon av kvardags- og undertøy på 1900-talet.

Samlinga etter Salhus Tricotage-fabrik har svært god proveniens, medan resten av samlinga til museet er meir varierende dokumentert. I dei siste åra har det vore arbeid mykje med å få oversikt over materialet i samlinga og gjere denne tilgjengeleg på nett. Samlinga inneheld representative gjenstandar frå tekstilindustrien rundt Bergen, men utvalet verkar i ein del tilfelle noko tilfeldig. Bygningsmassen er i forholdsvis god stand, men det er stadig mykje arbeid med vedlikehald av maskiner, opprydding i og dokumentasjon av samlinga.

Fabrikkanelegget har stor opplevingsverdi – det går gjerne eit sus gjennom publikum når dei kjem inn i fabrikkene. Her er storleik, lukt og spor etter arbeid og maskiner i bruk viktige faktorar. Ei omvising i fabrikkene med demonstrasjon av maskiner konkretiserer slitet og det einsformige ved å arbeide i fabrikk. Andre delar av anlegget, som skulehus og arbeidarbustadar, gjev kontekst til fabrikkanelegget og er med på å fortelje om butilhøve og sosialhistorie på ein tettbygd industristad.

Over: Oscar Schimmel kardemaskin frå 1910 i karderiet.
Under: vedlikehald av rundstrikkemaskin.

Samlingshistorikk

A/S Sjølingstad Uldvarefabrik starta opp i 1894 og dreiv med framstilling av garn og vevde produkt fram til 1984. Maskinene blei averterte for sal utan hell, og det var vanskeleg å finne alternativ bruk til bygningane. Etter stort oppslag i avisa og vurdering av Norsk kulturråd, tok ein lokalt initiativ til å bevare fabrikk og skape ein «levande museumsfabrikk» der heile produksjonsprosessen frå råull til ferdige stoff kunne presenterast for publikum. Det blei samtidig (1988) foreslått å gje tilskot til oppkjøp av aksjemajoriteten i selskapet for å sikre bevaringa av bygningar og produksjonsutstyr. Dette lukkast, og Stiftelsen Sjølingstad Uldvarefabrik blei oppretta i 1989.

Slik blei det mogleg å bevare ein autentisk fabrikk som museum. Riksantikvarens antikvariske vernarbeid har stort sett retta seg mot fysiske strukturar og objekt som bygningar og produksjonsutstyr. Men for nokre utvalde anlegg, som Sjølingstad Uldvarefabrik, var det eit mål å vidareføre sjølve næringsverksemda for å sikre og bevare yrkeskompetansen i dei tradisjonelle produksjonsprosessane og bruken av utstyr og maskineri.

Slik vart Sjølingstad Uldvarefabrik omtala i *Det Norske Næringsliv, Vest-Agder fylkesleksikon* i 1953:

Den 1. september 1894 begynte A/S Sjølingstad Uldvarefabrik sin virksomhet med selskapets grunnlegger, August Hoven, som disponert. (...). Produksjonen, som også omfatter leiararbeid, dreier seg i det vesentlige om dresstøyer av kamgarn og streichgarn, og dessuten ulltepper, mønstrete og jaquard tepper-, trikottøy, garn og finere kamgarnstøyer. Varene omsettes over hele landet ved reisende og ved faste agenter i Oslo, Bergen og Stavanger. Bedriften beskjeftiger ca. 70–80 arbeidere.

Omfang, tema og relevans

Bevaringa av industriminnet Sjølingstad Uldvarefabrik som ein heilskap er det viktigaste «objektet» i samlinga. Riksantikvaren peikar på bevaring og vern av både bygningar og prosessar. Sjølingstad Uldvarefabrik jobbar etter prinsippet vern gjennom bruk. Gjennom å halde maskinene i bruk, bevarer vi dei og sikrar den unike kompetansen som kravst til dette arbeidet. Denne handborne kunnskapen må lærast gjennom direkte deltaking, og det kan ta fleire år før personen er i stand til å handtere prosessane ved enkelte maskiner.

Med støtte frå Norsk Håndverksinstitutt har

4.5 Sjølingstad Uldvarefabrik, Vest-Agder-museet

Sjølingstad Uldvarefabrik (1894–1984) er bevart som eit teknisk kulturminne med bygningar og produksjonsutstyr. Museet jobbar med bevaring og overføring av kunnskap ved vedlikehald av maskinparken gjennom produksjon av garn, teppe og andre ullvareprodukt. Anlegget er eit av Riksantikvarens 15 prioriterte tekniske industrianlegg, og er regulert til vern. Sjølingstad Uldvarefabrik skal bevare ein komplett ullvarefabrikk med bygningar, maskinpark og utstyr. Den levande fabrikk skal ivareta og sikre kompetanse gjennom bruk av maskinparken, ivareta bygningar og gi eit godt kulturtilbod til skuleklassar og andre gjestar. Museet blei i 2007 ein del av Vest-Agder museet, som i dag har 11 avdelingar.

Relevante plandokument:

- Samlingsforvaltningsplan for Vest-Agder-museet 2008
- Forskingsplan
- Innsamlingsplan

Perspektiv

1. Lokalt: Bevaring av Sjølingstad Uldvarefabrik og formidling av den historiske tettstaden, industribygda Sjølingstad.
2. Regionalt: Industrialisering av regionen og betydninga for sysselsetting.
3. Nasjonalt: Ein representant for ullvareindustrien i Noreg med maskiner i drift.
4. Internasjonalt: Eit autentisk anlegg med maskiner frå Europa og USA som framleis er i drift.

F.v.: filtemaskin frå 1920, teppeveving på jaquardvev. og skyttel til jaquardvev. Sjølingstad Uldvarefabrik.

personalet utarbeidd manualar som seier noko om framgangsmåtar. Stort sett er det mekaniske prinsipp som kjem fram, det immaterielle må lærast gjennom deltaking, slik som å “høyre” og føle maskina på sine lydar og svingningar når noko er i ferd med å sette seg fast, eller liknande. Manualane er utarbeidd for innstillinger og bruk av vevstolane, framstilling av bunadstoff plissé, som blir brukt i Vest-Agder- og Setesdalsbunaden, og for possementarbeid som duskar, snorer og band. Dette arbeidet er fortsatt i gang, og vil blant anna bli brukt som kjelde ved istandsetting av Våningen.

Maskinparken

Maskinparken består av rundt 120 maskiner til framstilling av tekstilar: frå vaskemaskiner, våt- og tørrappreturmaskiner, spinnemaskiner, vevstolar, spolemaskiner og possementavdeling. Mesteparten av maskinene som blir brukt i museumsproduksjonen er ein del av den opphavlege maskinparken, og er frå 1920–1969. I seinare tid har museet også motteke maskiner og utstyr frå nedlagte fabrikkar lokalt og frå andre stadar i landet. Dei eldste er frå 1880-tallet, dei nyaste er moderne symaskiner.

Museet tok i 1998 i mot ei samling possementmaskiner frå Sommer & Zappffe i Oslo. Samlinga blei i 2015 supplert med dei siste maskinene og vareprøver frå Oslo Possementfabrikk.

Anna utstyr

Anlegget har eit eige kraftverk med turbin frå 1913 som enno produserer straum. Anlegget har også fyrkjele, smie og andre verkstadar med utstyr for å utføre stål- og trearbeid. I tilknytning til fabrikk er

det tre damanlegg som er i bruk. To av dei krev omfattande oppgradering og restaurering. Vatnet renn ut i den 73 m lange rørgata og inn til turbinen.

Stoffprøvebøker

Stoffprøvene er hefta inn i små bøker som blei sendt til forhandlarar som bestilte inn sesongens frakketöi, kjoletöi eller kanskje sportstöi. Totalt er det 2029 bøker (556 unike) med ulike samansetningar av stoff. I tillegg til dei registrerte prøvebøkene, finst det mengder av stoffprøver på teppe, pledd, bunadsklede og anna vevd stoff, og fargeprøvar av garn.

Papirarkivet

Arkivmateriale (58 hm) frå Sjølingstad Uldvarefabriks 90-årige drift er bevart. Det er no ordna og deponert hos Statsarkivet i Kristiansand, som har betre oppbevaringsforhold enn i fabrikklokala. Det framstår langt på veg som eit komplett bedriftsarkiv, med grundig dokumentasjon av dei fleste sider av drifta. I tillegg til dette har fabrikk ei boksamling med relevant faglitteratur.

Bygningar

Hovudbygget består av fire bygningar som er bygd saman til ein bygningskropp: Fargeri 1909, kon-torbygg 1912, appretur 1924 og mellombygg 1954. Anlegget er oppført i tegl med etasjeskilje i tre. På baksida er det ein liten verkstad som blir omtalt som «smie». Bygningane inneheld produksjonsutstyr, råvarer, ferdige produkt, kontor med arkivmateriale, butikk og kafélokale.

Spinneribygget har tre etasjar, og blei bygd i betong i 1947 etter at den opphavlege toetasjes spin-

neribygningen i tre brann ned i 1945. Ein garasje blei bygd i betong i den same perioden, og eit eige kjelebygg i pussa Leca i 1979. Våningen på to etasjar, kjellar og loft, blei bygd som leilegheiter for tilsette i 1894. Bygningen har høg antikvarisk verdi i ein sosialhistorisk samanheng. Den tidlegare Disponentboligen frå 1884 har autentisk eksteriør og mykje av dei originale bygningsdetaljane i interiøret er bevart. Bygningen har høg antikvarisk verdi i ein sosialhistorisk samanheng, og er ein viktig del av industrianlegget. Anlegget har to garasjar. Den eine inneheld snikkarverkstad og fryserom, og det er planar om magasin i 2. etasje. Den andre garasjen, bussgarasjen, brukast som lager. I tillegg til fabrikkianlegget, har museet ansvar for Frostestad Mølle, oppført i 1916.

Plissering av bunadsstakk, Sjølingstad Uldvarefabrik.

Kontekst

Etter 1850 fekk tekstilindustrien fotfeste i Noreg. Fram mot hundreårskiftet blei mange bedrifter etablert i Sør-Noreg, i både byar og landdistrikt aust og vest for Sjølingstad. Gjennombrøtet for tekstilindustrien i Vest-Agder var etableringa av "Selskapet for den indenlandske Industriens Fremme" i Kristiansand i 1841 og det vart raskt starta eit mekanisk bomullsveveri. Dette fekk kort levetid, men veveriet og spinneriet som blei etablert i Jegersberg, drive

med vasskraft, representerte eit gjennombrøt for tekstilindustrien i distriktet.¹⁶ I 1850 blei delar av bedrifta flytta til Høie nord for Kristiansand, og blei seinare til Høie Fabrikker, som skulle få ei lang historie.

På 1900-tallet blei Mandal ein av dei norske byane med flest industriarbeidsplassar i forhold til folketalet. I andre halvdel av 1800-talet såg ein spirane av ein industriby her, og Verdens Gang skreiv følgande i 1869: «Fabrikdriften her har i de senere år taget et opsving, så man skulde tro sig hensat i en af Englands småstæder. Røgsylerne fra de høye, fritstående piber og dampens pusten og stønnen ser og hører man overalt.» Der var blant anna reperbane, garveri, fyrstikkfabrikk, hermetikkfabrikk, korkfabrikk, mekaniske verkstader, og ikkje minst Noregs første oljeraffineri, Mandal Paraffin Olie Company. Marknaden for mekaniske ullvarefabrikkar var aukande fram mot 1900, og etableringa av Sjølingstad Uldvarefabrik skjedde i kappløp med planane om ei liknande etablering i nærleiken. Fabrikkens grunnleggar August Hoven var lærar, men interesserte seg for industri og såg moglegheitene i det vassrike Sjølingstadvassdraget. I 1891 grunnla han Fredli Shoddyfabrik nokre hundre meter lenger nede i Sjølingstadbekken, som han dreiv parallelt med Sjølingstad Uldvarefabrik.¹⁷

Det hadde tidleg vakse fram tekstilbedrifter i distriktet. Mandals første reperbane blei etablert i 1775, og i 1914 blei det etablert endå ei. I 1918 starta Det norske kokosvæveri opp produksjon av kokosmattar og kokosløparar, i 1925 starta Mandal Juteveveri AS produksjon av juteløparar og jutesekkar. I 1939 gjekk juteveveriet over i eit nytt selskap og blei til Mandal teppeveveri. Etter andre verdskrig blei teppeveveriet drive av broren til disponenten på Sjølingstad Uldvarefabrik, og store mengde teppegarn blei produsert av Sjølingstad

16 Grieg: *Norsk tekstil* (1948). Kåre Brøvig: *Historiske glimt* nr. 6. "Fra Jægersberg til Høie fabrikker".

17 Finn-Einar Eliassen: *Mandal bys historie* bind I og II (1995). Bjørn Slettan: *Mandal bys historie* bind III. 2006.

Bård Raustøl: "Øvede piger og dyktige mænd. Mennesker, teknologi og kunnskap", upublisert hovedfagsoppgave UiO. 2004. Birgitte Sørensen: "Det sviver bra på Sjølingstad. Økonomiske og sosiale utfordringer ved Sjølingstad Uldvarefabrik 1920–1940", upublisert hovedfagsoppgave, UiB. 2006.

stad Uldvarefabrik for Mandal teppeveveri. I 1933 blei AS Mandals Trikotasjefabrikk starta i Mandal, og i 1938 AS Norsk Hårgarnspinneri. Etter krigen kom stadig nye tekstilbedrifter til, og det var ikkje uvanleg at tilsette hadde arbeidserfaring frå Sjølingstad Uldvarefabrik.¹⁸

Tilstand og miljø

Anlegget står på bevaringsprogrammet til Riksantikvaren, og søker årleg om støtte til forvaltning, drift og vedlikehald. Ut frå dette har vi blant anna sett i stand hovudbygget i teglstein og skorsteinen. Målet for bevaringsprogrammet er å få alle bygg og anlegg opp på eit normalt vedlikehaldsnivå innan 2020. Museet har ikkje eige tekstilmagasin, men dette er under planlegging. I 2016 starta registreringa av prøvebøker og andre tekstilar i Primus.

Bøkene er inndelte i god/dårleg tilstand, og ein av kvar er lagra i eit av museets fellesmagasin. Dei aller fleste maskinene i samlinga står inne i fabrikklokala og er enno i drift. Tilstanden til desse er varierende, men lagringsforholda er gode. Nokre maskiner og maskindelar står også i ein garasje på området.

Relaterte stadar og objekt

Samlinga er knytt til Sjølingstad og maskinparken, prøvebøker og andre gjenstandar er bevart her.

Konklusjon

Samlinga har høg historisk, kunnskap- og forskingsverdi, og er knytt til industrialiseringsbølga på slutten av 1800-tallet i Noreg. Det er også bevart arbeidarbustadar, der det i framtida er meint å fortelje om arbeidarkulturen frå forskjellige tidsepokar. I nabolaget står Disponentboligen, Våningen, garasjar, skulehus og butikklokale, og ei rekke tidlegare arbeidarbustadar der det bur folk. Ingen av desse har autentisk innbu. Både skulehuset og den gamle butikken er gjort om til bustadar.

Tilstanden på bygningsmassen varierer, og det blir stadig utført istandsetting av anlegget. Alt arbeid følger antikvariske prinsipp og blir utført av museet sin handverkar og eksterne handverkarar. Museet har ei stor maskinsamling som viser ein heil produksjonsgang frå vasking av ull til ferdige varer. Dette finn ein ikkje andre stadar i Noreg. Maskinparken er i relativt god stand, og brukast dagleg til museumssproduksjon. Vi produserer tradisjonelle ullteppe, garn og bunadsstoff til eige utsal og kundar som Husfliden.

Det er skrive fleire bøker om fabrikken og lokalmiljøet på Sjølingstad, i tillegg til hovudfagsoppgåver og rapportar. Den handborne kunnskapen om tekstilproduksjon som dei tilsette på fabrikken har er verdifull. 11 personar jobbar på fabrikken i dag, og 8 årsverk er direkte knytt til drift og vedlikehald av bygningar og maskinparken. Gjennom bruk av maskinene er ein med på å oppretthalde kompetanse som er i ferd med å forsvinne når norsk tekstilproduksjon blir lagt ned eller flagga ut.

Prøvebøkene til fabrikken kan gi oss ny kunnskap om tekstilhistorie. Dei viser omfanget av og variasjonen av stofftypar som er produsert på fabrikken, og korleis mønster og fargar har endra seg etter moten. Kva slags materialar og bindingar blei brukt, kva blei stoffa brukt til, og på kva måte? Korleis har produksjonsprosessane vore samanlikna med dagens prosessar? Fabrikarkivet gir oss moglegheit til å forske meir på industrihistorie.

Sjølingstad Uldvarefabrik er, med sitt autentiske anlegg, eit nasjonalt kulturminne med høg kulturhistorisk verdi. Både maskinpark, kompetanse og anlegget generelt blir haldt ved like gjennom bruk. Museumsgjestane får eit unikt innblikk i ei levande historie frå ein viktig epoke i industrialiseringa av Noreg. Publikum opplever fabrikken med alle sansar. Gjennom omvisinga i fabrikken får dei høyre gode historier, oppleve støyen av maskiner, lukte våt ull og kjenne på ull og stoffkvalitetar. Anlegget er eit komplett, autentisk og viktig kulturminne, også i nordeuropeisk samanheng.

¹⁸ Grieg: Norsk tekstil. 1948. Finn-Einar Eliassen: Mandal bys historie bind I og II. 1995. Bjørn Slettan: Mandal bys historie bind III. 2006.

5 Samanlikning

Deltakarane i prosjektet representerer ulike typar samlingar og museum. Desse kan delast i to hovudkategoriar:

1. Tekniske kulturminne, med autentiske bygningar og samlingar hovudsakeleg knytt til den bevarte fabrikk. Salhus, Sjølingstad og Berger høyrer til i denne kategorien.
2. Kulturhistoriske museum med eit breitt mandat, der samlingane kjem frå fleire givarar og ikkje er knytt til bygningane. Moss by- og Industrimuseum og Norsk Teknisk Museum høyrer til i denne kategorien.

Men inndelinga er likevel ikkje så enkel. Norsk Trikotasjemuseum har også hatt ei breiare innsamling frå trikotasjeindustri på Vestlandet, og Moss by- og industrimuseum held også til i tidlegare industrilokale: i teglsteinsbygga som tidlegare husa Kloster og Galla møller. Fabrikkanlegga til Norsk Trikotasjemuseum og Sjølingstad Uldvarefabrik er begge del av Riksantikvaren sitt verneprogram for tekniske og industrielle kulturminne. Berger museum ligg i bygningane til tidlegare Fossekleiva fabrikk, som er ombygd til museum og kultursenter.

Sjølingstad Uldvarefabrik er driven som ein museumsfabrikk, og har eigne tilsette som arbeider med produksjon av ullvarer. Å ta vare på kompetansen om produksjonsprosessen og ivareta industriminnet og maskinparken er sentrale mål.

Norsk Trikotasjemuseum har hovudfokus på å forvalte Salhus Tricotagefabrik, og køyrer delar av maskinparken til demonstrasjon og formidling. Museet har òg samla inn frå andre bedrifter, med klart tyngdepunkt innan trikotasjebedrifter (sjå figur under) i området rundt Bergen. Innsamlinga har i stor grad dreia seg om tekstilmaskiner og tekstilar. Det er òg gjort ein del arbeidslivsintervju og fotodokumentasjon av bedrifter rundt Bergen.

Berger museum formidlar industrimiljøet på Berger i Vestfold basert på ullvarefabrikkane Berger og Fossekleven fabrikk. Nord-Jarlsbergmuseum forvaltar samlingane til Berger historielag og driv Berger museum, men eig ikkje samlingane sjølv. Museet ser heile området rundt Berger i vidare forstand som sitt interesseområde.

Moss by- og industrimuseum er eit bymuseum i Moss, med fokus på blant anna industrihistorie

med vekt på det 20. hundreåret. Museet har ei stor samling frå Helly Hansen, som hadde hovudkvarter i Moss i 1877–2009, og mindre samlingar frå tekstilbedrifter rundt Moss, med vekt på konfeksjonsbedrifter. Samlinga frå Helly Hansen inneheld ei godt dokumentert tekstilsamling, foto, reklamemateriale og arkiv. Samlinga er basert på innsamling og utval gjort av tilsette i Helly Hansen, og skil seg frå dei andre ved at Helly Hansen enno er ei i drift.

Norsk Teknisk Museum er eit nasjonalt museum for teknologi, industri, naturvitskap og medisin, med fokus på teknologisk utvikling. Det eit breitt teknisk museum der tekstilsamlinga er ein del av samlingane. Samlinga er nasjonal med tyngdepunkt i Oslo-området, og er hovudsakeleg knytt til den industrielle revolusjonen og Akerselvaområdet som stad for norsk industrialisering, og plastindustrien og utviklinga av norsk syntetvareindustri (i heile landet). Museet har blant anna eit utval gjenstandar (maskiner) og foto frå ulike tekstilfabrikkar, mykje frå viktige bedrifter i Oslo-området, og viktig arkivmateriale. Alle musea utanom Norsk Teknisk Museum er konsoliderte inn i større einingar med geografisk forankring.

Hovudsamlingane til musea i dette prosjektet er alle bedrifter som har eksistert i over hundre år, er etablerte i siste halvdel av 1800-talet, og er til ei viss grad fordelt på ulike typar produksjon. Blant dei er tre veveri/spinneri som har produsert metervarer, garn og teppe, to innan konfeksjon (Helly Hansen, Salhus Tricotagefabrik), den siste innan strikka tekstilar. Alle har vore basert i Sør-Noreg: Salhus rett utanfor Bergen er det lengste nord vi kjem. I tillegg er konfeksjonsbedrifta Oddfred Tokle i Isfjorden i Møre og Romsdal blitt konfeksjonsmuseum under Romsdalsmuseet. Her er det teke vare på tekstilar, symaskiner, verktoy med meir

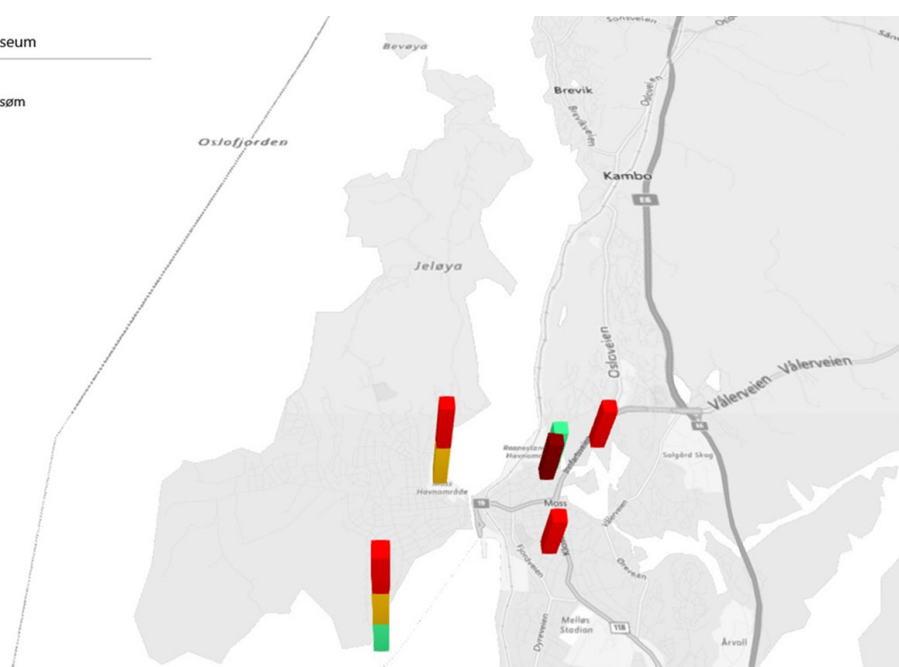
5.2 Innsamling i resten av landet

Men desse er ikkje dei einaste musea med samlingar frå tekstilindustrien. Informasjonen om andre samlingar er basert på spørjeundersøkingar sendt ut til alle konsoliderte museum og arkivinstitusjonar i landet gjennom Noregs Museumsforbund og Landslaget for lokal- og privatarkiv (LLP). Målet med dette var å få ei viss oversikt over kva bedrifter og organisasjonar dei ulike institusjonane har materiale frå, og om dei kjende til andre bedrifter i bransjen som burde ha vore dokumenterte.

Vi har fått svar frå 47 museum og arkiv, og

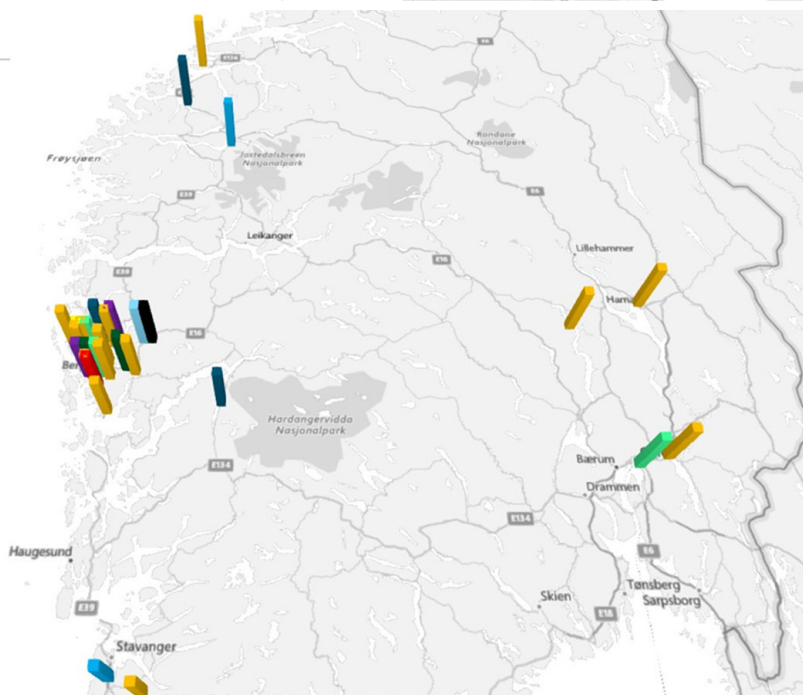
Moss by- og industrimuseum

- Konfeksjon
- Skredder, kjole og kåpesøm
- Trikotasje
- Veveri

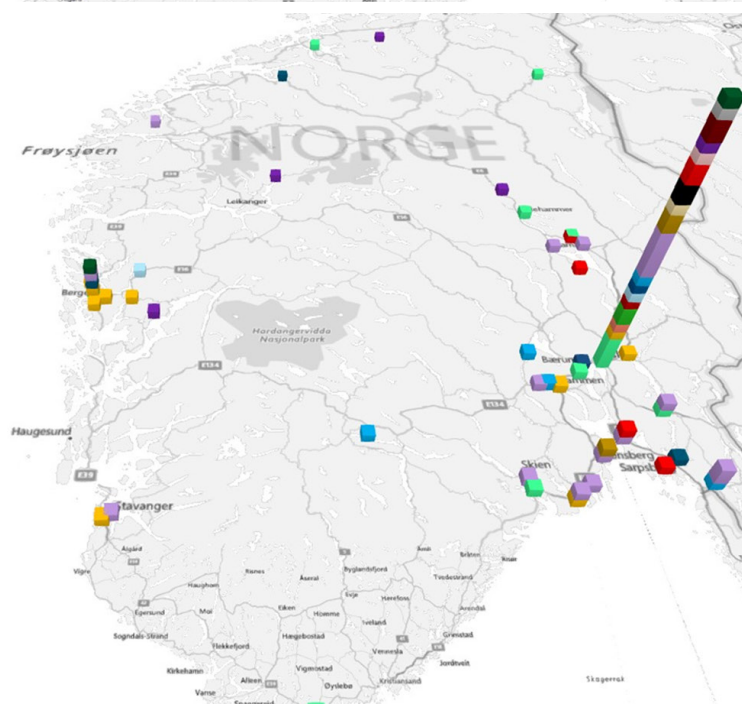
Norsk Trikotasjemuseum

- Bandveveri
- Konfeksjon
- Puter og dyner
- Spinneri
- Spinneri, veveri
- Tekniske tekstilar
- Trikotasje
- Trikotasje, konfeksjon
- Veveri

Norsk Teknisk Museum

- Bandveveri
- Broderi
- Buntmakar
- Farger
- Hanskefabrikk
- Konfeksjon
- Mekanisk verksted
- Plissering
- Reperbane
- Skofabrikk
- Spinneri
- Spinneri, veveri
- Spinneri, veveri, konfeksjon
- Spinneri, veveri, trikotasje
- Systue og vevstue
- Tekstil, manufaktur
- Tekstilforedling
- Tekstiltrykkeri
- Trikotasje
- Veveri

Innsamling ved Moss by- og industrimuseum, Norsk Trikotasjemuseum og Norsk Teknisk Museum fordelt geografisk og på bransje.

mange av dei har meldt inn større mengder materiale frå tekstilindustrien. Vi har òg undersøkt materiale som er tilgjengeleg på DigitaltMuseum og Arkivportalen. Svara frå musea og dei som er med i prosjektet omtalar 158 ulike bedrifter fordelt på mesteparten av landet, men med konsentrasjon i Hordaland, Oslo, Rogaland, Oppland, Østfold og Møre og Romsdal. Vi har mest informasjon om spinneri, veveri, konfeksjonsbedrifter, trikotasjebedrifter – og ein del skofabrikkar.

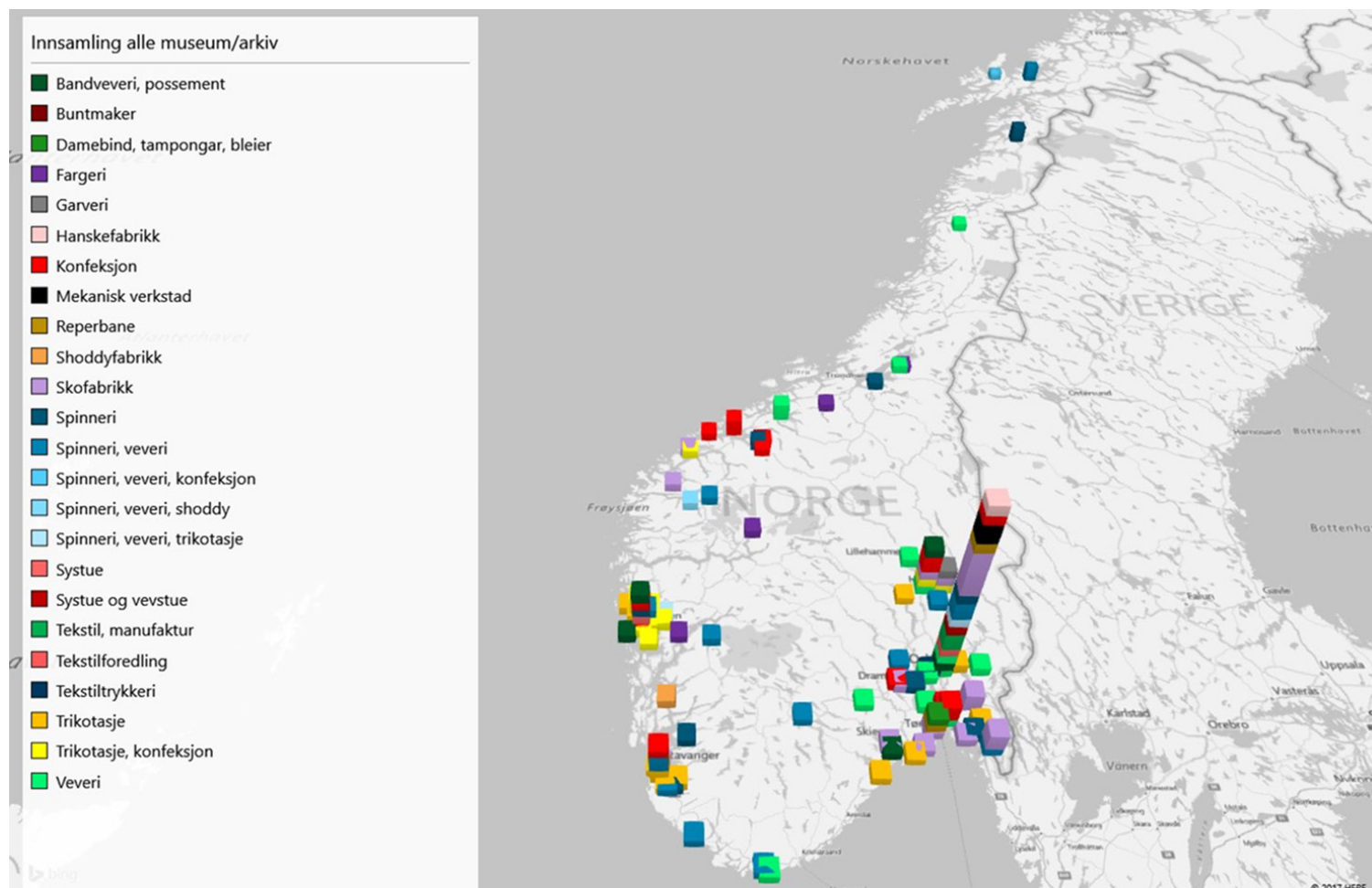
120 av desse er det bevart gjenstandsmateriale frå. Dette er mykje eksempel på produksjonen – klede, sko, teppe, gardiner med meir – men også stoffprøver og metervarer, tekstilmaskiner, reklame, og mønster/skantar. 88 av bedriftene finst det fotomateriale frå, og arkiv frå 130. Det finst også ein del arkivmateriale frå ulike bransjeorganisasjonar og fagforeningar, blant anna hos Bergen Byarkiv og Riksarkivet. Andre typar dokumentasjon er meir sjeldan: 29 av bedriftene er dokumentert gjennom film, dokumentasjonsfoto eller lydopptak/intervju. Folkemuseet samla inn minst 90 arbeidarminne frå tekstilbransjen frå store delar av landet på 1950-talet. I seks tilfelle er heile eller delar av bygningsmassen teke vare på.

Det innsamla materialet stemmer overeins med den geografiske utbreiinga av bransjen – men òg delvis med plasseringa til musea som er med i prosjektet (tre av dei held til i Oslo, Hordaland og Østfold). Det er i stor grad slik at musea har samla materiale frå bedrifter i sin region.

Dei tidlege veveria og spinneria i Oslo – blant pionerane i bransjen og viktige arbeidsplassar – og større bedrifter frå Bergensområdet er dokumenterte gjennom fleire ulike typar materiale og ved ulike institusjonar. Under er nokre av dei «overlappa» vi har funne – i mange tilfelle er det meir snakk om utfylling gjennom ulike typar dokumentasjon enn reelt overlapp. Mesteparten av dei største aktørane nemnt i kap. 3.2 er representerte her. For ei fullstendig oversikt, sjå Vedlegg 2.

Nasjonale institusjonar

Desse har gjerne samlingar som famnar breiare, og kan vere interessante å samanlikne med regionale, lokale eller tematiske samlingar. Norsk Teknisk Museum har eit arkiv over industribedrifter i ulike delar av landet som del av sitt arbeid med industridokumentasjon, og Norsk Folkemuseum har in-

Over: Bedrifter norske museum og arkiv har samla inn frå, fordelt geografisk og på bransje.

tervjumateriale frå (blant anna) tekstilindustrien i arbeidarminnearkivet frå 1950-talet. Denne typen dokumentasjon kan vere med på å fylle ut informasjonen i andre samlingar. Desse institusjonane har òg gjerne store fotosamlingar som kan innehalde relevant materiale. I Bergen har Billedsamlingen ved Universitetsbiblioteket i Bergen ein del bilete frå tekstilindustrien i arkiva etter Atelier Knud Knudsen og Norvin Reklamefoto, og DEXTRA Photo-samlinga ved Teknisk Museum har mykje reklame/produkt-foto.

Dei store tekstilbedriftene ved Akerselva

Fleire av desse er representerte i ulike samlingar.

Christiania Seildugsfabrik (1856–1960)

Herfrå finn vi stoffprøver, foto og arbeidarminne i samlingane til Norsk Folkemuseum, arkiv hos Riksarkivet og gjenstandar og foto hos Norsk Teknisk Museum. Oslo museum har òg mykje foto av interiør og eksteriør i fabrikkene.

Joh. Petersen AS (1852–1974)

Veveriet vart grunnlagt i Bergen i 1852, og flytta til Bryn i Oslo i 1889. Det finst arkivmateriale på Bergen byarkiv, arkiv på Riksarkivet, stoffprøver på Nasjonalmuseet (Kunstindustrimuseet), foto frå produksjonslokala hos Norsk Folkemuseum, og foto og gjenstandsmateriale hos Norsk Teknisk Museum.

Fortex (1960–76)

I 1960 ble Christiania Seildugsfabrik, Joh. Petersen Linvarefabrik og Gjøvik Veveri fusjonert under namnet Fortex.¹⁹ Etter nedlegginga i 1978 blei arkivet delt i to. Papirarkivet, inkludert arkiva frå de fusjonerte fabrikkane, blei plassert på Riksarkivet, mens prøvesamlingane og fotografa blei bevart på Norsk Folkemuseum. I tillegg har Nasjonalmuseet (Kunstindustrimuseet) ei mindre mengde tekstilar. Norsk Teknisk Museum har enkeltgjenstandar, inkludert ein jaquardtopp.

Hjula Væveri (1855–1956)

Norsk Teknisk Museum har Hjula-arkivet med prøvebøker, ein del foto og enkeltgjenstander. I tillegg finst det foto frå bedrifta hos Oslo museum. Statsarkivet i Oslo har Christian Schous privatarkiv (1916–1949). Klædefabrikkene (ullvaredivisjonen) ved Hjula blei skilt ut i 1916 og fusjonert med i DFU (sjå under).

Nydalens Compagnie

¹⁹ <http://arkivportalen.no/side/aktor/detaljer?aktorId=no-a1450-01000002727445>

Norsk Teknisk Museum har ein del gjenstandar, prøvebøker og fotografier, Oslo Byarkiv har arkivet inkludert foto, og Oslo museum har en del foto og maleri av grunnleggarane.

Knud Graah – Vøien

Norsk Teknisk Museum har ein liten del av arkivet og nokre få gjenstandar og foto. I tillegg har Oslo Museum noko materiale, men det er relativt lite frå denne fabrikkene som er bevart.

Tefas

Fleire veveri danna Tefas (Tekstilforedling AS) i Oslo i 1946, eit firma for farging, etterbehandling og trykking av stoff. Akerselva-bedriftene Hjula, Nydalens Compagnie og Graah var hovudfabrikkene bak anlegget. I 1954–55 gjekk det konkurs, og dei tre fabrikkane gjekk saman under eit nytt namn, Hjula Nye Veverier, som gjekk konkurs i 1957. Stofftrykk i prøvebøker er dels bevart i Hjula-arkivet saman med noko anna arkivmateriale.

Større tekstilbedrifter rundt Bergen

I mange tilfelle er arkivet etter bedrifta oppbevart i ein arkivinstitusjon, medan gjenstandsmateriale, foto og anna er på museum. Dette gjeld mellom anna ein del av dei større tekstilbedriftene rundt Bergen: tekstilarkiva her utfyller samlingane til blant anna Norsk Trikotasjemuseum, då museet sjølv ikkje oppbevarer arkiv.

Arne Fabrikker

Stort arkiv hos Bergen byarkiv, gjenstandar med meir hos Ytre Arna Museum og noko hos Norsk Trikotasjemuseum.

Irisfabrikken/Rundvæveriet

Arkivmateriale hos Hordaland fylkesarkiv, tekstilar og tekstilmaskiner hos Norsk Trikotasjemuseum.

Tangens Gardinfabrikk

Arkivet er oppbevart hos Bergen byarkiv – foto, tekstilar og prøvebøker hos Norsk Trikotasjemuseum.

Trengereid Fabrikker/Cebelle-Trengereid

Stort arkiv hos Bergen byarkiv, og mykje gjenstandsmateriale, inkludert maskiner og prøvar, hos Norsk Trikotasjemuseum. Gjennom ei samanslåing på 1970-talet, heng denne også saman med Oslo Baand og Lidsefabrik, som det finst arkiv frå hos Riksarkivet, og noko foto frå Norsk Folkemuseum og Oslo Museum.

Teko fabrikker (1928–?)

Noko arkivmateriale hos Bergen byarkiv, bandprøver hos Norsk Teknisk Museum og nokre band hos Norsk Trikotasjemuseum.

Andre kjende bedrifter og merkevarer Borregaard

Her har både Norsk Teknisk Museum og Østfoldmuseene avd. Borgarsyssel museum foto, arkiv og gjenstandsmateriale. Arkivet etter Rayonullfabrikken er delt mellom dei to musea, medan Østfoldmuseene har resten av Borregaardarkivet.

Dale fabrikker

Som ei kjend norsk tekstilbedrift er Dale fabrikker representert i ulike samlingar. Det finst arkivmateriale hos Statsarkivet i Bergen, arbeidslivsintervju, foto- og videodokumentasjon og historiske foto hos Norsk Trikotasjemuseum. I tillegg er bedrifta ein del av Norsk Teknisk Museum sitt industrihistoriske arkiv, med blant anna branntakstar, teikningar og trykksaker.

De Forenede Ullvarefabrikker (DFU)

Dette var ein fusjon av ullvarefabrikkar i heile landet i 1916, med mål om å effektivisere produksjonen. Hovudkontoret låg i Oslo, med underavdelingane Ålgård (Gjesdal), Figgjo (Sandnes), Åsen (Nord-Trøndelag), Fredfoss (Øvre Eiker), Frysja (tidlegare Kledefabrikken ved Hjula) og Grorud (Oslo). Det er difor mange ulike institusjonar som her teke vare på materiale frå desse fabrikkane, før og etter organiseringa som DFU.

- Norsk Teknisk Museum har reklame, vareprøver, teikningar med meir frå ulike avdelingar i sitt industrihistoriske arkiv, i tillegg til nokre gjenstandar og foto.
- Jærmuseet har ei stor samling tekstilar (badedraktar, sportstøy), foto og arkivmateriale frå DFU Figgjo i Sandnes.
- Frå Ålgård-avdelinga finst det òg mykje materiale, inkludert arkiv hos Statsarkivet i Stavanger. Jærmuseet har film-/fotodokumentasjon, nokre maskiner og utstyr, produkt, foto og arkivmateriale. I tillegg finst det nokre gjenstandar frå bedrifta hos Gjesdal kommune.
- Alta museum har tekstilar og prøver frå DFU Åsen i Nord-Trøndelag, og i tillegg finst det nokre gjenstandar, foto, teikningar og anna hos Åsen Museum og Historielag.

O. A. Devold (1853–d.d.)

Trikotasjefabrikken i Langevåg i Møre og Romsdal

har eit eige bedriftsmuseum, og det finst nokre tekstilar og strikkemaskiner herifrå i samlingane til Norsk Trikotasjemuseum. Sunnmøre museum har gjort heile 70 intervju med tilsette i bedrifta (i 1984–6), i tillegg til fotodokumentasjon.

Haldens Bomuldsspindri og Væveri

Halden historiske samlingar (Østfoldmuseene) har eit stort arkiv etter bedrifta, og noko foto- og gjenstandsmateriale. Museet eig eitt av bygningane til bedrifta, som blir brukt til magasin og noko formidling. Det finst også nokre foto, gjenstandar, brosjyrer og stoffprøvar hos Norsk Teknisk Museum.

Helly Hansen

Moss by- og Industrimuseum har bedriftsamlingen frå Helly Hansen. Det finst også regnkleda frå Helly Hansen i samlingane til Norsk Folkemuseum – og som eit velkjend norsk varemerke finst det òg enkeltplagg i mange andre museumssamlingar. Noregs Olympiske Museum har 141 delar av vettedraktar til vinter-OL i 1994, produsert av Helly Hansen. Det finst også foto, klede og produktkatalogar frå Helly Hansen på Norsk Teknisk Museum.

Solberg Spinneri (1818–d.d.)

Det er eit stort arkivmateriale hos nedre Eiker arkiv/kommune, og noko gjenstands- og fotomateriale hos Norsk Folkemuseum.

Hovland Garn/Hovland Ullvarefabrikk

Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum sitt Senter for Industriarkiv har bedriftsarkivet, og Norsk Trikotasjemuseum har noko gjenstandsmateriale (garn, transportesker, prøvegardemaskin, reklame). Hardanger og Voss Museum har historiske foto frå produksjonslokala, produktutstillingar med meir.

Laurdals uldvarefabrik

Her blei først representative delar av maskinparken henta til Teknisk museum for å bli ein del av tekstilutstillinga på Kjelsås, men planane vart ikkje realisert. Museet har enno ein vevstol og mindre delar, maskinkatalogar og fotodokumentasjon frå demonteringa av maskiner. Sjølingstad har overtatt ein vevstol herifrå i samband med avhendinga i 2009. Vest-Telemark Museum har tatt vare på vevstolar, strikkemaskiner, teppe, stoffprøvar, foto og har filmmateriale og intervju frå bedrifta.

August P. Horn

Arkiv, maskiner, foto og produkt etter arbeidstøyproduksjonen ved August P. Horn AS i Moss finst

både ved Borgarsyssel Museum og Moss by- og industrimuseum – to avdelingar i Østfoldmuseene. Hovudproduktet var arbeidsklede, men også skjorter, fritidsklede og dressar blei sydd på fabrikk. På det meste hadde fabrikk over 300 tilsette. Aug. P. Horn blei selt til svenske Blåkläder i 1988.

Symaskiner

Både Norsk Teknisk Museum og Norsk Trikotasje-museum har større mengder symaskiner, førstnemnte basert på ei utstilling om eldre symaskiner i 1930 og seinare innsamling, og sistnemnte blant anna industrimaskiner frå Salhus Tricotagefabrik – men også maskiner frå andre fabrikkar og maskiner til heimebruk. Handsymaskiner er elles gjengangarar i andre museumssamlingar. Norsk Teknisk Museum har også nokre eldre strikkemaskiner frå Salhus Tricotagefabrik. I tillegg har museet ei produksjonslinje fra Madla Trikotasjefabrikk med sy- og strikkesmaskiner.

6 Å dokumentere industri

De utvalgte objektene blir symboler frå fortiden. I industrialismens mangfoldighet av gjenstander leter museene etter nøkkelgjenstander, i erkjennelse av at det er uoverkommelig å ta vare på alt som er produsert.²⁰

Tekstilindustrien rommar, som alle andre industri-greiner, mange ulike historier. Om produksjonsprosessar og teknologisk utvikling, om produkt, konsum, sal og reklame. Om mote, design og estetisk utforming, av alt frå det eksklusive til det kvardagslege. Om store bygningar med mykje maskineri, om arbeidsvilkår, heimearbeid og kvinnearbeid – i Noreg og på andre sida av jorda. Om velstandsendingar i Noreg og store og små bedriftshistorier.

Tekstilindustrien i Noreg i dag er gjerne kjenneteikna av fleksibilitet i forhold til produksjonsstad. Heile eller delar av produksjonen flyttast gjerne utanlands for å kunne konkurrere med lågare produksjonskostnader i land i Aust-Europa og Asia, medan design og produktutvikling skjer i Noreg. For å overleve samarbeider ein med underleverandørar i andre land, der kvar er spesialisert på kvart sitt ledd i produksjonsprosessen. Varene vert frakta i skip og trailerar mellom dei ulike aktørane i produksjonslinja, heller enn at dei fleste prosessane føregår i eitt og same bygg.²¹ Store delar av bransjen handlar

²⁰ Amundsen, Kari. «Frå engelsk luksusføde til norsk polarproviant.», i *Ja, vi elsker ting! En artikkelsamling om gjenstander ved museene i Akershus*. (2004) Oslo: Dreyers

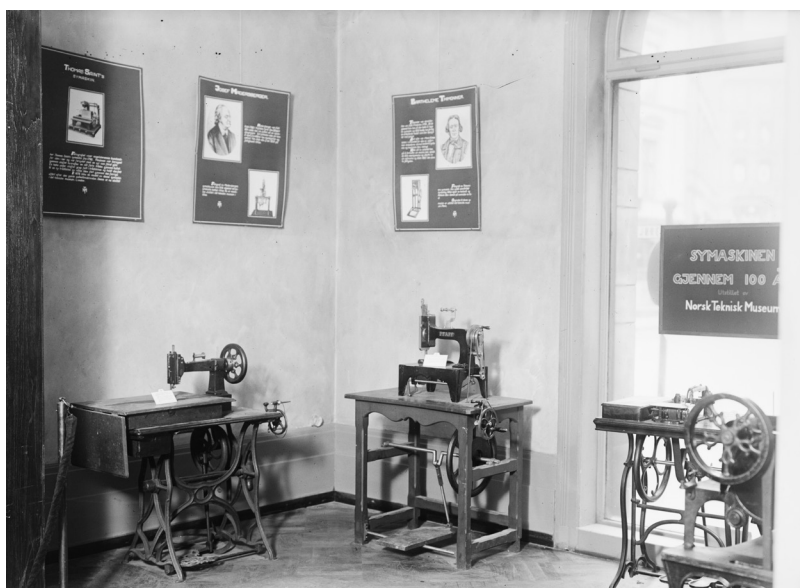
²¹ Bøe, Torunn Kojan. «Internasjonal arbeidsdeling i norsk tekstilind-

enno om vanskelege arbeidsvilkår – gjerne på stadar som er meir distanserte frå bedrifta som utformar plagga, og frå forbrukaren. Bransjen rommar òg meir nisjeprodukt og aktørar som freistar å overleve med særprege design i staden for å konkurrere om å vere billigast på marknaden.

For masseproduserte industrigjenstandar er konteksten på mange måtar like viktig som sjølve objektet. Museas unike handverksobjekt er erstatta med identiske varer, og mengda mangedobla; «Troen på fremskritt og jakten etter nyheter gjør at moderniteten produserer stadig mer fortid i stadig større hastighet.»²² I denne samanhengen er utval og kontekst spesielt viktig: informasjon om bruk, materiale, produksjon og design – og symbolverdien til gjenstanden. Objekta kan vere spesielle eller representative for si tid, men oftast vert dei å rekne som

dustri – i lys av Safa Samnanger og Dale of Norway», i *Arbeiderhistorie* 2015. Oslo: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek.

²² *Tingenes tilsynekomster – kulturproduksjon, materialitet og estetikk*. Red. A. Eriksen, M. Göran, R. Evang Reinton. Oslo: Novus forlag, 2013, 11.

Over: symaskinutstilling ved Norsk Teknisk Museum, 1930. Under: demontering og transport av tekstilmaskiner frå Laurdals uldwarefabrik til Norsk Teknisk Museum.

Gjenstandsregistrering ved Norsk Teknisk Museum, 1932.

representantar for liknande gjenstandar, og det er avgjerande å kunne gjere eit utval, og gjere grundig arbeid ved innsamling.

Ein innfallsvinkel til å samle på industriens leivningar kan vere å dreie fokus frå innsamling til dokumentasjon i brei forstand. Dette kan vere med på å minke risikoen for at musea blir overvelda av fysiske objekt. Slik blir dei fysiske objekta ein del av ein større kontekst, som kan dokumenterast på mange ulike måtar, blant anna gjennom intervju, lydinnspeling, fotografering og filming, teikningar av bygningar og produksjonslinjer – og fysiske gjenstandar og arkivmateriale. Her kan også samarbeid med andre institusjonar gjere det enklare å unngå overlappende innsamling. Uansett kva form dokumentasjonen tek, er det viktig å tenke gjennom målet. Kva spørsmål vil vi ha svar på? Kva kunnskap vil vi fange opp og bevare for ettertida? Kva er mest relevant i denne samanhengen: kunnskap om maskinparken, produksjonsprosessen, produkta, arbeidsmiljøet og arbeidsvilkåra? Personlege historier eller det fysiske miljøet? Ulike dokumentasjonsmetodar har sine fordelar og ulemper.²³

Utvalskriterium:
spørsmål å tenkje over ved inntak²⁴

Historisk verdi

- Kva fortel objektet – om ein historisk periode,

²³ *Industridokumentation: Hur og varför?* Red. P. du Rietz og A. Lindgren. (2014). Stockholm: Jernkontoret, 26.

²⁴ Basert på Vurdering av samlinger Haugalandsmuseene (2016). Oslo: Kulturrådet.

prosess, tema, utvikling eller levemåte?

- Kven si/kva historie fortel det? – ei historisk hending, person, gruppe, stad eller aktivitet. Korleis og i kva grad hjelper den oss å forstå dette?

Kunstnarisk/estetisk verdi

- Er det utført med høg grad av kreativitet, originalitet, design, handverk eller ein spesiell teknikk eller materiale?
- Er det eit godt eksempel på ein stilperiode, design eller kunstnarskap? Er det vakkert, tiltalende eller velproporsjonert?

Kunnskaps- og forskingsverdi

- Har det interesse for forskarar

i dag?

- Kan det vere ei kjelde til kunnskap som ikkje finst andre stadar?
- Er det verd å samle inn pga. informasjonen som kan lesast ut av den? (som munnlege kjelder, intervju, dokument, bøker osv.)

Sosial/åndeleg verdi

- Har det ein spesiell religiøs, åndeleg, politisk eller sosial verdi for ei gruppe i dag? Kvifor?
- Er det spesielle idear, skikkar, tradisjonar eller praksisar knytta til det?

Proveniens

- Er historia til objektet godt kjent?

Sjeldanheit/representativitet

- Er det typisk for si tid og miljø, eller er det unikt?
- Har det ei spesiell historie (symbolobjekt, spesielt populært)?
- Er det andre som har samla på det same?

Tilstand/heilskap

- Er det i god stand/komplett/fungerer det?
- Er det ei del av ei større samling/heilskap?

Relevans for museet

- Kor relevant er det for museet sitt føremål, samlingsspolitikk og strategi?
- Er det avgrensingar for korleis museet kan bruke materialet? Kan det stillast ut?
- Kor krevjande er det å samle det inn og bevare det?

- Representerer det noko nytt i samlinga? Fortel det noko meir enn dei objekta ein har frå før?
- Er det eit alternativ å ta vare på ein manual, teikning, film eller foto av objektet? Kva misser ein då?

Opplevingsverdi

- I kva grad vekker det ei sterk sanseoppleving, minner, gjenkjenning, kjensler, utstråler ei atmosfære?

7 Framtidig inntak og dokumentasjon

I teksten over har vi gått gjennom det viktigaste vi sit att med etter å ha gått gjennom eigne og henta inn informasjon frå andre samlingar. I vedlegga er ei liste over innsamling innan tekstilindustrien nasjonalt, etter det vi kjenner til i skrivande stund. Vi har også tatt med ei litteraturliste om norsk tekstilindustri. I det følgjande skisserer vi korleis vi vil arbeide vidare med norsk tekstilindustri ved dei ulike musea. Fokus er både på arbeid med eksisterande samlingar og ny innsamling og dokumentasjon. Arbeidet med dette prosjektet har gitt oss betre oversikt og kjennskap til kvarandre sine samlingar, og gjort det lettare å sjå dei i kontekst. Dette er eit godt grunnlag for vidare samarbeid innan dette temaet, sjølv om gull-alderen for tekstilproduksjon i Noreg er over.

Norsk Teknisk Museum

Museet har eit nasjonalt ansvar, og har samla inn frå bedrifter i ulike delar av landet. Tekstilindustri er ein viktig del av Noregs industrihistorie, særleg innanfor den industrielle revolusjon og oppbygginga av syntetiserteindustrien. For å følge opp tekoindustri-samlinga ved Teknisk museum føreslår museet:

Innsamling og dokumentasjon

- Kartlegge behov for vidare dokumentasjon av dagens tekstilbransje, gjerne i samarbeid med andre museum i nettverket
- Sjå resultata av denne kartlegginga i samanheng med museets eigne planar
- Vurdere om museet også skal bidra til bevaring og registrering av eksterne kulturminne innanfor tekstilindustri, slik som Prindsens veveri, som det einaste kjente historiske veveriet i Oslo-området, eigd av Oslo kommune og freda med interiør.
- Fortsette arbeidet med fotodokumentasjon av

industribygningane og transformeringen av Akerselvaområdet, basert på tidlegare dokumentasjon gjort av museets fotografer fra 1950-tallet

Retrospektiv dokumentasjon

- Fortsette retrospektiv dokumentasjon gjennom å jobbe med registrering og bevaring av gjenstander og arkiver i Primus og Asta som allerede er innlemmet i museets samlinger.
- Arbeide aktivt med KulturNAV liste over norske bedrifter og personar knytt til desse

Moss by- og industrimuseum

Framtidige ambisjonar i dokumentasjon, bevaring og inntak til Helly Hansen-samlinga er blant anna:

Innsamling og dokumentasjon

- Utvikle kriterium for framtidig utval og tilvekst til samlinga
- Fortsette arbeidet med å samle minne frå menneske som har arbeidd ved Helly Hansen

Bevaring

- Kartlegge og systematisere gjenstandar etter tilstand, lage etappeplan for overføring til Fellesmagasinet på Trolløll
- Lage plan for overføring av lyd- og audiovisuelt materiale til sikker lagringsplattform og sette i verk denne

Retrospektiv dokumentasjon

- Merke, registrere og fotografere gjenstandane og publisere på DigitaltMuseum
- Ordne og registrere arkivet i ASTA, legge det ut på Arkivportalen
- Lage plan for registrering, avklaring av rettigheiter, originalitet og avhending av foto
- Registrere og digitalisere foto i Primus

Berger museum

har hovudfokus på Berger og Fossekleven fabrikk. Ambisjonar i arbeidet med samlinga frå tekstilindustrien:

Retrospektiv dokumentasjon

- Samlinga er i stor grad digitalisert, men er enno ikkje fullstendig publisert på DigitaltMuseum. Dette er eit arbeid som er i gang. I tillegg kjem det inn meir gjenstandar som bidreg til å utfylle samlinga, desse er ikkje registrert.
- Maskinene i utstilling og i magasin bør registrerast og digitaliserast.
- Der er restansar i registreringar i fotosamlinga, som bør tas tak i når Fotostasjon er fullt implementert i Vestfoldmuseene sitt fotoforvaltningsarbeid.

Bevaring

- Arkivmaterialet bør fysisk flyttast til Vestfoldmuseumene avd. Vestfoldarkivet.

Sjølingstad Uldvarefabrik

har hovudfokus på fabrikk og drifta av denne. Vest-Agder museet har ein restriktiv inntakspolitikk, men tek inn ting viss dei er spesielt viktige for museet. Museet har ikkje innsamling frå samtida, men er opptatt av tekoteknisk industri i dag.

Kunnskapsoverføring, dokumentasjon, bransjekunnskap

- Fortsette å delta på møte og samlingar i Teko Teknisk forening, og halde oss oppdatert på produksjonsbedrifter og deira metodar.
- Det er laga manualar til fleire av maskinene og produksjonsprosessane, men det er enno fleire maskiner att. Manualane dekkar også det immaterielle: å bruke andre sansar, som hørsel og friksjon på maskinene. Under opplæring gjeld det å delta direkte gjennom flere sansar.
- Vi er opptatt av det immaterielle ved dokumentasjon av arbeiderkulturen; korleis var det å leve og jobbe i det vesle samfunnet på Sjølingstad? Det er gjort nokre intervju av tidlegare tilsette, og museet fortset å samle informasjon frå tidlegare tilsette og andre aktuelle informantar.
- Registrere resten av maskinparken i Primus (halvparten er registrert pr. 2017). Her bør ansatte også legge inn reparasjon/utskifting av delar.

Bevaring

- Arbeid med vedlikehald av bygg: museet har fleire bygg som ikkje er istandsett. Det er sett opp ein vedlikehaldsplan i samarbeid med Riksantikvaren, som blir oppdatert årleg.

Norsk Trikotasjemuseum

har hovudfokus på å bevare Salhus Tricotagefabrik som industriminne, og innsamlinga har hovudsakleg vore konsentrert om Bergensområdet og tekstilmaskiner. Har ambisjonar om å famne breiare, men har ikkje mykje eigna magasinplass, bortsett frå gjennom fellesløysingar. Må òg prioritere arbeid med allereie innsamla materiale for å betre dokumentasjon og oversikt.

Innsamling og dokumentasjon

- Gjenbruke lista over bedrifter i dette prosjektet i ei liste i KulturNav, og bidra til arbeidet med denne.
- Ta med erfaringane frå prosjektet i arbeidet med

revidert samlingsplanen for MuHo (haust 2017).

- Rutinar for prioritering og avhending (2017)
- Arrangerere kurs i industridokumentasjon for musea i Hordaland med Norlender Knitwear på Osterøy som case. Film-, fotodokumentasjon og intervju. Vurdere innsamling av fysiske objekt i samanheng med tidlegare innsamling (haust 2017)
- Innsamling av fabrikkproduserte klede frå Hordaland, designa i Noreg, jf. Samlingsplan for Hordaland. Avklare kva som kan vere aktuelt å samle inn basert på eksisterande innsamling.
- Betre dokumentasjon av aktive bedrifter i Bergen/Hordaland. Gjere innsamlinga meir aktiv. Nokre aktuelle bedrifter: Oleana (sjå i forhold til KODE si tekstilsamling), Norlender Knitwear, Hillesvåg Ullvarefabrikk, Janus, (tidl.) Eidsvåg fabrikk.
- Arbeide for å styrke det regionale/nasjonale perspektivet ved museet gjennom dokumentasjon av industrihistoria i Hordaland og eksisterande norsk tekstilindustri generelt.

Retrospektiv dokumentasjon

- Arbeide vidare med prioritering, dokumentasjon og digitalisering av samlingane. Fokus på registrering av tekstilar, maskinparken og fotosamlinga.
- Arbeide med betre dokumentasjon av vedlikehald av maskinparken.

Bevaring

- Tiltak for å betre oppbevaringsforhold og orden for dei delane av samlinga som er oppbevart i fabrikklokala.
- Bruke fellesløysingane for magasin i Hordaland.

Eksempel på eksisterande tekstilindustri, bør vurderast dokumentert:²⁵

Heilt til slutt kjem ei liste over aktive tekstilbedrifter som vi meiner ein bør vurdere å dokumentere. Også her legg vi vekt på bedrifter som enno har produksjon i Noreg. Det kan også vere aktuelt å dokumentere norske bedrifter/designarar sitt samarbeid med utanlandske tekstilprodusentar, slik mykje av tekstilindustrien er lagt opp i dag. Vi har også fått inn forslag til nedlagde bedrifter det kan vere verd å sjå nærare på, men kor mykje som finst att etter desse siste har vi ikkje rukke å gå gjennom i denne samanhengen. Desse listene dannar grunnlag for vidare arbeid med dokumentasjon av norsk tekstilindustri:

Spinneri

- Hillesvåg Ullvarefabrikk

²⁵ basert på bl.a. innspel frå andre museum og medlemmar i Teko Teknisk Forening.

- Rauma Garn
- Sandnes Garn
- Telespinn, Seljord

Møbelproduksjon

- Ekornes, Sykkylven
- Formfin Møbler, Sykkylven
- Slettvoll møbler, Stranda
- Wonderland (senger), Åndalsnes

Vev

- Gudbrandsdalen Ullvarefabrikk, Lillehammer.
- Innvik Sellgren, Stryn
- Krivi Vev (bunads/interiørstoff), Tingvoll
- Mascot Høie fabrikk, Brekstad, Sør-Trøndelag

Strikk

- Dale of Norway, Vaksdal
- Janus, Espeland/Bergen
- Lyngør Trikotage
- Norlender Knitwear, Osterøy
- Oleana, Ytre Arna/Bergen

Nedlagte bedrifter føreslått dokumentert:

- Denoba/Parrot Konfeksjonsfabrikk, Rakkestad

- Eidsvåg fabrikk, Bergen
- Elvheim farger (1890-1950-tal), Nord-Trøndelag
- Fortuna Sko (1898-ca. 1980), Skien
- Frøja konfeksjon (1932-?), Moss
- Gjemsø bomulsvæveri, Skien
- Jørila Veveri og Strikkeri (1948-?), Rakkestad
- L. P. Sterud, Moss
- Prindsen (arbeidsanstalt/veveri), Oslo
- Rabinowitz, Sandnes
- Record Skjortefabrikk (1929-59), Gjøvik
- Rosendal spinneri, Rosendal
- Skandia, Toten/Oppland
- Sportsøm, Askim
- Stigen Uldvarefabrikk, Mysen
- Støle konfeksjon, Spydeberg
- Tele-Flid, Seljord (-1970-talet)
- Østlandske sømindustri (1953-67), Gjøvik

Vedlegg 1

Litteraturliste: norsk tekstilindustri

Bedriftshistorie/jubileumsbøker

- Amundsen, Hans. *Tekstilarbeideren : Norsk tekstilarbeiderforbund 25 år*. Oslo: Arbeidernes aktietrykkeri, 1949. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008042204022
- Benestvedt, Olav. *Høie fabrikker 1850-1950*. Oslo : Tanum, 1950.
http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2007061301017
- Grieg, Sigurd. *A/S Arne fabrikker : 1846-1946*. Bergen : Arne fabrikkers direksjon, 1946.
http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2007021301033
- Haugstøl, Henrik. *Christiania seildugsfabrik 1856-1956*. Oslo : Prent, 1956.
http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2012013108109
- Kamsvåg, John L. *Med nål og tråd gjennom 100 år : bekledningsarbeiderforbundet 1890-1990*. Oslo: Felles forbundet, Seksjon bekledning, Tiden: 1990. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2010020103036 http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2011120124003
- Kristoffersen, Kjell. S. *Stephansen A/S gjennom 50 år : 1895 – 1945*. Bergen: Stephansen A/S, 1946.
http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2015021106033
- Lorentzen, Bernt. *Dale Fabrikker : 1879-1959*. Bergen : Dale Fabrikker, 1960.
http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008052204066
- Låstad, Einar. *Historik over A/S Salhus Tricotagefabriks virksomhet 1859-1984*, Åsane, 1984.
- Nydalens Compagnie 100 år : 1845 – 1945. [Oslo] : [Thau Reklamebyrå], 1945.
http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2012092706175
- Nygjerd, Gunnar. *Innvik ullvarefabrikk 100 år*. Innvik : [Fabrikken], 1990.
http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2010100708083
- Ramberg, Knut. *Hundre år i ull : Gudbrandsdalens uldvarefabrik AS, 1887-1987*. Lillehammer : Thorsrud a.s, 1987. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2012030208000
- Schulerud, Mentz. *Helly-Hansen i hundre år*. Moss : Helly-Hansen, 1977.
http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013042506123
- Simonnæs, Olav. *Tangens gardinfabrikk 1890 - 1. januar – 1950*. Bergen, Tangens Gardinfabrikk, 1950.
http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2012101007077
- Thronsdn, Ludvig. *A.S Solberg Spinderi 150 år*. Drammen : Solberg Spinderi, 1968.
http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2007051504023
- Zachariassen, Aksel. *Med nål og tråd : Norsk bekledningsarbeiderforbund gjennom 75 år*. Oslo: Norsk bekledningsarbeiderforbund. 1967. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2016121448003

Andre bøker:

- Andersen, Håkon W. et al. *Fabrikken*. Oslo: Scandinavian Academic Press, 2004.
- Andreassen, Stein-Arne. *Bak maskinene, under fanene : arbeidsfolk i byen for hundre år siden*. Oslo: Tiden, 1979. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2007070301003
- Bore, Ragnhild R. og Tor Skoglund. *Fra håndkraft til høyteknologi: norsk industri siden 1829*. Vol. 100, Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2008. <https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa100/sa100.pdf>
- Bruland, Kristine. *Technology Transfer in Scandinavian Industrialisation*. Berg Publishers, 1991.
- Christiansen, Kåre. *Tekoindustrien: historie og bransjekunnskap*. Vollen: Amfora, 1999 (lærebok vgs)
http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2010081903009
- Christensen, Dan Ch. *Det moderne projekt: teknik & kultur i Danmark-Norge 1750–(1814)–1850*. Gyldendal, 1996.
- Forrás, Peter, «Vi behøver ikke at passe paa arbeideren, vi passer kun paa arbeidet». *Arbeid og rasjonalisering i Salhus Tricotagefabrik 1920-1967*. Bergen: Norsk Trikotasjemuseum, 2009.
- Gabrielsen, Astri. *Konfeksjonsindustriens historie*. Oslo: Norsk konfeksjonsteknisk institutt, 1971.
http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2012053108188

- Grieg, Sigurd (red.). *Norsk Tekstil (I og II)*. Oslo: De norske tekstilfabrikers hovedforening 1949–1950. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008053000001
http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2012041308300
- Hoel, Kari (2008). *Monumentalarkitektur i Oslo*. Fagbokforlaget.
- Hoel, Kari (1991). *BEAUTY & UTILITY. Myren Engineering Workshop - a Creator of Industrial Buildings in Norway in the 19th Century*. AD NOTAM OSLO.
- Hoel, Kari (1982). *Fabrikk og bolig ved Akerselva. Et industrimiljø på 1800-tallet*. Norsk Teknisk Museum, 1982. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008053000001
- Kongshavn, Sverre. *Norsk konfeksjonsindustri og dens konkurranseevne*. NOU. Oslo: Universitetsforlaget, 1973. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2011053005048
- Røde, Gro (red.). *Livet langs elva : Oslohistorie fra Sagene, Torshov, Bjølsen, Iladalen, Sandaker, Åsen*. Oslo: Bydel Sagene Torshov, 2000.
- Søvik, Edmund. *Konfeksjonens vogue og Norges kleskammer: 130 år med konfeksjon i Isfjorden og Romsdal*. Rauma kommune, 1996. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008072900020
- Stangeby, Kristian. *Statistisk-økonomisk oversikt over norsk tekstil- og bekledningsindustri*. Bergen: Forretningsøkonomisk institutt, Norges handelshøyskole, 1956. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013052908029
- Thorson, Odd. *Folk skaper klær – klær skaper folk*. Oslo: Confectionsfabrikanernes landsforbund, 1959. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008051400014

Avhandlingar

- Bruland, Kristine. *British Technology and European Industrialization. The Norwegian Textile Industry in the mid-nineteenth century*. Cambridge University Press, 1989.
- Djuve, Pål H. «Dra te Salhus» - en etnologisk undersøkelse av forenings- og organisasjonsliv med eksempler og empiri frå Salhus og Mjølkeråen. Magistergradsavhandling i folkelivsgransking ved Etno-folkloristisk institutt. Bergen: UiB, 1982.
- Gaard, Evy Helen. *Kvinnelige fabrikkarbeidere i tekstilindustrien i Kristiania med hovedvekt på tid spunktet 1875*. Hovedoppgave i historie. Oslo: Universitetet i Oslo, 1977.
- Hasle, Kari Aslaug. *Frå tale til tekst – om kjønn i arbeid og familie*. Hovedoppgåve i historie. Bergen: UiB, 1998. (basert på intervju med arbeidarar ved Salhus Tricotagefabrik)
- Hutchison, Ragnhild. *Enigheten - tekstilfabrikken i Østerdalen: fabrikkdrift og teknologioverføring i det norske bondesamfunn på slutten av 1700-tallet*. Hovedfagsoppgåve. Oslo: Universitetet i Oslo, 2006. <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-8140>
- Knutsen, Jostein. *Nedbygging og nedlegging i tekstilindustrien på Vestlandet – Arne fabrikker og Salhus Tricotagefabrik*. Masteroppgåve i historie. Bergen: Universitetet i Bergen, 2009. <http://hdl.handle.net/1956/4730>
- Bård Raustøl: «Øvede piger og dyktige mænd. Mennesker, teknologi og kunnskap». Upublisert hovedfagsoppgave. Oslo: UiO, 2004.
- Sørensen, Birgitte. «Det sviver bra på Sjølingstad» - økonomiske og sosiale utfordringer ved AS Sjølingstad Uldvarefabrik 1920-1940. Hovedfagsoppgave i historie. Bergen: UiB, 2006. <http://hdl.handle.net/1956/1880>
- Teigland, Svein Helge. *Teknologi, ressurser og arbeidere i norsk trikotasjeindustri – «Firma J. Ramm & Clausen» og «Salhus Tricotagefabrik AS» 1859-1900*. Hovedoppgåve i historie. Bergen: UiB/HiB, 1994.
- Wiig, Herdis. *Produsenter, agenter og kunder : en studie av handel og salg fra Hjula Veveri 1856-1876*. Oslo, UiO, 1995.
- Øiumshaugen, Ivar. «Vi kommer ikke med kugler og kanoner» Arbeiderbevegelsens framvekst og utvikling i Gjesdal før 1940. Hovedfagsoppgåve i historie. Bergen: UiB, 1995. <http://hdl.handle.net/1956/1216>

Artiklar:

- Bruland, Kristine. «Reconceptualizing Industrialization in Scandinavia», I Jeff Horn; Leonard N.

- Rosenband & Merritt Roe Smith (ed.), *Reconceptualizing the Industrial Revolution*. Boston: Massachusetts Institute of Technology, 2010.
- Bruland, Kristine: «Hjula-arkivet og studiet av tidlig norsk industrialisering». I *Volund* 1987, Oslo: Norsk Teknisk Museum 1987, s. 101–123.
- Bøe, Torunn Kojan. «Internasjonal arbeidsdeling i norsk tekstilindustri – i lys av Safa Samnanger og Dale of Norway», i *Arbeiderhistorie* 2015, 178–193. Oslo: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, 2015.
http://www.arbark.no/Arbeiderhistorie/Arbeiderhistorie_2015.htm
- Eidhammer, Ingebjørg og Tone Rasch. «Kilder til kunnskap – dokumentasjon og formidling av Hjula Væveris arkiv.» I *Formidling for framtida - tanker om arkiv*. Red. Hilde Lange og Ulrike Spring. Oslo: ABM-media 2012.
- Hasle, Kari Aslaug. «Kjønn i arbeid og familie», i *Arbeiderhistorie* 2001, 43–61. Oslo: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, 2001.
http://www.arbark.no/Arbeiderhistorie/Arbeiderhistorie_2001.htm
- Parmer, Trine. «Hvordan industriteknologien først kom til Norge», i Sejersted, Francis. *Vekst gjennom krise. Studier i norsk teknologihistorie*. Oslo: Universitetsforlaget, 1982.
- Rasch, Tone. «Gurkemeie og anilin violet : om overgangen fra naturlige til syntetiske fargestoffer ved Hjula veveri», i *Volund*. Oslo: Norsk Teknisk Museum, 2001.
- Rasch, Tone. «Blåtøy, kjoletøy og flanell : fabrikkvevde stoffer fra Hjula Veveri på slutten av 1800-tallet», i *Volund*. Oslo: Norsk Teknisk Museum, 2003.
- Rasch, Tone & Ingebjørg Eidhammer, «Learning through Fashion: The Norwegian Museum of Science, Technology and Medicine», i *Fashion and Museums. Theory and Practice*, red. Marie Riegels Melchior og Birgitta Svensson, Bloomsbury 2014.
<http://www.bloomsbury.com/uk/fashion-and-museums-9781472567932/>
- Ramstrøm, Ann Kristin. «Mellom synåla og akkorden – dei fleksible sydamene på Salhus Tricotagefabrik», i *Arbeiderhistorie* 2015, 158–177. Oslo: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, 2015.
http://www.arbark.no/Arbeiderhistorie/Arbeiderhistorie_2015.htm
- Sæther, Per. «Langevåg – frå fiske- og jordbruksbygd til industrisentrum», i *Gaulen* (1), 1987.
- Sæther, Per. «Kvinner i industriarbeid», i *Kvinneliv, kvinnekår* (Årbok for Sunnmøre museum). Ålesund: Sunnmøre museum, 1984.
http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013070905048
- Wicken, Olav. «Småbedrifter og primitivisering», i Sejersted, Francis. *Vekst gjennom krise. Studier i norsk teknologihistorie*. Oslo: Universitetsforlaget, 1982. (om konfeksjonsindustrien 1930-talet)
- Wiig, Jan: «Hjula Veveri. Firmaet Halvor Schou 1849–1859». I *Volund* 1974, Oslo: Norsk Teknisk Museum 1974, s. 7–82.

Film:

Sweatshop, Aftenposten

<http://www.aftenposten.no/webtv/#!/kategori/10503/sweatshop>

Arbeidsplasser i fare (NRK 1976). TV-program i fire delar, 1) Tekstilindustrien, 2) Skoindustrien, 3) Møbelindustrien 4) Konfeksjonsindustrien

<https://tv.nrk.no/serie/arbeidsplasser-i-fare/FOLA01001576/04-01-1977>

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto, film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
Alf Hallén AS	Oslo		Hanskefabrikk	20 (former, stanser)					Norsk Teknisk Museum	
Alf Mathiesen			Skofabrikk	16 (sko)					Norsk Teknisk Museum	
Arna Textil		1912-2007				9,02			Bergen byarkiv	A-3968. Prod. klutar og liknande. Uordna.
Arne Fabrikker	Hordaland, Ytre Arna	1846-1970	Spinneri, veveri			120,98			Bergen byarkiv	A-0091, ordna. Sjå òg A-0091.12 Årum Konfeksjon/R.O. Bragenes (1962-1964) (truleg dotterbedrift til Arne fabr., om den har vært i Bergen, er ikkje undersøkt. 2,26 hm, ordna)
				1 vevstol, reknemaskiner, laboratorieutstyr, servise og bestikk med logo, tekstilar frå ull- og bomullsvarefabrikken, 1 skrivebord, 2 veggklokker, stemplingsur. historiske maleri	Historiske filmar og foto	fagforeiningsprotokollar			Ytre Arna Historielag	Fabrikkbygningane blei kjøpt opp av private på 1980-talet og tømt, museet har difor lite maskiner og utstyr. Museet har også utstyr frå Ytre Arna Barnehage, som var eigd av fabrikk.
				9 maskiner/utstyr			1 gruppeintervju		Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	
Askim Tekstilfabrik			Veveri			Ind.hist.arkiv 22/23-280: 1 mappe med beskrivelse og teikning av fabrikk, 1923			Norsk Teknisk Museum	
Aug. P Horn	Østfold, Jeløy	1895-?	Konfeksjon	4 tekstilar, reklame		fragment			Østfoldmuseene, Moss by-og industrimuseum	
				symaskiner, stolar, skilt og andre gjenstandar		0,4 hm			Østfoldmuseene, Borgarsyssel museum	
Aarsands Fargerier	Strandebarm	1890-?	Fargerier		2	Ind.hist.arkiv 22/23-243: Oppmåling, beskrivelse av inventar og maskiner, 1946			Norsk Teknisk Museum	Foto: C 1840-C 1841

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto, film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
Balder Skofabrikk	Oslo		Skofabrikk			Ind.hist.arkiv 22/23-288			Norsk Teknisk Museum	Spesialfabrikk for barnesko, tøflar for damer og herrar
Barfot Strømpefabrikk	Østfold, Jeløy	1930-1969	Trikotasje	tekstilar/produkt, reklame		fragment			Østfoldmuseene, Moss by-og industrimuseum	
Bergans AS/Bergans Meis og Ryggsekk	Hokksund, Buskerud	1911-	Konfeksjon			Ind.hist.arkiv 22/23-280: 1 mappe med avisutklipp 1983			Norsk Teknisk Museum	
				ryggsekkar (2)	16 foto frå Odalen, 1970-t				Oslo museum	også i Oslo/Nord-Odal, Hedmark
Bergen Tricotagefabrik	Hordaland, Ask	1905-2000	Trikotasje	15 maskiner					Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	
						Ind.hist.arkiv 22/23-280: 1 mappe med branntakst, beskrivelse og tegninger av fabrikk, 1920			Norsk Teknisk Museum	
Berger og Fossekleven fabrikker	Vestfold, Berger	1879-2001	Veveri	tekstilar, mønsterteikningar (4636)	1325	10 hm		fabrikk, funksjonærbus tad	Berger museum, Vestfoldmuseene	
Bernhard Brønne Uldvarefabrik	Sør-Trøndelag, Trondheim	1883-1994	Spinneri			1,45 hm (A-0415) ordna 0,15 hm (A-0416) ordna			NTNU Universitetsbiblioteket	A-0415. Arkiv etter Bernhard Brønne (1854-1927), fabrikkeigar. A-0416 Johan Sørensen Brønne (1818-1871), far til B. Brønne og grunnleggjar av ullvarefabrikken. Arkivet består av dagbøker og fargeoppskrifter fra 1840-tallet.
Bertnes Uldvarefabrik	Nordland, Salten, Bodø	1903-1948	Spinneri			0,8 hm, ordna			Arkiv i Nordland	
Bjarne Hansen Trikotasje og Hertug trikotasje (Per Øivind Hansen)	Vestfold, Berger		Trikotasje	nokre gjenstandar		ja			Berger museum, Vestfoldmuseene	Arkivet er ordna.
Bodø Aktieuldspinneri	Nordland, Salten, Bodø	1892-?	Spinneri			0,1 hm, ordna			Arkiv i Nordland	

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto , film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
Borregaard / "Rayonulla"	Østfold, Sarpsborg	1918-1982	Spinneri	29	5 fargedias + 2 album (Album 107 fra byggingen og de første årene med produksjon (1942-1954) og Album 46 fra 1982 (laget i forbindelse med demontering?)	Pakke 1505-1564 Arkiv for Rayonullfabrikken ved A/S Borregaard, tidligere Norsk Cellullfabrikk			Norsk Teknisk Museum	Gjenstander: Del av spinneanlegg, mange spinnedyser, vareprøver som gjenstander og i arkivet. Fabrikken var i drift fra 1946. Egen arkivmappe til spinnedyserne (Ind.hist. arkiv 22/23 - 240 A/S Borregaard)
				gardiner	album	89,2 hm			Østfoldmuseene, Borgarsyssel museum	Viskosefiber
Brumunddal Konfeksjon/Ajak	Hedmark, Brumunddal		Konfeksjon		ja				Anno museum, Domkirkeodden	Viskosefiber
				3					Norsk Teknisk Museum	Papirdresser, erstatningsmateriale fra 2. vk
Brummundal Ullvarefabrikk	Hedmark, Brummunddal	1880-d.d.	Veveri			Ind.hist.arkiv 22/23-u.nr: 1 mappe med arkivoversikt. Privatarkiv Pakke 174, med to prøvebøker og en notatbok fra Sverre Berg.			Norsk Teknisk Museum	
Brynje Trikotasje AS	Vestfold, Larvik	1888-ca.1995	Trikotasje			50 hm, uordna			Vestfoldarkivet (Vestfoldmuseene)	
Brødrene Londons Shoddyfabrikk	Oslo?		Shoddyfabrikk		10				Norsk Folkemuseum	
Brødrene Krog Uldvarefabrik	Sør-Trøndelag, Røros					Ind.hist.arkiv 22/23-280: 1 mappe med branntakst, beskrivelse og tegning av fabrikk, 1916			Norsk Teknisk Museum	
Christiania Seildugsfabrik	Oslo	1856-1960	Veveri		81				Oslo museum	Foto av interiør og eksteriør

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto, film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
				15	12				Norsk Teknisk Museum	1 vevstol, vareprøver, buelampe, dynamo
				nokre stoffprøver	288, personalalbum		ukjent mengd intervju, arbeidarminner 1955-61		Norsk Folkemuseum	
						10,2 hm			Riksarkivet	Serie A i Pa-0332
Confection AS	Hordaland, Bergen, Fabrikkgaten 3	1918-?	Konfeksjon			0,09			Bergen byarkiv	Uordna. Prod. dressar, arbeidsklede, skjorter
Dagny Sætness Sportstrikotasje/Synnøve Sterud Strikkeri for Sportstricotage	Oppland, Søndre Land	1950-1978	Trikotasje	8 maskiner					Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	
Dale Fabrikker/Dale Garn/Dale of Norway	Hordaland, Vaksdal	1879-d.d.	Spinneri, veveri, trikotasje	2 (arbeidstøy)	1	Ind.hist.arkiv 22/23-265: 2 mapper med Branntakster, beskrivelser, trykt reglement, tegninger 1905-1908, trykksaker og brosjyrere, 1950-1980-t, avisutklipp 1930-1970-t.			Norsk Teknisk Museum	
						Uordna			Statsarkivet i Bergen	
				noko gjenstandsmateriale	50		11 intervju, video av produksjonsprosessen (Dale Garn), 2 intervju Dale of Norway, foto-dokumentasjon og planteikningar		Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	
Dale Klogfabrik			Skofabrikk			Ind.hist.arkiv 22/23-288 : Branntakst, tegning	ja		Norsk Teknisk Museum	
Dena Båndfabrikk	Oppland, Gjøvik	1935-1972	Bandveveri, possement	tekstilar + andre gjenstandar	ja				Mjøsmuseet	

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto , film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
De Forenede Uldvarefabrikker (DFU)	Oslo	1916-1990	Spinneri, veveri, trikotasje	23	13	1 arkiveske, reklamer, vareprøver + Ind.hist.arkiv 22/23-263 Aalgaards Uldvarefabrik: 1 mappe med brandtakster, beskrivelse, tariffer, policetekst 1895-96, hefte Norsk Industri i text og billeder 1897, Avisutklipp 1960-70, hefter fra Aalgaard utg 1895 og 1900 . Ind.hist.arkiv 22/23-274 Fredfos Uldvarefabrik: 1 mappe med avisutklipp 1947. 22/23-280 Skauger fabrikk: 1 mappe med brandtakster, beskrivelse, tegninger 1911.			Norsk Teknisk Museum	DFU bestod av avdelingene Ålgård (14, stoffprøver, garnvinne, strømpeformer, 1 modell - usikkert om alt har vært brukt på Ålgård eller ved andre avdelinger), Nydalens Fabrikker (2), Figgjo (5 badedrakter), Frysja (1 modell), Grorud (1 modell), ingen gjenstander fra Fredfoss, Ammerud og Skauger. Fotografier: DEX_T_52 Sigrun Berg (3)
DFU - Figgjo	Rogaland, Sandnes, Figgjo	1950-81	Trikotasje	Rundstrikkemaskin, 800 badedrakter, sportstøy	litt historiske foto	ja			Jærmuseet	
Aalgaard Uldvarefabrik / DFU Aalgaard	Rogaland, Gjesdal, Ålgård	1897-1916	Spinneri, veveri	ja	ja	5			Statsarkivet i Stavanger	
		1916-1993		ja	ja	90				
		1950-93	Spinneri, veveri	nokre maskinar og utstyr, produkt	Noko foto frå bedrifta.	ja	film/fotodokumentasjon1993		Jærmuseet, Gjesdal kommune, Statsarkivet i Stavanger, StSA	Filmen "DFU 123 år" Publ. Statens filmsentral. Gjesdal kommune har ein del gjenstandar frå DFU (Møbler, utstyr, gåver o.l.). Arkiv hos Statsarkivet i Stavanger. Foto i Gjesdal kommune og StSA.
DFU Åsen/Ullvarefabrikken Åsen tidl. Nydalens fabrikker	Nord-Trøndelag, Åsenfjord		Veveri	tekstilar og prøver					Alta museum	
				En vevstol med jaquardsystem (hullkort), maskin for å lage hullkort, kantsymaskin, ullvekt.	Ulike foto av fabrikkanlegg et. En serie interiørfotografier fra slutten av 1940-tallet.	En del kart og tegninger (byggetegninger) fra DFU avd. Åsen, hovedsakelig etter 1915.	Noe innsamlet minnemateriale (kopier av materiale fra Levanger bibliotek).		Åsen Museum og Historielag	Nokre foto publisert på Flickr: https://www.flickr.com/photos/aasenhistorie/albums/72157632771318103
Den norske galogefabrik/ Mjøndalens Kalosjefabrikk	Mjøndalen		Skofabrikk	4 (kalosjer)	1				Norsk Teknisk Museum	Senere navn: Mjøndalen Gummi og Trelleborg Viking
Den norske skofabrikk	Oslo	1897-?	Skofabrikk		4	Ind.hist.arkiv 22/23-288 : Branntakst, tegning			Norsk Teknisk Museum	Merkenavn: Standard. Foto fra Vi kan-utstillingen 1938 og kinoreklame 1950-t.

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto, film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
Doublong Fabrikker	Løken	1950-t-1970(?)			ja				Høland historielag/privat	Leiar av Høland historielag, Eva Marie Gran, har nokre lysbilete frå bygging og oppstart av fabrikk.
Dovre	Akershus, Lillestrøm	1922-1998	Trikotasje	82	25	Ikke ordnet			Norsk Teknisk Museum	Vareprøver, reklamer, album, arkiv
Eidsværkets Bomullsveveri	Akershus, Aurskog	1859-67	Veveri			0,1 hm			Riksarkivet	Pa-1100
Elegant	Oppland, Gjøvik	1949-1969			ja				Mjøsmuseet	
Elvheim farger	Nord-Trøndelag, Levanger, Åsen	1890-t-1950-t	Farger	Ruemaskin, dampkjel (innebygd), noen ytterst få bokser med farger (det meste tilintetgjort for noen tiår siden).		Forretningskorr., kunderegistre/dagbøker, fargeprøver (1890-åra og framover).		Bygningen er i Åsen Museum og Historielags eie, men det meste av inventar er borte.	Åsen Museum og Historielag	Nokre foto publisert på Flickr: https://www.flickr.com/photos/aasenhistorie/albums/72157632771318103 . https://www.nrk.no/trondelag/elvheim-_fra-farger-til-bygdetun-1.6628667
E. Eriksens Farveri og Uldspinderi/ Vikersund Uldvarefabrik A/S	Buskerud, Vikersund	1898-?	Spinneri, veveri			Ind.hist.arkiv 22/23-243: Branntakst, tegning, fotografi			Norsk Teknisk Museum	
Evebøfoss Fabrikker	Sogn og Fjordane, Sandane	1909-1985	Spinneri, veveri, shoddy	62 registrerte. Ferdige produkt frå nyare tid, brosjyrer, produktreklame, mønster og garnprøver, dyne med shoddy frå shoddyfabrikken, ting frå fabrikk.					Musea i Sogn og Fjordane, avd. Nordfjord Folkemuseum	Sjå òg mappe på DigitaltMuseum: Mogleg det er noko meir arkivmateriale som museet ikkje har hatt tid til å gå gjennom. Det finst arkivfragment etter bedrifta hos Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane.
Farger Børset	Møre og Romsdal, Rindal		Farger	20					Norsk Teknisk Museum	Fargeriutstyr. Dokumentasjon i gjenstandsarkivet
Ferd. Storjohans Eftf.	Hordaland, Bergen	1804-2004	Systue			11,71			Bergen byarkiv	A-3986. Uordna
F.H. Frølich	Oslo	1840-1920 (antatt)	Tekstil, manufaktur	6	2				Norsk Teknisk Museum	To avfotograferte portretter av F.H. Frølich, + strikket lue, hefter, garnvinne, tre tapetprøver
Fine Line	Møre og Romsdal, Ålesund		Skofabrikk	sko					Sunnmøre Museum	

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto, film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
Fortex (fusjon ml. Christiania Seildugsfabrik og Joh. Petersen Linvarefabrik, Bryn i 1960)	Oslo	1960-1976	Veveri	stoffprøver, tekstilar, metervare (991)	518				Norsk Folkemuseum	
				35 (prøver, dukar, serviettar)					Nasjonalmuseet - Kunstindustrimuseet	
						35,2 hm			Riksarkivet	Pa-0332
				2					Norsk Teknisk Museum	Gjenstander: Vevstol og jacquardtopp. De øvrige gjenstandene fra Fortex ligger under enkeltbedriftene Seilduksfabrikken, Joh Petersen og Gjøvik Veveri.
Foss Spinneri	Oslo	1859-82	Spinneri			0,27 hm			Riksarkivet	Pa-1093
Fredrikstad Skofabrikk	Østfold, Fredrikstad		Skofabrikk	2		Ind.hist.arkiv 22/23-288	d		Norsk Teknisk Museum	Sko + pres.brosjyre + branntakst/ tegning (1942)
Gjøvik Skofabrikk	Oppland, Gjøvik	1916-2011	Skofabrikk	?					Mjøsmuseet	
						Ind.hist.arkiv 22/23-288			Norsk Teknisk Museum	Avisutklipp
Gjøvik Veveri	Oppland, Gjøvik	1949-1960	Veveri		28				Norsk Folkemuseum	
						1			Riksarkivet	Serie H i Pa-0332
Gotthard Høyens konfeksjon	Hedmark, Brumunddal		Konfeksjon		ja				Anno museum, Domkirkeodden	
Gudbrandsdalens Uldvarefabrikk	Oppland, Lillehammer	1887-d.d.	Veveri		1	Ind.hist.arkiv 22/23-280: 1 mappe med brosjyre 1960-t (brukskunststil) produktblad for stoffet Budal			Norsk Teknisk Museum	1 foto i utstilling fra vevsal, tatt ca 1990
Gunerius Pettersen	Oslo	1852-d.d.	Tekstil, manufaktur	7	3				Norsk Teknisk Museum	Veve- og strikkeutstyr, prøver
H.B.Falk	Oppland, Gjøvik	1854-1984		tekstilar + andre gjenstandar	ja				Mjøsmuseet	
Haldens Bomuldspinderi og Væveri	Østfold, Halden	1813-1971	Spinneri, veveri	2	13	Ind.hist.arkiv 22/23-263: 1 mappe med brosjyrer, hefte med stoffprøver, 1930-1950-t., avisutklipp 1930-1960-t			Norsk Teknisk Museum	Har en skyttel og en pakke med etiketter. NTM 02823: Spinnemaskin, kastet 1956. Fotografier: NTM_T_496: 1 og dokumentasjon av bygningene, omkr 1980, 10 år etter at fabrikken ble lagt ned (C12530-39)

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto, film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
				Det er noe fotomateriale og gjenstander fra bedriften.	Det er noe fotomateriale og gjenstander fra bedriften.	400 hm		En av bedriftens gamle bygninger i Tistedalen eies av oss og brukes til magasin og noe formidling.	Østfoldmuseene - Halden historiske Samlinger	Arkiv frå 1850-1971. Under ordning. Det foreligger kladdeliste for dette og andre deler av materialet. Det finnes referansemateriale i arkivet. Vi har også de eldste delene av bedriftens historie (1813-1835) gjennom arkivet etter stifteren Mads Wiel og Tekstilindustri-arbeiderforeningen lokalt.
Haldens Skotøifabrik	Østfold, Halden	1892-?	Skofabrikk	1	8	Ind.hist.arkiv 22/23-288			Norsk Teknisk Museum	Overdragelsesbrev i Ind.hist.arkiv for fotografier tatt 1942
Hana strikk- og småindustri	Rogaland, Sandnes	1950?-1970?	Trikotasje	Maskiner, utstyr, produkt (21)		0,3 hm			Jærmuseet	JÆP051 - uordna. Lita bedrift
Harstad Ullvarefabrikk	Troms, Harstad	1880-t-1916	Spinneri, veveri	kam/kardegarn, tekstilar, gjenstandar			Fotodokumentasjon, intervju, film		Sør-Troms museum	
Heggedal Uldvarefabrik	Akershus, Asker		Veveri			Ind.hist.arkiv 22/23-280: 1 mappe med branntakst, beskrivelse og tegninger av fabrikk, 1917-22	ja		Norsk Teknisk Museum	
Helly Hansen	Østfold, Moss	1877-d.d	Konfeksjon	14	11	Ind.hist.arkiv 22/23-280: 1 mappe med produktkataloger, 2000			Norsk Teknisk Museum	Undertøy, regntøy, sportsklær, redningsvester, arbeidstøy, fra 1960-tallet til i dag
				produkt (ca. 350)	50-100 000	30-50 hm	Fotodokumentasjon, intervju		Moss by-og industrimuseum	
				Regnkilde					Østfoldmuseene, Borgarsyssel museum	
Helly Hansen Spesialprodukter /Protection	Østfold, Moss	2010-d.d.	Konfeksjon	1 redningsdrakt	ja	ja			Østfoldmuseene, Moss by-og industrimuseum	
Hjelmeland Interesseselskap, Ullspinneriet	Hjelmeland, Rogaland	ca. 1873-1912	Spinneri			ja			Arkivet til Hjelmeland kommune (informasjon frå IKA Rogaland)	
Hjula Væveri	Oslo	1855-1956	Veveri		26				Oslo museum	

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto, film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
				55	150	NTM/A-1018. 112 hyllemeter, inneholder reskontrobøker, inngående brev, utgående kopibøker, prøvebøker mm. Ind.hist.arkiv 22/23-269: 1 mappe med avisutklipp 1980, avfotograferinger til Hoels bok, avisutklipp Tefas ca 1950, notat om	Det er gjort fotodokumentasjon av bygningene av museets fotografer i 1977 og i 1999.		Norsk Teknisk Museum	Fotografier: DEX_T_63 (3), DEX_T_429 (5), DEX_T_1065 (5). Del av Arkiv A-1018: Prøvebøker fra Hjula, fargebok og inspirasjonsbøker: 45
Hovland Uldvarefabrik/Hovland Ullvarefabrikk/Hovland Garn	Hordaland, Ullensvang, Hovland	1876-1920 1930-86 1987-89	Spinneri, veveri		29				Hardanger og Voss Museum	Foto av fabrikkbygg, produksjonen, salsutstillinger
				60 (34 registrerte)					Norsk Trikotasjemuseum	Garnnøste (frå siste tiår), reklameplakatar, prøvegardemaskin, transportesker ++
						2 protokollar + 28 hm + 3 hm			Norsk Vasskraft og Industristadmuseum	NVIM har overteke alt arkivmateriale i 2016. OLA 110 Hovland Uldvarefabrik, OLA 111L/L Hovland Ullvarefabrikk, OLA 114 Hovland Garn AS. Frå 1930 er arkivet forholdsvis komplett.
Høie fabrikker		1850-2007	Veveri	7 (stoffprøver)					Nasjonalmuseet - Kunstindustrimuseet	
						13,9			Statsarkivet i Kristiansand	Privatarkiv D/1354. Ordna, noko fotomateriale. Inneheld òg arkivmateriale frå andre bedrifter, bl. a. Arne Fabrikker.
				stoffprøver					Vest-Agder museet, Sjølingstad Uldvarefabrik	
				ullpledd, ukjent antall					Vestfoldmuseene/Berger museum	inngår i samlingen etter Berger fabrikker
H.W. Ergas Skofabrik	Rogaland, Stavanger	1916-?	Skofabrikk		1				Norsk Teknisk Museum	Fotografi i Ind.hist.arkiv 22/23-288
Innvik Ullvarefabrikk	Sogn og Fjordane, Innvik	1890-1990	Spinneri, veveri	nokre tekstilar, 2 maskiner					Museumssenteret i Hordaland. Norsk	

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto, film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
						Ind.hist.arkiv 22/23-u.nr: Postkort			Norsk Teknisk Museum	
Irisfabrikken/Rundvæveri et	Hordaland, Os	1926-2001	Trikotasje, konfeksjon			2 hm			Hordaland fylkesarkiv	
				tekstilar (63), maskiner (8)					Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	
I.T. Halvorsens Skofabrik	Østfold, Halden	1878-1970	Skofabrikk			Ind.hist.arkiv 22/23-288			Norsk Teknisk Museum	Avisutklipp, Norges første skofabrikk?
Janusfabrikken/Stephansen	Hordaland, Espeland	1895-d.d.	Trikotasje, konfeksjon	tekstilar (38+) maskiner (20?)					Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	
						Ind.hist.arkiv 22/23-280: 1 mappe med avisutklipp 1960-t			Norsk Teknisk Museum	
Joh. Petersen AS	Hordaland, Bergen, frå 1882: Brumunddal, 1889: Bryn, Oslo. Del av Fortex frå 1960.	1852-1974	Veveri			0,01			Bergen byarkiv	A-3300, uordna. Blei seinare til Kløverhuset, og veveriet flytta til Brumunddal og seinare Bryn
				12 (stoffprøver, gardiner, dukar)					Nasjonalmuseet - Kunstindustrimuseet	
					107				Norsk Folkemuseum	
				5	80	Ind.hist.arkiv 22/23-275: 1 mappe med avisutklipp 1954 og mappe 280: avisutkl 1930-50-t.			Norsk Teknisk Museum	To jaquardtopper, en regulator, kasse med vevspoler, brukstilknytning til regnesentralen EMMA i Bergen. Teigen: DEX_T_5250: 80 fotografier (Også T_5143 plassert i esken) Del av Fortex-arkivet.
						5,1			Riksarkivet	Serie G i Pa-0332
Jonas Øglænd	Rogaland, Sandnes	1868-2001 (Konfeksjon: 1926-2004)?	Konfeksjon			6			Statsarkivet i Stavanger	Pa 0720. Også sykkelfabrikk (DBS), butikkdrift og handel med jordbruksprodukt. Dreiv kleskjede: Ø-kjeden --> Cubus. Konfeksjonen seinare konsentrert rundt arbeidsklede: Øglænd Pionér (-2004).

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto , film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
				Noko maskiner, utstyr, konfeksjonsprodukt	5000 foto frå alle delar av bedrifta				Jærmuseet	
Karson	Oppland, Gjøvik	1937-1986		tekstilar + andre gjenstandar	ja				Mjøsmuseet	
Kirkebyes Garveri og lærfabrikk	Hedmark, Hamar		Garveri		ja				Anno museum, Domkirkeodden	
Kløver - Sundt Konsernet AS	Hordaland, Bergen					9,63			Bergen byarkiv	A-3307. Grovordna
Kløverhuset AS	Hordaland, Bergen					1,8			Bergen byarkiv	A-3299, grovordna. Sjå òg A- 3305 Kløverhusets pensjonskasse.
Kløverhusets skjortefabrikk	Hordaland, Bergen					0,01			Bergen byarkiv	A-3301 . Uordna
Knud Graah / Vøien Bomuldsspinderi	Oslo	1846-1955	Spinneri, veveri	20	28				Oslo museum	Plagg, vevskyttel, skilt m.m. Foto er stort sett utandørs frå fabrikklandskapet rundt Akerselva.
				0	11	NTM/ A-1010: Kopibøker, regnskap, jub.bok. Ind.hist.arkiv 22/23- 272: 1 mappe med kopi av firmahistorie fra 1921, bedriftshistorie 2 s. skrevet omkr 1950, avisutklipp om veveri på Hadeland 1940-t, avfotograferinger til Hoels bok	Dokumentert av NTMs fotograf på slutten av 1970-tallet i forb med Kari Hoels bok om Hjula og Graah		Norsk Teknisk Museum	To rennemaskiner fra 1890 skal være kastet , trolig på 1950-tallet.
L. Hagaas	Møre og Romsdal, Molde		Konfeksjon			0,5 hyllemeter			Romsdalsmuseet	
Landheim Veveri	Oppland, Østre	1929-2005		tekstilar, malar		ja	intervju		Mjøsmuseet	

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto , film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
Laurdals uldvarefabrik	Telemark, Lårdal	1891-1975	Spinneri, veveri	31	ja	Har arkivmateriale i industrihistorisk arkiv, maskinkataloger, dokumentasjon rundt demonteringen av maskiner	Demonteringen er fotodokumentert		Norsk Teknisk Museum	I 1985 ble det hentet maskiner fra den nedlagte ullvarefabrikken til NTM. De skulle danne grunnlaget for museets tekstilutstilling på nybygget på Kjelsås. Den ble aldri bygget, i stedet ble maskinene i deler stående umontert på lager. I 2009 ble mye kastet, en vevstol og noen smådeler tatt var på ved NTM og en vevstol gitt til Sjølingstad.
				vevstolar (2), strikkemaskiner, teppe (4), stoff, prøvar	ja	inkl. film og intervju			Vest-Telemark Museum	
Madla Trikotasje	Rogaland, Madla	1921-1980	Trikotasje	38	1 bunke fotografier, ca 1980				Norsk Teknisk Museum	Strikkemaskiner: 6 stk, symaskiner: 10 stk, Skjæremaskin: 1 stk + diverse utstyr
Madsens farveri	Sogn og Fjordane, Luster	1860-1920 (ca)	Farger	11		Arkivpakke 196, fargereseptbok og regnskap 1888-1921	Vedr. oppmålingen: Tegningsarkiv nr. 4510 Plan og snitt av Madsens Farveri.		Norsk Teknisk Museum	Madsens Farveri ble målt opp. Rumaskin, overskjæringsmaskin, kobbersylinder for dekatering, fargekjel, fargekrukke, karde, hespel og feiedør.
Magda Monsen	Oslo	1938-50	Systue og vevstue		6	Brosjyre i ind.hist.arkiv			Norsk Teknisk Museum	Fotografier: DEX_T_702
Mandal Teppeveveri	Vest-Agder, Mandal	1925-2003	Veveri			11,6			Statsarkivet i Kristiansand	D/1266. Ordna arkiv, ikkje foto.
Merinospinneriet	Hordaland, Bergen	1947-1980	Spinneri		Album 47				Norsk Teknisk Museum	Fra omkring 1950

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto, film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
Mosjøen Veveri	Nordland, Mosjøen	1953-2003	Veveri	Nokre sko, kunststoff (bevernylon), Bever-logo	God fotodekning frå oppstarten til rivinga av bygget i 2015				Helgeland Museum, avd. Vefsn museum	
Moss Bomuldsveveri	Østfold, Moss	1916-1970	Veveri	8 tekstilar					Østfoldmuseene, Moss by-og industrimuseum	
Møre Skofabrikk	Møre og Romsdal, Volda,	1918-2002	Skofabrikk			Ind.hist.arkiv 22/23-288				Avisutklipp, grunnlagt som Dalsfjorden Trebunnfabrikk,
Myrens Verksted	Oslo	1848-1928	Mekanisk verkstad	Ingen av gjenstandene fra Myrens ble brukt i tekstilindustrien		54 tegninger for bygninger og maskiner for bruk i tekstilindustrien			Norsk Teknisk Museum	Myrens ble slått sammen med Kværner i 1928.
Neo Fabrikker. Bedriftslegen	Hordaland, Bergen			ja		0,34			Bergen byarkiv	A-3374. Ordna, men ikkje søkbart på namn.
Nordlands Forenede Uldvarefabriker	Nordland, Vesterålen	-	Spinneri, veveri, konfeksjon			0,1 hm			Arkiv i Nordland	i Hadsel kommune
Norheim	Oppland, Gjøvik	1967-1987	Konfeksjon	ja	ja				Mjøsmuseet	
Norsk Amerikansk Skofabrikk Nasko	Vestfold, Tønsberg	1916-?	Skofabrikk	1 (sko)		Ind.hist.arkiv 22/23-288			Norsk Teknisk Museum	
Norlands Forenede Uldvarefabriker (Norull)	Troms, Harstad	1916-65	Spinneri, veveri	kam/kardegarn, tekstilar, gjenstandar			Fotodokumentasjon, intervju, film		Sør-Troms museum	
Norrøna skofabrikk	Hedmark, Hamar	1900-1996	Skofabrikk		ja				Anno museum, Domkirkeodden	Avisutklipp
						Ind.hist.arkiv 22/23-288			Norsk Teknisk Museum	
Norway Knitting	Hordaland, Hop	1968-2008?	Trikotasje, konfeksjon	maskiner (10), nokre tekstilar					Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	
Nydalens Compagnie	Oslo	1845-1963	Spinneri, veveri			10 m ordna arkiv			Oslo byarkiv	
							10 intervju arbeidarminner, 1954-63		Norsk Folkemuseum	
				59	7				Norsk Teknisk Museum	
O. A. Devold	Møre og Romsdal, Langevåg	1853-d.d.	Trikotasje, konfeksjon	nokre tekstilar, 4 maskiner					Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	
							70 intervju frå 1984-6, fotodokumentasjon		Sunnmøre Museum	

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto, film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
Oddfred Tokle	Møre og Romsdal, Rauma, Isfjorden	1938-1982	Konfeksjon	567 registrerte: 22 symaskiner, 9 industrimaskiner, 7 tilskjærermaskiner, 20 pressblokker, ca 150 tekstiler (herrekonfeksjon), ca 150 håndverktøy, 100 kleshengere, div. sko og skomakerverktøy	21				Romsdalsmuseet	Driftes i dag som konfeksjonsmuseum av Romsdalsmuseet. http://www.romsdalsmuseet.no/avdelinger/konfeksjonsmuseet-i-isfjorden/
O. Jakobsons Maskinværksted	Oslo	1845-?	Mekanisk verkstad		Ingen fotografier som omhandler tekstilindustri	2 tegninger for spolemaskiner for Christiania Seildugsfabrik			Norsk Teknisk Museum	
Okko Konfeksjon, Christiania korsetfabrik	Oslo	1892	Konfeksjon	1	13				Norsk Teknisk Museum	Undertøyreklamefotografier
Ola Tveiten Trikotasje / Norlender	Hordaland, Hosanger	1927-d.d.	Trikotasje, konfeksjon	maskiner (12), nokre tekstilar					Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	
Oleana	Hordaland, Ytre Arna	1992-d.d.	Trikotasje, konfeksjon	42 plagg					KODE	
Oltedal Ullspinneri	Rogaland, Gjestal	1886-1950t				ja			Jærmuseet	JÆP018
Oltes Ullvarefabrikk	Rogaland, Gjestal	1894-1911				ja			Jærmuseet	
Opplandes Uldvarefabrik	Oppland, Østre Toten	1920-1932				ja			Mjøsmuseet	
Opplandske luefabrikk	Oppland, Gjøvik	1927-1999		tekstilar, maskiner	ja	ja			Mjøsmuseet	
OPOKOFA (Opplandske Confectionsfabrik)	Oppland, Gjøvik	1918-1983	Trikotasje, konfeksjon	ja	ja				Mjøsmuseet	
Oslo (Christiania) Baand og Lidsefabrik	Oslo, Gjøteborggata	1893-1975	Bandveveri, possement		7				Oslo museum	
					6				Norsk Teknisk Museum	
						2 hm			Riksarkivet	Pa-1706
Porsgrunds Baandfabrik	Telemark, Porsgrunn		Bandveveri, possement			Ind.hist.arkiv 22/23-280: 1 mappe med beskrivelse og tegning av fabrikk, 1892			Norsk Teknisk Museum	
Possementfabrikken	Oslo	1890-2010	Bandveveri, possement	17			Fotodokumentasjon		Norsk Teknisk Museum	

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto , film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
P. Christiansen Trikotasje		1892-1985	Trikotasje	4		Ind.hist.arkiv 22/23-267: 1 mappe med avisutklipp 1930-t., særtrykk fra "Norges næringsveier i tekst og bilder", 1924			Norsk Teknisk Museum	En flatstrikkemaskin med utstyr og garn
Petersen & Dekke's Tricotagefabriker	Hordaland, Bergen, Hop	1887-1976	Trikotasje	tekstilar (7 registrerte)					Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	
				3		Ind.hist.arkiv 22/23-263: 1 mappe med branntakster, beskrivelse og tegninger, 1893	ja		Norsk Teknisk Museum	NTM 07574 kan være gitt til Sjølingstad
Ramah fabrikker	Hedmark, Hamar	?-2000	Trikotasje, konfeksjon	maskiner (20), tekstilar					Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	
Rauma Ullvarefabrikk	Veblungsnes	1927-d.d.	Spinneri		66				Norsk Teknisk Museum	Fotografier: DEX_T_4759, 4941
Rolf Gustafsson	Oslo	1967-2005	Buntmaker	4					Norsk Teknisk Museum	Prod.utstyr. Tidl navn Carl Lunder 1891
Safa / Samnanger Fabrikker	Hordaland, Samnanger	1886-d.d.	Trikotasje, konfeksjon	maskiner (12+), nokre tekstilar			3 intervju, fotodokumentasjon		Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	
						Ind.hist.arkiv 22/23-268: 1 mappe med 3 trykte hefter om strømpestriking			Norsk Teknisk Museum	
Salhus Tricotagefabrik	Hordaland, Salhus	1859-1989	Trikotasje, konfeksjon	2 (strikkemaskin og spolerokk)		Ind.hist.arkiv 22/23-279b: 1 mappe med kulturminne brosjyre			Norsk Teknisk Museum	
				Tekstilar (800++), prøver, reklame, emballasje	ca. 1000	150	61 intervju	fabrikk + andre bygg (31 stk.)	Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	
Salhus Væverier	Hordaland, Salhus	1894-1977	Veveri			noko materiale i arkivet etter Salhus Tricotagefabrik.			Bergen byarkiv	A-4403. Sjå òg A-1603 Farveriet i Salhus, A-4439 Salhus fabrikkarbeideres syke- og understøttelsesforening (hjelpekasse)

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto , film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
				23	ja		Sjå Salhus Tricotagefabrik		Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	Teppe, stoffprøver, to vevstolar
Sandefjord Skofabrik AS	Vestfold, Sandefjord	1908-1990	Skofabrikk		Ein god del foto	18			Vestfoldarkivet (Vestfoldmuseene)	13 hm ordna, 5 hm uorda
Sandnes Kamgarnfabrikk	Rogaland, Sandnes		Spinneri, veveri				fragment + strikkeoppskrifter		Jærmuseet	
Sandnes Trikotasje	Rogaland, Sandnes		Trikotasje			ja			Jærmuseet	
Sandnes Uldvarefabrikk	Rogaland, Sandnes	1888-d.d.	Spinneri, veveri	20		ja			Norsk Trikotasjemuseum	Bunke med strikkeoppskrifter til garn frå Sandnes
				Noen produkt	Enkelte foto	fragment 0,1 hm + strikkeoppskrifter			Jærmuseet	Slått saman med Sandnes Kamgarn Spinneri i 1975, skifta namn til SandnesGarn i 2006.
Sandefjord Skofabrik	Sandefjord		Skofabrikk			Ind.hist.arkiv 22/23- 288			Norsk Teknisk Museum	
Sandvika Veveri	Akershus, Bærum	1936-d.d.	Tekstiltrykkeri		2				Norsk Teknisk Museum	Fotografier: DEX_T_1585
Sca Mølnellycke (SABA)	Vestfold, Tønsberg	1940-2003	Damebind, tampongar,		ja	17	filmmateriale		Vestfoldarkivet (Vestfoldmuseene)	ordna
Sellgrens Veveri	Møre og Romsdal, Tingvoll	1926-d.d.	Veveri		5				Norsk Teknisk Museum	Fotografier: DEX_T_3154 (I dag del av Innvik Sellgren)
Sjølingstad Uldvarefabrik	Vest-Agder, Mandal, Sjølingstad	1894-1984	Spinneri, veveri	1	4	Ind.hist.arkiv 22/23- 263: 1 mappe md brev og brosjyrer, etter at det ble industrimuseum			Norsk Teknisk Museum	Fotografiene er tatt av Thorsager omkr 1990. Pledd i utstilling (ureg)
				maskinpark, stoffprøver, tekstilar, m.m.	ja	58,3		Fabrikklokale, arbeidarbustad ++	Vest-Agder museet, Sjølingstad Uldvarefabrik	Arkivet er ordna og oppbevart hos Statsarkivet i Kristiansand (privatarkiv D/1180).
Sjøvik Konfeksjon	Møre og Romsdal, Midsund		Konfeksjon		14				Romsdalsmuseet	
Skienfjordens skofabrikk	Telemark, Skien	1904-?	Skofabrikk			Ind.hist.arkiv 22/23- 288 : Branntakst, tegning			Norsk Teknisk Museum	
Skofabrikken Norge	Oslo	1911-?	Skofabrikk		8				Norsk Teknisk Museum	Fotografier: DEX_T_5, Vi kan- utstillingen (2), avfotografert reklame (1)

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto , film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
Skofabrikken "Prima"	Oslo	1885	Skofabrikk			Ind.hist.arkiv 22/23-288: Særtykk av pres. av fabrikk fra Kristiania Forretnings- og Næringsliv			Norsk Teknisk Museum	
Smestad strømpfabrikk	Rogaland, Gjesdal, Oltedal	1930-t-80-t	Trikotasje	Strømpestrikkemaskinar, produkt	Lite	6,75	Dokfoto ca. 1988		Jærmuseet, Statsarkivet i Stavanger	Arkivet, inkl. foto er på Statsarkivet i Stavanger
Sogndal Spinneri og Veveri A/S	Sokndal kommune, Rogaland	?	Spinneri, veveri			0,5			Arkivet til Sogndal kommune (informasjon frå IKA Rogaland)	ordna
Sol Trikotasje	Telemark, Kragerø	1935-1974	Trikotasje	66 tekstilar			Fotodokumentasjon		Telemark museum	
Solberg Spinneri	Buskerud, Drammen, Solbergelva	1818-d.d.	Spinneri	nokre prøver, gjenstandar	ja				Norsk Folkemuseum	
			Spinneri	3	4	Ind.hist.arkiv 22/23-273: 1 mappe med			Norsk Teknisk Museum	Gjenstander: ureg stoffprøve i utstilling
			Spinneri	Veggseksjon med prøvebøker: vevprøver 1920--> er oppbevart på fabrikk.		ca. 200			Eiker arkiv, Nedre Eiker kommune	Prøvebøker. Mykje prøver av strikka, hekla og sydde ting frå 1920- 1990. Noko uordna dokument. Arkivet er ordna.
Spinneriet Vang	Rogaland, Gjestal		Spinneri			ja			Jærmuseet	
Storjohanns Konfeksjonsverksted AS	Hordaland, Bergen	1935-1970	Konfeksjon			0,37			Bergen byarkiv	A-4415. Uordna
Storm Konfeksjonfabrikk	Møre og Romsdal, Rauma		Konfeksjon		167				Romsdalsmuseet	
Strøms Konfeksjon	Oppland, Gjøvik	1950-1987	Konfeksjon	tekstilar + andre gjenstandar	ja				Mjøsmuseet	
Sundt & Co. A/S /Varde Fabrikker	Hordaland, Bergen	1943-1959				21,38			Bergen byarkiv	Sundt & Co. A/S A-0132 Noko ordna, noko grovordna
						3,09			Bergen byarkiv	A-0132.1 Varde Fabrikker A/S. Noko ordna, det meste grovordna
						0,06			Bergen byarkiv	A-0132.2 Sundts Manufaktur A/S (1939-1954) - systue. Delvis ordna.

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto , film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
						0,07			Bergen byarkiv	A-0132.3 Sundts Herreskredderi A/S (1938-1952) - systue. Delvis ordna.
						0,26			Bergen byarkiv	A-0132.4. Sundts Systuer A/S (1939-1952) - systue. Uordna.
						0,36			Bergen byarkiv	A-0132.5. Sundt & Cos Pensjonskasse A/S (1938-1959) - pensjonskasse.
						0,18			Bergen byarkiv	A-0132.6 Grand Manufaktur AS. Delvis ordna.
						0,1			Bergen byarkiv	A-3295 A/S Sundt & Co's Hjelpekasse - hjelpekasse. Tilsynelatande ordna.
Superb	Møre og Romsdal, Molde		Konfeksjon		119				Romsdalsmuseet	
Svanedal Ullvarefabrikk A/S	Rogaland, Gjesdal kommune, Oltedal	1908-98	Spinneri, veveri	Nokre mindre ting	Noko foto	Heile arkivet pr. 1994, personarkiv m/ materiale frå grunnleggarane.	Filmdokumentasjon av produksjonen 1998 (red. 2014). Dok. foto 1994		Jærmuseet	Filmen "Svanedal". Arkiv: JÆP040 - Svanedal, JÆP103 - Birk Oftedal, JÆP012 - Aadne Oftedal;
Sverre W. Monsen AS	Hordaland, Bergen	-				0,11			Bergen byarkiv	A-33334. Grovordna.
Tangens Gardinfabrikk	Hordaland, Bergen	1880-1972	Veveri			10,26			Bergen byarkiv	A-2212. Uordna
				Tekstilar/prøver (ca. 480)	ca. 100				Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum. Bergen byarkiv.	
Tefas	Oslo	1946-55	Tekstilforedling		7				Norsk Teknisk Museum	Fotografier: DEX_T_1268 (modell av bygget) + eksteriørbilde av bygget 2004
Teko fabrikker	Hordaland, Bergen	1928-?	Bandveveri, possement	35					Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum.	stort sett bokstavband. BH-stropper
						2,84			Bergen byarkiv	A-4389. Uordna
				3					Norsk Teknisk Museum	Vareprøver med bånd brukt til kanting av lamper. Tidl navn: A/S Den norske bånd & blondfabrikk
Tele Silkeveveri	Telemark, Notodden		Veveri			ja			Norsk industriarbeidermuseum	NIA/A-1195

Vedlegg 2 - Oversikt over innsamling

Bedrift	Stad	Tid	Type	Gjenstandar	Foto	Arkiv (hm)	Dokumentasjonsfoto , film, lyd/intervju	Anna	Institusjon	Merknader
Timms Reperbane	Oslo	1772-?	Reperbane	8					Norsk Teknisk Museum	Vareprøver og tegninger
Tingvoll Ullvarefabrikk	Møre og Romsdal, Tingvoll	1898-1967	Veveri	ja		Ind.hist.arkiv 22/23-280: 1 mappe med branntakst, tegning og beskrivelse, 1904			Norsk Teknisk Museum	Solgt til Sellgren
Torridals Tweed- og Ulddynefabrik			Ulddynefabrik	ja		Ind.hist.arkiv 22/23-u.nr: 1 mappe med produktblader, Schönherr Sächsische Webstuhlfabrik			Norsk Teknisk Museum	
Toten og Opland Uldvarefabrikk	Oppland, Østre Toten	1898-1920	Spinneri, veveri			ja			Mjøsmuseet	
Trengeid Fabrikker/Cebelle-Trengeid	Hordaland, Trengeid	1895-1999	Bandveveri, possement		ca. 500	ca. 170 hm (mål av flyttekartongar). Under ordning.			Bergen byarkiv	A-2937, A-2938
				Tekstilar/prøver (44++), mange maskiner					Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum.	Arkiv, inkl. foto hos Bergen byarkiv
Tricotage AS	Hordaland, Bergen, Fabrikkgaten 3		Konfeksjon			0,08			Bergen byarkiv	Uordna.
Tune Trikotasje	Østfold?		Trikotasje			ja			Østfoldmuseene, Borgarsyssel museum	
Tønsberg reperbane	Vestfold, Tønsberg	1796	Reperbane	1					Norsk Teknisk Museum	Monter med tau, Har også fabrikktegninger fra Myrens
United Shoe Machinery	Oslo		Skofabrikk	8 (maskiner og sko)					Norsk Teknisk Museum	
Vikebø Strikkevarefabrikk	Hordaland, Rosslund	?-2001	Trikotasje	tekstilar (8), maskiner m.m.					Museumssenteret i Hordaland, Norsk Trikotasjemuseum	
Viking	Østfold, Askim		Skofabrikk	5 (gummistøvlar)	1				Norsk Teknisk Museum	
Viking Askim Gummivarefabrikk	Østfold, Askim		Skofabrikk	9 sko					Østfoldmuseene, Folkenborg museum	Askim historielag har også inf. om bedrifta
Ølen Shoddyfabrik	Ølen, Rogaland		Shoddyfabrikk			Ind.hist.arkiv 22/23-280: 1 mappe med branntakst og beskrivelse, 1917			Norsk Teknisk Museum	
158				119	89	132	29	6		

Oversikt over innsamling - andre aktørar/foreiningar

Proveniens	Stad	Tid	Type	Foto	Arkiv	Dokumentasjon	Institusjon	Merknadar
Johan Jepsens stipendielegat for tekstilindustrien	Hordaland, Bergen		Legat		0,03		Bergen byarkiv	A-1071. Skal vere ordna
Arbeiderminneinnsamlingen. Historisk institutt, Universitetet i Trondheim (A-0379)	Heile landet	1970-talet				0,3 hm intervju frå tekstilindustri. 0,1 hm intervju frå skotøyindustri	NTNU Universitetsbiblioteket	
Ulike tekstilbedrifter	Buskerud, Drammen	1954-63				3 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	
Ulike tekstilbedrifter	Hordaland, Bergen	1954-63				15 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	Trengereid Fabrikker (12 stk.), Tangens gardinfabrikk (1)
Ulike tekstilbedrifter	Hordaland, Haus	1954-63				5 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	Arne Fabrikker (1 stk.), Janus (3)
Ulike tekstilbedrifter	Hordaland, Samnanger	1954-63				6 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	Samnanger Uldvarefabrik (4 stk.)
Ulike tekstilbedrifter	Møre og Romsdal, Borgund	1955-61				3 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	
Ulike tekstilbedrifter	Nord-Trøndelag, Namsos	1955-61				1 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	
Ulike tekstilbedrifter	Oslo	1955-61				20 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	

Proveniens	Stad	Tid	Type	Foto	Arkiv	Dokumentasjon	Institusjon	Merknader
Ulike tekstilbedrifter	Rogaland, Gjestal	1955-61				7 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	
Ulike tekstilbedrifter	Rogaland, Hetland	1955-61				2 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	
Ulike tekstilbedrifter	Rogaland, Høyland	1955-61				1 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	
Ulike tekstilbedrifter	Rogaland, Sandnes	1955-61				3 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	
Ulike tekstilbedrifter	Vest-Agder	1955-61				3 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	
Ulike tekstilbedrifter	Vestfold, Strømm?	1954-63				9 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	
Ulike tekstilbedrifter	Østfold, Drammen	1954-63				2 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	
Ulike tekstilbedrifter	Østfold, Tistedal	1954-63				1 arbeidarminner	Norsk Folkemuseum	
Bergens Tekstilarbeiderforening	Hordaland, Bergen		Fagforeining		8,26		Bergen byarkiv	A-1962. Uordna
Confeksjonsfabrikantenes Landsforbund	Noreg	1914-88	Bransjeforeining		4,3		Riksarkivet	Pa-0805
Eidsvåg Tekstilarbeiderforening	Hordaland, Bergen	1946-1989	Fagforeining		0,11		Bergen byarkiv	A-1937 . Uordna
Fana tekstilarbeiderforening	Hordaland, Bergen	1939-1959	Fagforeining		0,15		Bergen byarkiv	A-1939. Uordna
Foreningen Brukskunst	Noreg	1920-92	Profesjonsorganisasjon	6,5 hm	23,4		Riksarkivet	Pa-0895 (Kun deler av arkivet vedrører tekstil, trikotasje)

Proveniens	Stad	Tid	Type	Foto	Arkiv	Dokumentasjon	Institusjon	Merknader
Garvernes og Lærfabrikantenes Landsforening	Noreg	1911-68	Bransjeforeining		4,5		Riksarkivet	Pa-0643 (Mange forløpere i paraplyorganisasjon)
H.K. Hygen og Co.	Noreg	ca. 1950-86	Konsulent		2		Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum	OLA 112 H. K. Hygen og Co.
Hop Tekstilarbeiderforening	Hordaland, Bergen	1968-1972	Fagforeining		0,54		Bergen byarkiv	A-1938. Delvis ordna
Konfeksjonsarbeiderne s Forening, Bergen	Hordaland, Bergen		Fagforeining		0,15		Bergen byarkiv	A-1956. Tilsynelatande ordna
Nesttun Tekstilarbeiderforening	Hordaland, Bergen	1956-1973	Fagforeining		0,15		Bergen byarkiv	A-1908 . Uordna
Norges Håndverkerforbund	Noreg	1900-88	Bransjeforeining		69,5		Riksarkivet	Pa-0635 (Kun mindre deler av arkiv vedr. tekstil, konfeksjon)
Norges Industriforbund	Noreg	1906-75	Bransjeforeining	0,5 hm	257 og 145,7		Riksarkivet	Pa-0635 og Pa-0636-II (Kun mindre deler av arkiv vedr. tekstil, konfeksjon)
Norsk Konfeksjons Teknisk Forbund, Vestlandske krets	Hordaland, Bergen		Bransjeforeining		3,78		Bergen byarkiv	A-4024. Uordna
Norsk Tekstilbibliotek					0,03		Bergen byarkiv	A-5265. Uordna
Norsk Tekstilforskningsintitut	Noreg/Oslo	1949-73	Forskningsinst.		2,9		Riksarkivet	Pa-1450

Proveniens	Stad	Tid	Type	Foto	Arkiv	Dokumentasjon	Institusjon	Merknader
Norske Skofabrikkers Landssammenslutning	Noreg/Oslo	1937-73	Bransjeforeining		1		Riksarkivet	Pa-0808
Oslo Skotøykjøpmenns Forening	Oslo	1917-83	Bransjeforeining		0,6		Riksarkivet	Pa-1067
Oslo Tekstilkjøpmenns forening	Oslo	1942-83	Bransjeforeining		5		Riksarkivet	Pa-1048 (serie Ga i Pa-0375)
Salhus tekstilarbeiderforening avd. 59.	Hordaland, Bergen	1945-1975	Fagforeining		1,47		Bergen byarkiv	A-4021. Uordna
Skotøyarbeidernes fagforening	Hordaland, Bergen	1886-1977	Fagforeining		0,66		Bergen byarkiv	A-1909 . Uordna
Teko Landsforening	Noreg/Oslo	1901-94	Bransjeforeining	ca. 2 hm	35,9		Riksarkivet	Pa-1530 (Mange forløpere i paraplyorganisasjon)
Tekstilfabrikkenes Foreining	Noreg/Oslo	1898-1984	Bransjeforeining		13		Riksarkivet	Pa-0351
Ulike bedrifter	Hordaland		Fotostudio	Mykje foto i arkiva etter Atelier KK og Norvin Reklamefoto			Universitetsbiblioteket i Bergen - Billedsamlingen	

Kommentar frå Riksarkivet: oversikta inneheld berre privatarkiv. Bransjane vil òg vere representert i offentlege arkiv, men det er ikkje med her. Det er mange tidlege aktørar som ikkje er nemnt i skjemaet men som like fullt vil vere representert i arkiva, spesielt bransjeorganisasjonar, det det har vore mange forløparar som har inngått i stadig større paraplyorganisasjonar. PA-1071 Den Norske Industribank A/S (149,2 hm) har òg informasjon om selskap i bransjen, men omhandlar all industri, og tekstilindustrien er berre ein svært liten del av det heile.